

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE OSAKOND

Maarja Tambet

**KAPITALIÜHINGU OTSUSE VASTUVÕTMINE JA SELLEGA SEOTUD
TUVASTUSNÕUDED**

Magistritöö

Juhendaja *PhD* Margit Vutt

Tartu

2021

Sisukord

SISSEJUHATUS	4
1. KAPITALIÜHINGU OTSUSE VASTUVÕTMINE	9
1.1 Kapitaliühingu otsuse õiguslik olemus ja otsuse tegemise põhimõtted	9
1.1.1. Kapitaliühingu otsuse õiguslik olemus ja kvooruminõue	9
1.1.2. Hääleteenamuse nõue	12
1.1.3. Koosolekul osalema õigustatud isikud	13
1.2. Hääletamine kui otsuse tegemise eeldus	14
1.3 Kapitaliühingu otsuse õiguslik tekkimine	16
1.3.1. Otsuse protokollimine ja protokollide õiguslik tähendus.....	16
1.3.2. Koosoleku juhataja roll otsuse vastuvõetaks lugemisel	20
1.4 Vahekokkuvõte	25
2. OTSUSE PUUDUMISE TUVASTAMISE NÕUE	27
2.1 Otsuse puudumise eristamine otsuse kehtetusest	27
2.2 Otsuse puudumise tuvastamise nõude materiaalsed eeldused	29
2.2 Otsuse puudumise tuvastamise nõude menetlusõiguslikud aspektid	33
2.2.1. Otsuse puudumise tuvastamise nõude menetlusõiguslik kvalifikatsioon.....	33
2.2.2 Otsuse puudumise tuvastava kohtulahendi õigusjõud	38
2.2.3 Otsuse puudumise tuvastamise nõude esitamiseks õigustatud isikud	41
2.2.4 Otsuse puudumise tuvastamise nõude esitamise tähtaeg.....	44
2.3 Vahekokkuvõte	46
3. OTSUSE VASTUVÕTMISE TUVASTAMISE NÕUE EHK POSITIIVNE TUVASTUSHAGI	48
3.1 Positiivse tuvastushagi õiguslik olemus	48
3.2 Positiivse tuvastushagi materiaalsed eeldused	50
3.2.1 Hääletamiskohustuse rikkumine	50
3.2.2 Hääleõiguse piirangu rikkumine ja hääletustulemuse ebaõige tuvastamine	56
3.3 Positiivse tuvastushagi menetlusõiguslikud aspektid	61
3.3.1 Õigusvaidluse menetlusosalised	61
3.3.2 Muud menetlusõiguslikud aspektid	64
3.4 Vahekokkuvõte	65

KOKKUVÕTE	67
Beschlussfassung von Kapitalgesellschaften und damit verbundene Feststellungsklagen. Zusammenfassung	72
KASUTATUD LÜHENDID	80
KASUTATUD MATERJALID.....	81
Kasutatud kirjandus	81
Kasutatud õigusaktid	84
Kasutatud kohtupraktika.....	84

SISSEJUHATUS

Juriidilise isiku tahet kujundavad tema organid. Juriidilise isiku organid teostavad õiguskirjanduse kohaselt juriidilise isiku tahet otsuste tegemiste kaudu, mis omakorda rajaneb hääletamisel vastavate tahteavalduste tegemisega.¹ Tsiviilseadustiku üldosa seaduse² (TsÜS) § 67 lg 2 kolmanda lause mõttes on juriidilise isiku organite otsused mitmepoolsed tehingud, olemata samas lepingud. Sätte järgi on mitmepoolse tehingu tegemiseks vajalik kahe või enama isiku tahteavaldus. Seda põhimõtet on korduvalt kinnitanud ka Riigikohus.³ Olenemata otsuse tegemise viisist kohaldatakse kõigi otsuste tegemisele enamuse põhimõtet, mis osanike otsuste jaoks tuleneb äriseadustiku⁴ (ÄS) § 174 lg-st 1 ning aktsiaseltsi üldkoosoleku otsuste jaoks ÄS § 299 lg-st 1. Enamuse põhimõtte järgi on otsus vastu võetud, kui selle poolt on antud üle poole koosolekul esindatud häälest, kui seaduse või põhikirjaga ei ole ette nähtud suuremat hääleteenamused. Selliselt vastuvõetud otsus kehtib ka nende osanike või aktsionäride suhtes, kes ise otsuse poolt ei hääletanud.

Otsuse tegemist reguleerivad sätted ei täpsusta, millisest hetkest alates saab väita, et otsuse poolt on antud üle poole koosolekul antud häälest ehk millisel hetkel otsus õiguslikult tekib. Seega on kehtiva õiguse järgi ebaselge, kas otsuse õiguslikuks tekkimiseks saab pidada otsuse vastuvõtmiseks läbiviidava hääletuse lõppu, hääle kokku lugemist, vastuvõetud otsuse teatavaks tegemist koosoleku juhataja poolt, otsuse protokollide kandmist vmt. Otsuse õigusliku tekkimise hetk on oluline kindlaks teha, kuna vastuvõetud otsustele tuginedes korraldatakse ühingu tegevust. Otsuse õiguspärase vastuvõtmise ning kehtivuse osas vajavad kindlust nii ühing ise kui ka ühingu liikmed. Otsuse olemasolu kindlaks tegemine on samuti oluline juriidilise isiku organi otsustest vabanemisele suunatud nõuete ning tuvastusnõuete kontekstis, kuna otsuse olemasolu või selle puudumine on nimetatud nõuete esitamise oluliseks materiaalõiguslikuks eelduseks. Ka õiguskirjanduses on märgitud, et enne kui hakata otsustama juriidilise isiku organi otsuse kehtivuse üle, tuleb kõigepealt selgitada, kas saab üldse rääkida otsuse olemasolust.⁵

Juriidilise isiku otsuste tegemisel on oluline tagada, et enamuse põhimõtte järgimine ei tooks kaasa enamuse õiguste kuritarvitamist, vaid et kaitstud oleksid nii ühingu huvid kui ka

¹ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012, lk 287.

² Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I, 22.03.2021, 8.

³ RKTko 3-2-1-81-15, p 16; RKTko 3-2-1-72-13, p 21; RKTko 3-2-157-10, p 12; RKTko 3-2-1-38-06, p 10.

⁴ Äriseadustik - RT I, 04.01.2021, 46.

⁵ Saare, K. TsÜSK § 67 kōmm/3.3.2. – Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010 (edaspidi TsÜSK).

vähemusosaluse omajate õigused. Enamuse huvid ei pruugi alati kattuda ühingu enda ning vähemusosaluse omajate huvidega. Seetõttu on enamusosaluse omajatel ajend kasutada oma hääleõigust enda huvide realiseerimiseks ühingu ning vähemusosaluse omajate huvide ning õiguste arvelt. Vähemusosaluse omajate ebaapiisavale ning ebaefektiivsele õiguskaitsele on Eesti õiguskirjanduses ka tähelepanu juhitud.⁶ Ühinguõiguse revisjoni raames on ühe analüüsimist ja lahendamist vajava probleemina välja toodud vähemus- ja enamusosaluse omajate õiguste tasakaalustatud kaitse küsimus.⁷ Ühingu huvide järgimise põhimõtet on kinnitanud Riigikohus, kelle hinnangul tuleks aktsionäride või osanike huvide vastandlikkuse korral eelistada ühingu üldisi huvisid.⁸ Samuti on ühingu huvide paremaks kaitseks tehtud ettepanek konkretiseerida ühingu huvide järgimise põhimõte ühinguõiguse revisjoni raames tehtavate muudatustega.⁹

Enamuse kuritarvituste vältimiseks ning ühingu ja vähemusosaluse omajate huvide kaitse tagamiseks on seaduses sätestatud erinevaid meetmeid. Näiteks piiratakse teatud juhtudel osanike ja aktsionäride õigust hääletada (ÄS § 177 ja § 303), mille eesmärgiks on tagada ühingu ning ühingu liikmete huvide kaitse. Praktikas esineb aga sageli ühingu huvide ning vähemusosaluse omajate õiguste kaitseks kehtestatud sätete rikkumist. Samas ei taga klassikalised ühinguõiguslikud õiguskaitsevahendid ehk juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamine või kehtetuks tunnistamine vähemusele piisavat kaitset ning vähemusel on oma nõrgema positsiooni tõttu keerulisem oma õigusi kaitsta. Näiteks võib tuua olukorra, kus enamusosaluse omajad rikuvad süstemaatiliselt hääleõiguse piirangut ning vähemusosaluse omaja vaidlustab otsuse. Otsuse edukal vaidlustamisel saab kohus tuvastada otsuse tühisuse või tunnistada otsuse kehtetuks. Seejärel on enamusosaluse omajatel aga oma hääletega võimalik vastu võtta vähemosaniku õiguste rikkumist jätkates samasisuline otsus ning ühingu liikmete jaoks õiguslik olukord ei muutu. Kehtiv õigus ei näe ette võimalust, et kohus tuvastaks vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmise või muul moel reguleeriks enamosanike või -aktsionäride tegevust. Ka Riigikohus ei ole seni pidanud protokolliga kantuga võrreldes teistsuguse otsuse tuvastamise nõuet sobivaks õiguskaitsevahendiks.¹⁰

⁶ Vt Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015, vnr 2174-2178.

⁷ Ühinguõiguse revisjoni lähteülesanne. Justiitsministeerium, Tallinn 2016, lk 26. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_lahteulesanne_loplik_10.5.2016.pdf.

⁸ RKTko 3-2-1-89-14, p 35.

⁹ Ariseadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus: Ühinguõiguse revisjoni tööühma eelnõu. 13.01.2020, lk 40. Arvutivõrgus:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seadus.pdf

¹⁰ RKTko 3-2-1-89-14, p 33. Riigikohus leidis täpsemalt, et seaduses sätestatud keeldu rikkudes tehtud üldkoosoleku otsust peaks vaidlustama otsuse kehtetuks tunnistamise kaudu ÄS § 302 lg 1 alusel. Sellises

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on esiteks analüüsida, millal saab öelda, et osanike ja aktsionäride üldkoosoleku otsus on vastu võetud ning mida on selleks õiguslikult vaja. Täpsemalt uuritakse, kas otsus on õiguslikult olemas hääletamise tulemusena või on otsuse olemasoluks vaja ka mingid täiendavad toimingud (näiteks otsuse vastuvõtmise tuvastamine). Osanike ja aktsionäride otsuseid saab vastu võtta nii koosolekul kui ka koosolekut kokku kutsumata. Otsuste vastuvõtmist koosolekul reguleerivad osaühingu puhul ÄS § 170-172 ja AS puhul ÄS § 290-305 ning otsuste vastuvõtmist koosolekut kokku kutsumata osaühingu puhul ÄS § 173 lg 6 ja 7 ning AS puhul ÄS § 305 lg 2. Praktikas tõusetub kõige enam probleeme seoses koosolekute pidamisega, seega on töös eelkõige keskendunud otsuste vastuvõtmisele koosolekul ning sellest tulenevate õiguslike probleemide hindamisele.

Otsuse vastuvõtmise ning tuvastamise küsimustega seonduvalt on töö eesmärgiks analüüsida otsuse puudumise tuvastamise nõude võimalikku rakendamist ning avada nõude kohaldamisala. Töös uuritakse, kas üldse on tegemist õiguskaitsevahendiga, mida peaks Eesti õiguses eraldi tunnustama ning millisel määral on otsuse puudumise tuvastamise nõue kohaldatav ühinguõigusliku õiguskaitsevahendina.¹¹ Samuti analüüsitakse, mil määral on tegemist otsuse tühisuse tuvastamise ning otsuse kehtetuks tunnistamise nõude asemel kasutatava sobiliku õiguskaitsevahendiga. Töö eesmärgiks on samuti avada vastuvõetud otsusest vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõude ehk positiivse tuvastushagi võimalikku kohaldamisala Eesti õiguses ehk uurida, millistel tingimustel on kohtul võimalik tuvastada, et võrreldes väidetavalt vastuvõetud otsusega on tegelikult võetud vastu teistsuguse sisuga otsus.

Otsuse puudumise tuvastamise hagi ning positiivne tuvastushagi on praktikas ning õiguskirjanduses välja toodud täiendavate õiguskaitsevahenditena otsuse tühisuse tuvastamise ning kehtetuks tunnistamise hagide kõrval.¹² Otsuse puudumise tuvastamise nõudega soovitakse tuvastada, et otsust, mille olemasolu ühing või ühingu liige kinnitab, ei ole tegelikult vastu võetud. Nimetatud nõude esitamise võimalust on ka Riigikohus mõnes lahendis tunnustanud,¹³ kuid piiratud kohtupraktika tõttu on ebaselge nõude kohaldamisala ning selle eristamine muudest ühinguõiguslikest õiguskaitsevahenditest. Lisaks eelnevale on

olukorras ei ole Riigikohtu hinnangul kohaseks õiguskaitsevahendiks nõue, millega palutakse tuvastada vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmine. Sama leidis Riigikohus ÄS §-st 272 tulenevat aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise osas, tunnistades vaid võimalust nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist.

¹¹ Antud töös viidatakse ühinguõiguslikele õiguskaitsevahenditele kitsas mõttes ehk ühinguõiguslike õiguskaitsevahenditena käsitletakse juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamise nõuet ning otsuse kehtetuks tunnistamise nõuet.

¹² Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 554 jj, 571 jj. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf.

¹³ RKTko 3-2-1-55-14, p 25; 3-2-1-76-14, p 13; RKTko 2-16-11216.

vähemusosaluse omajate õiguskaitse parandamiseks tehtud ettepanek viia Eesti õigusesse sisse Saksa õiguses tunnustatud positiivne tuvastushagi, mille eesmärk on ühingu poolt vastuvõetud otsusega võrreldes vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmine.¹⁴

Lähtudes magistritöö eesmärkidest on töö jaotatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis käsitletakse osanike koosoleku ja aktsionäride üldkoosoleku otsuse tegemist ning otsuse vastuvõetuks lugemise eeldusi. Teine peatükk analüüsib otsuse puudumise tuvastamise nõuet ning uurib, millal on otsuse puudumise tuvastamise nõude esitamine võimalik. Samuti käsitleb teine peatükk otsuse puudumise tuvastamise nõude menetluslikke aspekte, analüüsides nõuet võrdluses otsuse vaidlustamise tavapärase viisidega, milleks on otsuse tühisuse tuvastamine ja kehtetuks tunnistamine. Magistritöö kolmandas peatükis avatakse positiivse tuvastushagi olemus ning uuritakse, millistel juhtudel peaks Eesti õiguses jaatama positiivse tuvastushagi esitamise võimalust. Samuti uuritakse positiivse tuvastushagi esitamise olulisemaid menetluslikke aspekte. Magistritöö maht on piiratud, mistõttu keskendutakse eeltoodud tuvastusnõuetele, kuivõrd need on Eesti kohtupraktikas ning õiguskirjanduses tähelepanu pälvinud.

Eesmärgi saavutamiseks kasutatakse eelkõige võrdlevat meetodit, mis väljendub selles, et Eesti kehtivat õigust ning kohtupraktikat võrreldakse Saksa õiguse ning kohtupraktikaga. Eesti äriseadustik ning Eesti õiguskord üldiselt põhineb suures osas Saksa õigusel.¹⁵ Samuti on Eesti õigusega sarnane Saksa õiguse juriidiliste isikute otsuste vaidlustamise regulatsioon. Juriidilise isiku liikideks, mida käesolevas magistritöös analüüsitakse, on valitud osaühing ja aktsiaselts, kuna osaühingu ning aktsiaseltsi otsuste tegemist ja nende vaidlustamist reguleerivad normid on sarnased. Võrdluses Saksa õigusega viidatakse ühingutüübile *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (GmbH) kui osaühingule vastavale ühinguvormile ning ühingutüübile *Aktiengesellschaft* (AG) kui aktsiaseltsile vastavale ühinguvormile. Seega võrreldakse Eesti osaühingu ning aktsiaseltsi otsuste tegemist ning vaidlustamist reguleerivaid norme Saksa õiguses eelkõige GmbHG-s¹⁶ ning AktG-s¹⁷ sätestatud normidega. Seejuures hinnatakse, kas Saksa õiguskirjanduse ning kohtupraktika seisukohad on käesolevas magistritöös käsitletavates

¹⁴ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 572-573. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf.

¹⁵ Köve, V. 10-aastane äriseadustik – tagasivaade senisele arengule. – *Juridica* IX/2005, lk 597-598.

¹⁶ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 16 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist - <https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/index.html>.

¹⁷ Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 15 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist - <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/index.html>.

küsimustes analoogselt kohaldatavad ka Eesti õiguse tõlgendamisel. Riigikohus on teiste riikide analoogiliste seaduste ning praktika osas märkinud, et eelnimetatud võib vähemalt eraõigusnormide puhul arvestada Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisel ka juhul, kui tegemist ei ole rahvusvahelise eraõiguse suhtega. Riigikohtu hinnangul kehtib see esmajoonel olukorras, kui Eestis asjakohane rakenduspraktika puudub, kuid mujal on see välja kujunenud.¹⁸ Töös kasutatakse samuti teleoloogilist meetodit, mis tähendab, et analüüsitakse juriidilise isiku otsuste tegemise ning otsuste vaidlustamist reguleerivate normide eesmärki. See on oluline, kuna uute ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite tunnustamine mõjutab oluliselt ka ülejäänud õiguskaitsevahendite süsteemi. Seetõttu on vajalik hinnata, kas eeltoodud õiguskaitsevahendid sobituvad olemasolevasse süsteemi.

Magistritöös on Eestis kehtivatest õigusaktidest kasutatud eelkõige tsiviilseadustiku üldosa seadust, äriseadustikku ning tsiviilkohtumenetluse seadustikku. Samuti käsitletakse ulatuslikult ühinguõiguse revisjoni raames valminud materjale ning viidatakse äriseadustiku muutmise seaduse eelnõule ja seletuskirjale, kuivõrd nimetatud materjalid käsitlevad kavandatavaid muudatusi ühinguõiguses, mis puudutavad magistris töös käsitletavaid küsimusi. Samuti on töö olulisteks allikateks eelnimetatud õiguslike probleemide kohta käivad kohtulahendid.

Magistritöö autorile teadaolevalt ei ole Eesti õiguskirjanduses analüüsitud osaühingu ning aktsiaseltsi otsuse õiguslikku olemust. Teemaga külgnevalt on M. Vutt käsitlenud enda magistris töös¹⁹ ning magistris töö põhinevas teadusartiklis²⁰ küll hääletamisega seotud küsimusi, kuid ei ole sealjuures käsitlenud muid otsuse õigusliku olemuse ning vastuvõtmisega seotud küsimusi. Töö autorile teadaolevalt ei ole Eesti õiguskirjanduses varem uuritud otsuse puudumise tuvastamise nõude kohaldamisala ning sobitumist Eesti õigussüsteemi, mistõttu on tegemist uudse käsitlusega. Positiivse tuvastushagi temaatikat on K. Saare ning M. Vutt 2017. aastal käsitlenud oma teadusartiklis.²¹

Märksõnad: äriühinguõigus, eraõiguslikud juriidilised isikud, õiguskaitsevahendid

¹⁸ RKTko 3-2-1-145-04, p 39.

¹⁹ Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga. Magistris töö. Juhendaja Kalev Saare. Tartu: Tartu Ülikool 2017.

²⁰ Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus kui hääle kohtulahendiga asendamise eeldus. – Juridica VI/2017.

²¹ Saare, K., Vutt, M. Vähemusosaluse omajate võimalused kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. Kahju hüvitamise näide – Juridica IX/2017.

1. KAPITALIÜHINGU OTSUSE VASTUVÕTMINE

1.1 Kapitaliühingu otsuse õiguslik olemus ja otsuse tegemise põhimõtted

1.1.1. Kapitaliühingu otsuse õiguslik olemus ja kvooruminõue

Kuna otsuse puudumise tuvastamise nõude eelduseks on, et otsust ei ole vastu võetud, tuleb esmalt analüüsida, mida kujutab endast otsuse vastuvõtmine ja kuidas otsus õiguslikus mõttes tekib. Ka positiivse tuvastushagi kontekstis on oluline selgitada, kas ja millise sisuga otsus on vastu võetud.

Nagu ülal viidatud, on juriidilise isiku organite otsused TsÜS § 67 lg 2 kolmanda lause mõttes mitmepoolsed tehingud, olemata samas lepingud. Sätte järgi on mitmepoolse tehingu tegemiseks vajalik kahe või enama isiku tahteavaldus. Seejuures on õiguskirjanduses märgitud, et otsustest kui mitmepoolsetest tehingutest tuleb eristada hääle andmist otsuse tegemisel.²² Saksa õiguse järgi on õiguslikus mõttes otsus olemas nii otsuse eelnõu poolt kui ka vastu hääletamisega ning hääletamise tulemuseks on alati otsus.²³ Hääletamise tulemusena tekkinud otsuse materiaalne sisu ei määra selle kehtivust, st negatiivsel otsusel on positiivse otsusega võrdne õigusjõud.²⁴ Kehtiva otsuse vastuvõtmisega tekivad erinevad võlasuhted osapoolte vahel – nii saab tekkida võlasuhe ühingu ning ühingu liikmete vahel (nt kasumi jaotamise otsusega), ühingu organite vahel (osa- või aktsiakapitali muutmise otsusega) ning ühingu ja kolmandate osapoolte vahel (nt kolmandate isikute nõukogu liikmeks valimise otsusega).²⁵ Eesti kohtupraktikas on võlasuhte tekkimise alusena välja toodud kasumi jaotamise otsust, mille alusel tekkis ühingu ning aktsionäri vahel dividendi maksmisele suunatud võlasuhe, mille täitmist oli aktsionär õigustatud nõudma.²⁶

Küll aga kohaldatakse otsusele kui tehingu eriliigile tehinguid puudutavaid sätteid niivõrd, kui võrd otsuse kohta ei ole seaduses ette nähtud erireegleid ja otsuse olemusest ei tulene teisiti.²⁷ Tehtud otsustel on eelkõige õiguslik tähendus juriidilise isiku sisesuhtelega avalda

²² Varul, P. TsÜSK § 67/3.3.2.

²³ Arnold, M. MüKoAktG, AktG § 133 Rn. 3. – Goette, W., Habersack, M. (hrsg) Münchener Kommentar zum Aktiengesetz: AktG, Band 3: §§ 118-178. 4. Auflage. 2018. Verlag C. H. Beck München 2018 (edaspidi MüKoAktG).

²⁴ *Ibidem*, AktG § 133 Rn. 7.

²⁵ Austmann, A., MHdB GesR IV, § 40 Beschlüsse und Wahlen Rn. 1. – Hoffmann-Becking, M., Austmann, A. (hrsg.) Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4: Aktiengesellschaft. 5. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2020. (edaspidi MHdB GesR IV).

²⁶ RKTko 3-2-1-16-04, p 15.

²⁷ Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015, vnr 882.

reeglina mõju suhetele kolmandate isikutega.²⁸ Sisesuhte mõju väljendab enamuse põhimõtte rakendumises: otsus kui tehing loetakse tehtuks ja kehtivaks ka nende osanike suhtes, kes enamuse otsusega ei nõustunud.²⁹

ÄS § 170 lg 2 sätestab osalemisnõude ehk kvooruminõude, mille kohaselt on osanike koosolek pädev vastu võtma otsuseid, kui sellel on esindatud üle poole osadega esindatud häälest, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud suurema esindatuse nõuet. Samamoodi näeb ÄS § 297 lg 1 ette kvooruminõude ka aktsiaseltsi üldkoosolekule. Kohtupraktika on selgitanud, et kvoorum on juriidilise isiku üldkoosolekul osalevate või esindatud liikmete või häälte arv, mis on vajalik selleks, et koosolekut saaks lugeda otsustusvõimeliseks.³⁰ Riigikohtu praktikat tõlgendades on võimalik järeldada, et kvooruminõude täitmine määrab ka vastuvõetud otsuste õiguslikku tekkimise, kuna Riigikohtu seisukoha järgi olukorras, kus otsusena esitatu ei sisalda nõutavas ulatuses otsuse vastuvõtmiseks õigustatud isikute tahteavaldusi, otsusest üldjuhul rääkida ei saa.³¹

Saksa õigus ei kehtesta kapitaliühingu otsustele üldist kvooruminõuet, kuid kvooruminõude võib sätestada ühingu põhikirjaga.³² Kvooruminõude järgimata jätmise puhul erinevad Saksa kohtupraktika seisukohad kvooruminõude osas Riigikohtu praktikast – kohtupraktika järgi on kvooruminõude järgimata jätmisel tegemist kehtiva, kuid kehtetuks tunnistatava otsusega.³³ Töö autori hinnangul võiks Saksa kohtupraktika eeskujul kvooruminõude järgimata jätmisel jaatada kehtetuks tunnistatava otsuse olemasolu.

Juhul kui kvooruminõue ei ole osanike koosolekul täidetud, kutsub juhatus ÄS § 171 lg 6 (aktsiaseltsi puhul ÄS § 297 lg 2) järgi päevakorda muutmata uue koosoleku, mis on pädev otsuseid vastu võtma koosolekul esindatud häälest sõltumata. Kuna korduskoosolekul on pädev otsuseid vastu võtma otsuseid ka vaid ühe osaniku või aktsionäri, on küsitav, kas korduskoosoleku instituut tagab üldse enamuse põhimõtte järgimise, kui otsuse on vastu võtnud vaid üks osanik või aktsionär. Teoreetiliselt on ka võimalik veelgi problemaatilisem olukord, kui hääletamisel osalevad üks osanik või aktsionär ning koosolekul osalenud mitteosanikud või -aktsionärid. Ühinguõiguse revisjoni töörühm on selgitanud, et osanikul on teatud määral

²⁸ Varul, P. jt. (viide 1), lk 287.

²⁹ RKTko 3-2-1-72-13, p 21; RKTko 3-2-1-157-10, p 12.

³⁰ RKTko 3-2-1-16-13, p 10.

³¹ RKTko 3-2-1-55-14, p 21.

³² Zöllner, U., Noack, U., GmbHG § 48 Rn. 3. – Baumbach, A., Hueck, A. (u A). Gesetz betreffend Gesellschaft mit beschränkter Haftung. Beck'scher Kurzkommentare. 22. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2019 (edaspidi Baumbach/Hueck GmbHG)

³³ BGH Urt. v. 17.10.1988 – II ZR 18/88, BeckRS 9998, 76339.

aktiivsuskohustus osaleda osäüingu juhtimises. Seisukoha järgi on viidatud aktiivsuskohustuse rikkumise tagajärjeks osanike koosoleku kontekstis osanike koosolekul otsuse vastuvõtmine ilma enamuse osaluseta.³⁴ Pidades silmas regulatsiooni eeltoodud eesmärki, mille järgi lasub osanikul aktiivsuskohustus ühingu juhtimises osaleda, on võimalik järeldada, et ühe osaniku häältega korduskoosolekul otsuste vastuvõtmine tagab siiski enamuse põhimõtte järgimise.

Juhul kui koosoleku kokkukutsumine ning otsuse vastuvõtmine on toimunud korrektselt, võtavad teised osanikud mitteosalemisega riski, et nende seisukohti ei võeta arvesse. Küll aga on problemaatilisem olukord, kui koosolekul osalevad lisaks ühele osanikule ka kolmandad isikud. Näiteks kui koosoleku protokollist nähtub, et hääletanud on isikud, kes tegelikult ei ole osanikud, tõusetub küsimus, kas otsus on üldse vastu võetud või on siiski tegemist kehtetuks tunnistatava otsusega. Töö autori hinnangul on võimalik järeldada, et isegi kui koosolekul on osalenud kolmandad isikud, kuid samuti on hääletanud ühingu osanikud või aktsionärid ning otsuse näol on ilmselt tegemist ühingu tahtväljendusega, on tegemist eelduslikult kehtiva otsusega, mida on võimalik vaidlustada. Kui koosolekul on osalenud ning otsuseid vastu võtnud vaid ühinguga mitteseotud isikud, ei ole ühtegi otsust vastu võetud.

Ühinguõiguse revisjoni töörühm on teinud ettepaneku kaotada seadusega praegu ette nähtud üldine kvooruminõue.³⁵ Ühinguõiguse revisjoni töörühm on viidanud kvooruminõudest tulenevatele õiguslikele probleemidele. Näiteks on märgitud, et häälteenamust omavate liikmete pahatahtlikkuse korral võib kvooruminõue kahjustada vähemuse õigusi. Selgituse kohaselt võib vähemuse õiguste kahjustamine leida aset, kui vähemusliikmed kutsuvad kokku koosoleku, kuid vähemuse poolt kokku kutsutud koosolekul ei ole esindatud selline arv hääli, mis tagaksid koosoleku otsustusvõime. Sellisel juhul kohaldub korduskoosolekute suhtes kehtiv regulatsioon, mille järgi on korduskoosoleku kokkukutsumise õigus juhatusel (ÄS § 171 lg 6 ls 1, ÄS § 297 lg 2). Seega on ühinguõiguse revisjoni töögrupp järeldanud, et enamusosaluse omajatel ning nende poolt kontrollitaval juhtorganil on võimalik takistada korduskoosolekute pidamist ja seeläbi raskendada õiguspärase otsusteni jõudmist, seda eelkõige olukorras, kus häälteenamust omavad ühingu liikmed ja nende poolt kontrollitav juhtorgan ei soovi koosolekut kokku kutsuda ega teha koostööd selleks, et tagada koosolekul

³⁴ Seletuskiri äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse juurde: Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020, lk 87. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf

³⁵ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 542. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf

osalemine. Ühinguõiguse revisjoni töögrupp on märkinud, et olukorras, kus ühingu juhtorgani liige ei taha ühingu juhtimises osaleda, peaks teistel juhtorgani liikmetel siiski olema võimalik ühingu juhtida (st vajalikke otsuseid teha). Seega aitaks kvooruminõude kaotamine ühinguõiguse revisjoni töögrupi hinnangul tagada parema kooskõla TsÜS §-ga 32, millest tuleneb mh kohustus panustada vajalikul määral ühingu juhtimisse.³⁶

Äriseadustiku seletuskirja järgi ei ole kavandatava muudatuse tulemusena kvoorum koosoleku läbiviimise seisukohtalt nõutav eeldusel, et ühingu põhikiri ei näe kvooruminõuet ette.³⁷ Seoses üldise seadusjärgse kvooruminõude kaotamise ettepanekuga on kavandatud muuta ka korduskoosolekute regulatsiooni selliselt, et see kohalduks üksnes nendes olukordades, kus osanikud on põhikirjaga näinud kvooruminõude ette või kvooruminõue tuleb seadusest.³⁸

Autori seisukoht ühtib ühinguõiguse revisjoni töögruppi hinnanguga ning eelnevast tulenevalt on töö autor seisukohal, et kvooruminõude järgimata jätmine ei peaks tingima otsuse vastu võtmata jätmist. Kvooruminõude järgimata jätmisel peaks töö autori hinnangul jaatama puudustega ehk seetõttu vaidlustatava otsuse olemasolu.

1.1.2. Häälteenamuse nõue

Kehtiv õigus sätestab lisaks kvooruminõudele osanike ning aktsionäride otsuste vastuvõtmiseks vajalikud häälteenamuse nõuded, mille kohaselt peab otsuse vastuvõetaks lugemiseks olema otsuse poolt antud teatud arv hääli. Enamikule osanike ja aktsionäride otsustest kehtib vastuvõtmisel lihthäälteenamuse nõue, st ÄS § 174 lg 1 ja ÄS § 299 lg 1 järgi peab otsuse vastuvõetaks lugemiseks otsuse poolt hääletama üle poole koosolekul esindatud häältest (50% kohalolevatest häältest ja lisaks vähemalt üks hääl). Lihthäälteenamusega vastuvõetavad otsused on nt majandusaasta aruande kinnitamine, kasumi jaotamine ja juhtorganite liikmete valimine.³⁹ Äriseadustik näeb ette teatud oluliste küsimuste otsustamiseks kvalifitseeritud häälteenamuse nõuded. Nende otsuste vastuvõetaks lugemiseks on vaja saavutada vähemalt $\frac{2}{3}$ häälteenamus: põhikirja muutmine (ÄS § 175 lg 1, ÄS § 300 lg 1); osa- või aktsiakapitali suurendamine (ÄS § 192, ÄS § 341) ja vähendamine (ÄS § 197 lg 1, ÄS § 356 lg 1); osaühingu või aktsiaseltsi lõpetamine (ÄS § 202 lg 1, ÄS § 365 lg 1); osaühingu ühinemine (ÄS § 421 lg

³⁶ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 541-542. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf

³⁷ Seletuskiri äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse juurde: Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020, lk 86. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf

³⁸ *Ibidem*, lk 90.

³⁹ Saare, K. jt. (viide 27), vnr 969.

1), jagunemine (ÄS § 456 lg 1, ÄS § 465 lg 1), osaühingu aktsiaseltsiks ümberkujundamine (ÄS § 500 lg 1), aktsiaseltsi ümberkujundamine osaühinguks (ÄS § 504 lg 1), aktsiaseltsi nõukogu liikme tagasikutsumine (ÄS § 319 lg 4). Lihthälteenamuse reeglist on erandiks isiku valimised, mida reguleerib osaühingu puhul ÄS § 174 lg 3 ning aktsiaseltsi puhul ÄS § 299 lg 2. Sätte kohaselt loetakse valituks kandidaat, kes sai teistest enam hääli, st on võimalik, et kandidaat saab valituks ka lihthälteenamust saavutamata. Kõigi otsuste puhul võib põhikirjaga sätestada otsuse vastuvõtmiseks seadusest rangemad hälteenamuse nõuded. Seaduses sätestatu puhul on tegemist miinimumnõudega, millest leebemat standardit põhikirjaga kehtestada ei või.

Ka GmbHG § 47 lg 1 ning AktG § 133 järgi on nõ tavapärased otsused⁴⁰ mõlema ühingutüübi puhul võimalik vastu võtta lihthälteenamusega. Seejuures on oluline, et liikmetele on tagatud võimalus otsuse tegemisel osaleda koosolekust osavõtu ning hääleõiguse teostamise teel. Tingimusel, et on järgitud koosoleku kokkukutsumise nõudeid, piisab Saksa õiguse järgi ka ühe liikme osalemisest otsuse vastuvõtmiseks.⁴¹ Saksa õiguse järgi on hälteenamus saavutatud, kui otsuse poolt antud kehtivate hääle arv ületab otsuse vastu antud kehtivate hääle arvu. Võrdsete poolt- ja vastuhääle korral ei ole otsus saavutanud vajalikku hälteenamust ning hääletusele pandud otsuse eelnõud ei ole otsusena vastu võetud.⁴²

1.1.3. Koosolekul osalema õigustatud isikud

Kuna TsÜS § 67 lg 1 järgi saab otsusest kui tehingust rääkida siis, kui selles sisalduvad otsuse vastuvõtmiseks õigustatud isikute vastavasisulised tahteavaldused, on otsuste vastuvõtmiseks oluline välja selgitada koosolekul osalemiseks õigustatud isikud. ÄS § 170 lg 3 järgi võib osanik osaleda koosolekul isiklikult või esindaja kaudu, kelle esindusõigus olemasolu on kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis dokumendiga tõendatud. ÄS § 297 lg 4 võimaldab aktsiaseltsi üldkoosolekul samuti esindaja kaudu osaleda, kuid seejuures peab esindaja esindusõiguse olemasolu olema kirjaliku dokumendiga tõendatud. Sarnaselt osanike koosolekuga ei võta esindaja kaudu osalemine aktsionäriõigust osaleda üldkoosolekul.

Eesti õiguskirjanduses on analüüsitud küsimust, kas osanik võiks koosolekul esineda üksnes esindaja kaudu. Seejuures on märgitud, et kehtiv õigus ei keela kokku leppida selles, et osanik

⁴⁰ Taolisteks otsusteks võib pidada ühingu majandusaasta aruande kinnitamist, otsust kasumi jaotamiseks vmt.

⁴¹ Drygala, T., Staake, M., Szalai, S. Kapitalgesellschaftsrecht. Mit Grundzügen des Konzern- und Umwandlungsrechts. Springer: Heidelberg, Dordrecht, London, New York 2012, S. 240, Rn. 142; S. 493, Rn. 261 (edaspidi Drygala, T. u.a. Kapitalgesellschaftsrecht).

⁴² Rieckers, O. BeckOGK AktG § 133 Rn. 37. – Henssler, M. (hrsg.) beck-online.GROSSKOMMENTAR AktG. Stand 01.02.2021 (edaspidi BeckOGK AktG).

saab koosolekul osaleda üksnes esindaja kaudu, kuid osanikule peab jääma võimalus väljendada oma tahet, mistõttu peab talle jääma kontroll esindaja üle. Samuti peab esindaja kaudu osalemisel jääma osanikule õigus vabalt otsustada, keda esindajaks valida ning milliseid juhiseid talle anda.⁴³ Sellega seondult on analüüsitud, kas on võimalik piirata osaniku enda õigust võtta osa koosolekust. Eesti õiguskirjanduses jõuti järeldusele, et ei tohi kehtestada üldist piirangut koosolekust osa võtta.⁴⁴ Seoses esindaja kaudu aktsionäride üldkoosolekul osalemisega on Eesti õiguskirjanduses toodud välja, et üks esindaja võib potentsiaalselt esindada ka mitut aktsionäri, kui võrd seadus seda ei piira.⁴⁵

Kuna ÄS § 170 lg 3 sätestab koosolekul osalema õigustatud isikutena vaid osaniku ning osaniku esindaja, tõusetub ka küsimus sellest, kas lisaks osanikele võivad koosolekul osaleda kolmandad isikud. Eesti õiguskirjanduse seisukoha järgi lubab Eesti õigus kokku leppida muude isikute kui osanike õiguses koosolekust osa võtta.⁴⁶ Näiteks on osanike nõusolekul osanikul võimalik võtta endaga koosolekule kaasa mingi ala asjatundja kui nõustaja.⁴⁷ Autori hinnangul kehtivad samad järeldused ka aktsiaseltsi üldkoosolekul esindaja kaudu osalemise suhtes.

1.2. Hääletamine kui otsuse tegemise eeldus

Otsuse vastuvõetaks lugemiseks on vajalik läbi viia hääletamine, mille tulemusena peab hääletusele pandud otsuse eelnõu saama piisaval hulgal hääli. Hääle andmist reguleerib TsÜS § 33. TsÜS § 33 lg 1 järgi on hääle andmine juriidilise isiku organi otsuse tegemisel tahteavaldus ja hääle andmisele kohaldatakse seaduses tehingu kohta sätestatud. TsÜS § 69 lg 2 esimese lause mõttes on hääle andmine koosolekul tahteavalduse tegemine kohalviibijale. Õiguskirjanduses on märgitud, et hääle andmine eraldivõetult ei too siiski kaasa iseseisvat õiguslikku tagajärge, selle toob kaasa hääle andmise järgselt koostatud vormi- ja sisunõuetele vastav otsus.⁴⁸ Saksa õiguskirjanduse kohaselt võib tahteavaldust teha erineval viisil, näiteks kirjalikult, käe/kaardi tõstmisega, püsti tõusmisega, verbaalse nõustumisega jms.⁴⁹ Kuna 2020.

⁴³ Jürimäe, K. Osanike otsuse tegemist reguleerivate normide kohustuslikkus ja võimalus neist põhikirjaga kõrvale kalduda. Magistritöö. Tartu 2020, lk 51.

⁴⁴ *Ibidem*, lk 53.

⁴⁵ Prosa, M. Aktsiaseltsi üldkoosolekul osalemine esindaja kaudu. Magistritöö. Tartu 2018, lk 34.

⁴⁶ Jürimäe, K (viide 43), lk 54.

⁴⁷ Saare, K. jt (viide 27), vnr 933.

⁴⁸ Saare, K. TsÜSK § 33/3.2.

⁴⁹ Schmidt, M.-C., Nachtwey, J. BeckHdB GmbH, § 4 Die Beschlussfassung der Gesellschafter Rn. 62 – Prinz, U., Winkeljohann, N. (hrsg.) Beck'sches Handbuch der GmbH. 6. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2021 (edaspidi BeckHdB GmbH).

aastal jõustunud seadusemuudatused (eelkõige TsÜS § 33¹ jõustumine) laiendavad koosolekute läbiviimise võimalust elektrooniliste vahendite abil,⁵⁰ on õiguskirjanduses tähelepanu juhitud asjaolule, et koosolekul elektroonilisel teel osalemise ning hääletamisega võivad tehnilised probleemid raskendada koosolekul osalemise ning tahteavalduse tegemise tuvastamist. Sellega seonduvalt võib olla raskendatud ka tahteavalduste andmise ning otsuste vastuvõtmise jälgimine.⁵¹

Kuivõrd hääle andmise puhul on tegemist tahteavaldusega, millele kohaldatakse tehingu kohta sätestatud, on võimalik, et hääle andmine on tühine või et antud hääl on tühistatud. Neid juhtusid reguleerib TsÜS § 33 lg 2, mille järgi loetakse siis, et otsuse tegemisel ei ole häält antud. Õiguskirjanduses on välja toodud, et hääle andmiseks vajalik tahe võib olla kujunenud ebaõigete asjaolude alusel või et hääle andmine on tingitud muust õigusvastasest mõjutusest (nt vägivald või ähvardus) või et hääle andmine on toimunud vastuolus mõne seadusesättega (nt vastuolus hääleõiguse piiranguga). Sellisel juhul on hääle andmine tühine. Hääle andmisele kui tahteavaldusele saab kohaldada seaduses sätestatud tehingu tühisuse (eelkõige TsÜS § 10, 12, 13, 83, 86-89) ja tühistamise aluseid (eelkõige TsÜS § 92, 94, 96 ja 131). Organi liikmele seadusest tulenevaid kohustusi (nt hea usu põhimõtte järgimine) rikkuv hääle andmine ei ole õiguskirjanduse järgi tühine. Hääle andmise tühisusele saavad tugineda nii hääle andnud isik kui ka kolmas isik. Hääle tühistamine peab toimuma vastava tahteavaldusega, mis tuleb teha teatavaks juriidilisele isikule, kes informeerib asjaolust teisi vastava organi liikmeid. Sealjuures tuleb hääle andmise tühistamisel arvestada TsÜS §-st 99 tulenevate õigustlõpetavate tähtaegadega.⁵²

Kui otsuse tegemisel hääletab isik, kes seaduse järgi ei võinud hääletada, on antud hääl tühine, kuid TsÜS § 33 lg 3 järgi saab juhul, kui hääled mõjutasid otsuse tegemise võimalikkust või otsuse sisu, nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist.⁵³ Samas on oluline märkida, et TsÜS § 33 lg 3 järgi saab otsuse kehtetuks tunnistamist vastavalt TsÜS §-le 38 nõuda üksnes juhul, kui tühised või tühistatud hääled mõjutasid otsuse tegemise võimalikkust või otsuse sisu.

⁵⁰ Vt Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (elektrooniliste võimaluste laiendamine koosolekute korraldamisel ja otsuste vastuvõtmisel) (180 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5a580d80-9735-437f-ab2e00123eba9343/Tsiviilseadustiku%20üldosa%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20\(elektrooniliste%20võimaluste%20laiendamine%20koosolekute%20korraldamisel%20ja%20otsuste%20vastuvõtmisel\)](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5a580d80-9735-437f-ab2e00123eba9343/Tsiviilseadustiku%20üldosa%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20(elektrooniliste%20võimaluste%20laiendamine%20koosolekute%20korraldamisel%20ja%20otsuste%20vastuvõtmisel)) (21.04.2021).

⁵¹ Vutt, M. Digital Opportunities for – and Legal Impediments to – Participation in a General Meeting of Shareholders. – *Juridica International* 29/2020, p. 40.

⁵² Saare, K. TsÜSK § 33/3.3.

⁵³ Vt ka RKTko 3-2-1-81-15, p 18; RKTko 2-17-9986, p 11; RKTko 3-2-1-89-14, p 32.

Õiguskirjanduse järgi võib olla tegemist sellega, et kehtetute häälte tähelepanuta jätmisel võinuks otsuse sisu olla teistsugune, st sellise sisuga otsust poleks kas vastu võetud tulenevalt vajaliku häälteenamuse puudumisest või oleks otsus olnud teise sisuga, nt valituks oleks osutunud teine kandidaat. Eraldi on rõhutatud, et sellise olukorra esinemisel on huvitatud isikul õigus taotleda kohtult organi otsuse kehtetuks tunnistamist, mitte aga tühisuse tuvastamist.⁵⁴ Lisaks eelnevale võib hääle olla antud hääle andmise kokkulepet rikkudes. Nimetatud olukorda reguleerib TsÜS § 33 lg 4. Õiguskirjanduse kohaselt ei mõjuta hääletamise kokkuleppe rikkumine antud hääle kehtivust ning sellest tulenevalt ei ole kokkuleppe rikkumisel mingit mõju kokkulepet rikkudes antud hääle alusel vastu võetud organi otsuse kehtivusele. Seoses hääle andmise kokkuleppe enda tühisusega on õiguskirjanduses märgitud, et tühisele kokkuleppele tuginetud hääle puhul tuleks eitada hääle andmise tühisust.⁵⁵

Eeltoodust võib järeldada, et õiguslik tagajärg (kui tehingu olemuslik tunnus) on häälel üksnes siis, kui see mõjutab otsuse vastuvõtmist. Hääle andmine ei too eraldi võetult kaasa õiguslikku tagajärge, vaid selle toob kaasa hääle andmise järgselt koostatud vormi- ja sisunõuetele vastav otsus. Praktilistel kaalutlustel kohaldatakse hääle andmisele tehingu kohta sätestatud (TsÜS § 33 lg 1 2. lause).

1.3 Kapitaliühingu otsuse õiguslik tekkimine

1.3.1. Otsuse protokollimine ja protokollide õiguslik tähendus

Nagu eelnevalt välja toodud, on otsuse olemasolu esimeseks eelduseks see, et on toimunud hääletamine ja otsuse poolt on antud nõutav arv hääli. Järgnevalt on põhjendatud uurida, millises hetkest on otsus õiguslikult olemas – kas otsus on *ipso iure* olemas hetkest, kui hääletamine on toimunud või hetkest, kui hääletustulemus on tuvastatud. Sellega seonduvalt on samuti põhjendatud uurida, kuidas otsuste vastuvõtmist tuvastada. Otsuste vastuvõtmise tuvastamine on oluline nii osanike või aktsionäride ning ühingu vaheliste õigusvaidluste ennetamiseks kui ka õigusvaidluste kontekstis otsuste olemasolu tõendamiseks.

Otsuse olemasolu tõendamiseks on erinevaid viise. Üheks olulisemaks neist on koosoleku protokoll. Riigikohus on protokollide kohta märkinud, et kui menetlusosalised vaidlevad selle üle, kas üldkoosoleku protokoll kajastab õigesti koosolekul vastu võetud

⁵⁴ Saare, K. TsÜSK § 33/3.3.

⁵⁵ *Ibidem*, § 33/3.4.

otsuseid, tuleb kohtul protokollile kui ühte tõendit hinnata kogumis asjas kogutud muude tõenditega.⁵⁶ Osanike koosoleku protokollimise nõue tuleneb ÄS § 171 lg-st 5 ja aktsiaseltsi üldkoosoleku protokollimise nõue ÄS § 304 lg-st 1. Eesti õiguskirjanduses on selgitatud, et protokollile eesmärgiks on dokumenteerida koosoleku käik ja osanike antud hääled kui tahteavaldused ning hääletamise tulemusel vastuvõetud otsused. Seejuures piisab üldjuhul protokollile kirjalikult vormistamisest.⁵⁷ ÄS § 304 lg 6 sätestab protokollile notariaalse tõestamise reegli, kui seda nõuab juhatus, nõukogu või aktsionärid, kelle aktsiatega on esindatud vähemalt 1/10 aktsiakapitalist. Sätte teise lause järgi peab vastav kirjalik nõue olema esitatud vähemalt kolm päeva enne üldkoosolekut. Kui otsuse teinud üldkoosoleku protokoll ei ole seaduses ettenähtud juhul notariaalselt tõestatud, on üldkoosoleku otsus ÄS § 301¹ lg 1 p 3 kohaselt tühine. Kohtupraktikas on märgitud, et üldkoosoleku protokollile notariaalse tõestamise nõudel on üldkoosolekul osalejate nõustamise funktsioon ning ka hoiatusfunktsioon, mistõttu ei ole võimalik, et üldkoosolekul vastu võetud otsused võiksid vormi järgimata jätmisele vaatamata kehtida.⁵⁸

Riigikohus on täpsustanud osahingu koosolekul vastu võetud otsuse vorminõude ning protokollimise nõude küsimust kohtuasjas nr 2-18-9475/52. Antud kohtuasjas oli üheks vaidlusküsimuseks kirjaliku nõude kohaldumine osanike koosoleku otsusele. Tallinna Ringkonnakohus asus seisukohale, et osanike koosoleku otsusele kohaldub kirjalik vorminõue, kuna ÄS § 171 lg 5 sätestab, et osanike koosolek protokollitakse. Osanike koosoleku protokollile kohaldatakse ÄS § 304 lg-tes 1-6 sätestatud. ÄS § 304 lg 2 kolmanda lause kohaselt kirjutavad protokollile alla koosoleku juhataja ja protokollija. Tallinna Ringkonnakohus viitas TsÜS § 83 lg-le 1, mille järgi on tehingu seaduses sätestatud vormi järgimata jätmise korral tehing tühine, kui seadusest või vorminõude eesmärgist ei tulene teisiti, asudes seisukohale, et kui otsuse vastuvõtmisel ei ole järgitud seadusega ettenähtud vorminõuet, siis on otsus tühine. Seega leidis Tallinna Ringkonnakohus, et vaidlusaluse koosoleku otsused on tühised. Eelnevalt tulenevalt saab järeldada, et Tallinna Ringkonnakohtu hinnangul laieneb osanike koosolekul vastu võetud otsusele kirjaliku vormi nõue. Riigikohus Tallinna Ringkonnakohtu seisukohaga ei nõustunud ning märkis, et kuigi ÄS § 171 lg 5 näeb ette, et osanike koosolek protokollitakse, ei ole koosoleku protokollimise nõue kirjaliku vormi nõue TsÜS § 78 mõttes. Sealjuures rõhutas

⁵⁶ RKTko 2-18-7846, p 15.

⁵⁷ Saare, K jt (viide 27), vnr 940, 945.

⁵⁸ TlnRnk 2-14-54042, p. 55.

Riigikohus, et osanike otsus on osanike koosolekul vastu võetud siis, kui on toimunud hääletamine ja otsuse poolt on antud nõutav arv hääli.⁵⁹

Kuigi kirjalik protokoll ei ole osanike koosoleku otsuse olemasolu ega kehtimise vältimatuks eelduseks, saab Riigikohtu hinnangul protokollile ja selle allkirjastamisele siiski omistada õigusliku tähenduse. Riigikohtu seisukoha järgi ei ole osanike koosoleku protokollile allkirjastamine tahtväljendus, mille eesmärk oleks tehingu tegemine. Samas on Riigikohtu hinnangul protokollile allkirjastamine siiski selline toiming, mis on suunatud õigusliku tagajärje kaasatoomisele: nimelt on protokollile koostamise ja allkirjastamise eesmärk luua dokument, mis võimaldab tõendada osanike koosoleku toimumist, hääletustulemusi ja koosolekul vastu võetud otsuste sisu. Seega on Riigikohtu järelduseks, et protokollile allkirjastamine on tahteavaldusesarnane toiming.⁶⁰

Saksa õiguse otsuste vastuvõtmise tuvastamise regulatsioon erineb Eesti reeglitest. Teatud otsuste puhul on otsuse kehtivus seatud sõltuvusse otsuse vastuvõtmise tuvastamisest ning nõuded erinevad sõltuvalt ühingu tüübist. AG kui eelkõige suurtele ühingutele mõeldud ühinguvorm on oluliselt kõrgemate formaalsete nõuetega kui GmbH. Kuna GmbH jaoks ei ole ette nähtud nii formaalseid reegleid kui AG jaoks, on GmbH puhul otsuse õigusliku tekkimise aja kindlaks tegemine õiguslikult keerulisem. Sellele on ka Saksa õiguskirjanduses tähelepanu juhitud ning märgitud, et formaalsete reeglite puudumine GmbH otsuste vastuvõtmisel tekitab sageli vaidlusi selle üle, kas ja millise sisuga otsuse on ühing vastu võtnud.⁶¹

AG puhul näeb AktG § 130 lg 1 ette protokollimise kohustuse, mille kohaselt on üldkoosoleku otsus vastu võetud juhul, kui otsuse protokoll on notariaalselt tõestatud. Notariaalse tõestamise kohustus kehtib kõikide otsuste, s.t nii positiivsete kui ka negatiivsete otsuste suhtes.⁶² AktG § 130 lg 2 kohaselt tuleb otsuse protokollile kanda otsuse tegemise koht, aeg, notari nimi, aktsiate arv jms. Börsil mittenoteeritud äriühingute jaoks piisab, kui koosoleku protokollile kirjutab alla nõukogu esimees, kuniks koosolekul ei võetud vastu otsuseid, mille jaoks seadus näeb ette ¾

⁵⁹ RKTko 2-18-9475/52, p 5; 9.1-9.3.

⁶⁰ RKTko 2-18-9475/52, p 13.2.

⁶¹ Bauschatz, P. Zur Reichweite der mit einer Anfechtungsklage verbundenen positiven Beschlussfeststellungsklage im GmbH-Recht, NZG 2002, 317.

⁶² Hoffmann-Becking, M., MHDG GesR IV, § 41 Niederschrift Rn. 5. Notarile kui avalik-õiguslikku funktsiooni täitvale erisikule kohalduvad seadusest tulenevad kohustused, mille tõttu peab notar kogu protsessi vältel olema sõltumatu kõigist osapooltest. See tähendab muuhulgas ka seda, et notar ei tohi üldjuhul keelduda otsuse notariaalselt tõestamisest nt juhul, kui otsusel esineb puudusi. Saksa õigusruumis aga puudub üksmeel selle osas, kui ulatuslikult võib notar otsuste sisu kontrollida. Kui õiguslik olukord on küsitav, peab notar sellest koosoleku juhatajale teada andma ning samuti protokollis märkima. Vt Wicke, H. BeckOGK AktG § 130 Rn. 41, 50; Hüffer, U., Koch, J, Hüffer/Koch AktG § 130 Rn. 13. – Hüffer, U., Koch, J. Beck'scher Kurz-Kommentare. Band 53. Aktiengesetz. 15. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2021 (edaspidi Hüffer/Koch AktG).

või suurema häälteenamused. Reegel põhineb eeldusel, et nõukogu esimees on tavapäraselt koosoleku juhataja.⁶³ Sätte eesmärgina on välja toodud kulude kokkuhoidu ning õiguskäibe lihtsustamist, kuivõrd börsil mittenoteeritud äriühing sarnaneb toimimise poolest GmbH-le.⁶⁴ Otsuste vastuvõtmise tuvastamine on Saksa ühinguõiguses konstitutiivse tähendusega, mis tähendab, et kui otsuse vastuvõtmine on mingil viisil tuvastatud nt protokolliga sisestamisega, on otsus õiguslikult tekkinud. Selle seisukoha järgi on otsus õiguslikult tekkinud isegi juhul, kui hääled on valesti kokku loetud, kui vajalikku häälteenamust ei ole saavutatud või kui koosoleku juhataja kajastab otsuse eelnõu sisu valesti.⁶⁵ Vastupidiselt AktG §-le 130 ei ole GmbH otsuste kehtivuse vältimatuks eelduseks nende vastuvõtmise tuvastamine, kuid selle kohustuse võib ette näha ühingu põhikirjaga.⁶⁶ Siiski sõltub otsuse kehtivus otsuse tuvastamisest vaid sellisel juhul, kui ühingu põhikiri selgelt sätestab, et otsus tekib vaid selle tuvastamisel.⁶⁷

Seoses otsuse protokollimisega on Eesti õiguskirjanduses analüüsitud, kui ulatuslikult võib ühing protokolliga seonduvat põhikirjas reguleerida sh protokolliga vorminõuet. On asunud seisukohale, et vähemalt registrile esitatavate dokumentide puhul ei ole lubatud põhikirjaga lihtsustada ÄS § 304 lg-s 1 sätestatud miinimumsisu, mida protokoll sisaldama peab.⁶⁸ Kuna protokoll teenib eelkõige tõendamise eesmärki, on samuti püstitatud küsimus, kas põhikirjas võiks kirjaliku protokolliga asemel ette näha heli- või videosalvestamise. Kuigi on mõeldud, et heli- või videosalvestist (videosalvestis sisaldab eelduslikult nii heli kui videopilti) on keerulisem võltsida, on Eesti õiguskirjanduses siiski järeldatud, et ÄS § 33 lg 5 alusel peab registripidajal olema võimalus operatiivselt kontrollida seadusega sätestatud vormi- ja sisunõuete järgimist.⁶⁹ Seetõttu on põhjendatud registripidajale kirjaliku protokolliga esitamine. Riigikohus on viidanud protokolliga vajalikkusele nt äriregistri menetluses, kus kandeavaldusele tuleb lisada kande aluseks olevaid asjaolusid kajastav osanike koosoleku protokoll (nt ÄS § 175 lg 2, § 184 lg 1, § 196 lg 1 p 3).⁷⁰ Samuti näeb ÄS § 171 lg 4 ette osanike koosolekul osalevate osanike nimekirja koostamise kohustus, millest Eesti õiguskirjanduse kohaselt põhikirjaga

⁶³ Wicke, H. BeckOGK, AktG § 130 Rn. 61.

⁶⁴ Hüffer, U., Koch, J. Hüffer/Koch AktG § 130 Rn. 14a.

⁶⁵ Austmann, A., MHdB GesR IV, § 40 Beschlüsse und Wahlen Rn. 52.

⁶⁶ Schindler, H., BeckOK GmbHG § 47 Rn. 30 - Ziemons, H., Jaeger, C., Pöschke, M. (hrsg) Beck'scher Online-Kommentar GmbHG. 47. Edition. Stand 01.02.2021 (edaspidi BeckOK GmbHG); BGH Urt. v. 28.1.1980 – II ZR 84/79, BeckRS 1980; OLG Dresden Urt. v. 5.2.2001 – 2 U 2422/00, BeckRS 9998, 42604; Drescher, I. MüKoGmbHG § 47 Rn. 54. – Fleischer, H., Goette, W. (hrsg.) Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG, Band 2: §§ 35-52. 3. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2019 (edaspidi MüKoGmbHG).

⁶⁷ Drescher, I. MüKoGmbHG § 47 Rn. 54.

⁶⁸ Jürimäe, K (viide 43), lk 56.

⁶⁹ *Ibidem*, lk 56.

⁷⁰ RKTko 2-18-9475/52, p. 13.4.

kõrvale kalduda ei või.⁷¹ Seda kinnitab ka kohtupraktika, mille järgi peab registripidaja mh kontrollima esitatavate dokumentide seadusega sätestatud vormi- ja sisunõuete järgimist.⁷²

Ühinguõiguse revisjoni raames loodud äriseadustiku muutmise eelnõuga tehakse seoses otsuse protokollimisega ettepanek muuta ÄS § 177¹. Esiteks on kavandatud lisata ÄS § 177¹ lõikesse 1 alternatiiv, mille kohaselt on osanike otsus tühine ka juhul, kui osanike koosoleku protokoll ei ole seaduses ettenähtud juhul notariaalselt tõestatud. Tähelepanu juhitakse koosoleku protokollil notariaalse tõestamise nõudele vähemuse kaitse abinõuna.⁷³ Seega seotakse ka osauhingu otsuse protokollimise kohustus otsuse kehtivusega notariaalse tõestamise nõude olemasolu korral, nagu see on aktsiaseltsi jaoks sätestatud ÄS § 301¹ lg 1 p-s 3.

Eelnevast järeldub, et kuigi ÄS näeb ette nii osauhingu kui ka aktsiaseltsi otsuste protokollimise, ei ole tegemist otsuse kehtivuse vältimatu eeldusega, mistõttu on võimalik kehtivaid otsuseid vastu võtta neid ka protokollimata (kui seadus ei sätesta selleks erireegleid). Sellele vaatamata on protokollil õigusvaidluses tõendav funktsioon, kuivõrd protokollil põhjal on võimalik hinnata, kas ja millise sisuga otsused on vastu võetud. Autori hinnangul ei peaks Eesti õiguses lähtuma Saksa ühinguõiguse seisukohast, mille järgi otsus tekib õiguslikult otsuse tuvastamise järel (nt otsuse protokollimisega) isegi juhul, kui hääled on valesti kokku loetud, kui vajalikku häälteenamust ei ole saavutatud või kui koosoleku juhataja kajastab otsuse eelnõu sisu valesti. Autori hinnangul oleks liialt formaalne järeldada, et vaid otsuse vastuvõtmise tuvastamisega saab otsus õiguslikult tekkida. Autori hinnangul peaks otsuse õigusliku tekkimise puhul siiski lisaks otsuse vastuvõtmise tuvastamisele (nt protokollimise kaudu) hindama ka otsuse vastuvõtmist sisuliselt st kas tegemist on ühingu tahtväljendusega. Samaväärselt ei peaks tingimata järeldama, et otsust pole õiguslikult tekkinud, kui seda ei ole dokumenteeritud, kuid otsuse olemasolu on võimalik muul viisil tõendada.

1.3.2. Koosoleku juhataja roll otsuse vastuvõetuks lugemisel

Osanike koosolekut ning aktsionäride üldkoosolekut juhib koosoleku juhataja. ÄS ei nõua koosoleku juhataja olemasolu ega sätesta reegleid koosoleku juhataja valimiseks. Siiski viitavad mitmed ÄS normid koosoleku juhatajale, eeldades seega tema koosolekul osalemist. Koosoleku juhatajale on ÄS-is viidatud seoses osanike koosolekul ning aktsionäride

⁷¹ Jürimäe, K (viide 43), lk 57.

⁷² RKTKm 3-2-1-139-08, p 8.

⁷³ Seletuskiri äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse juurde: Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020, lk 95. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf.

üldkoosolekul koostatava osanike või aktsionäride nimekirjaga. Nimelt kirjutab ÄS § 171 lg 4 ning § 297 lg 3 järgi mh koosoleku juhataja alla eelnimetatud nimekirjale. Samuti kantakse ÄS § 304 lg 1 p 3 alusel aktsiaseltsi üldkoosoleku protokollile koosoleku juhataja nimi ning ÄS § 304 lg 2 järgi kirjutab koosoleku juhataja protokollile alla. Kui juriidilise isiku organi otsust tuleb notariaalselt tõestada, täpsustab tõestamisseaduse⁷⁴ § 36 lg 3, et osalejate nimekirja õigsuse eest vastutab koosoleku juhataja ning samuti kirjutab koosoleku juhataja osalejate nimekirja õigsuse kinnituseks sellele notari juureolekul alla.

Saksa kohtupraktika omistab koosoleku juhatajale olulise rolli otsuse vastuvõtmise tuvastamisel, kuna koosoleku juhataja tuvastab lisaks koosoleku juhtimisele ka otsuse vastuvõtmise.⁷⁵ AktG ei reguleeri otsesõnu koosoleku juhataja rolli ning ülesandeid, kuid mitmed AktG sätted eeldavad koosoleku juhataja olemasolu (nt AktG § 118 lg 4, § 122 lg 3 ls 2, § 130 lg 2, § 131 lg 1).⁷⁶ Koosoleku juhataja rollist tulenevalt peab ta täitma erinevaid ülesandeid. Saksa õiguskirjanduses on kirjeldatud, et koosoleku juhataja peab tegelema koosoleku kulgemise üldise haldamisega: ta avab ja lõpetab koosoleku, teeb kindlaks ühingu liikmete kohaloleku ning osalemisõiguse, võtab vastu taotlusi ning juhib diskussioone ja hääletamist.⁷⁷ Koosoleku juhataja ülesandeks on ka tagada üldine kord ning tema pädevuses on selle saavutamiseks võtta kasutusele meetmeid konkreetsete isikute suhtes, kes koosoleku läbiviimist segavad. Samuti on koosoleku juhatajal lubatud piirata koosolekul osalejate sõnaõigust. Küll aga võib Saksa õiguskirjanduse järgi koosoleku juhataja võtta kasutusele hääleõigust piiravad meetmed – näiteks koosolekul osaleja koosolekult eemaldamise – vaid *ultima ratio* abinõuna teiste osalejate osalemisõiguse tagamiseks, juhindudes seejuures proportsionaalsuse põhimõttest ning vähimat jõudu kasutades.⁷⁸

GmbH jaoks seevastu ei ole koosoleku juhataja koosoleku läbiviimiseks kohustuslik. Seetõttu on GmbH puhul võimalik otsuseid vastu võtta ka ilma koosoleku juhatajata.⁷⁹ Siiski rõhutatakse ka GmbH puhul, et koosoleku juhataja on vajalik osanike koosoleku sujuvaks läbiviimiseks, mistõttu on soovituslik ka GmbH koosolekute puhul koosoleku juhataja valida.⁸⁰ Kuigi Saksa

⁷⁴ Tõestamisseadus - RT I, 22.12.2020, 47.

⁷⁵ BGH Urt. v. 21.3.1988 – II ZR 308/87, BeckRS 2008, 17864.

⁷⁶ Wicke, H. BeckOGK AktG § 129 Rn. 41.

⁷⁷ Hillmann, R. Henssler/Strohn Gesellschaftsrecht, GmbHG § 48 Rn. 14. – Henssler, M. (hrsg) Gesellschaftsrecht. Beck'scher Kurz-Kommentare. Band 62. 5. Auflage. Verlag C. H. Beck München 2021 (edaspidi Henssler/Strohn Gesellschaftsrecht)

⁷⁸ *Ibidem*, GmbHG § 48 Rn. 15.

⁷⁹ Bayer, W., Bayer/Hommelhoff/Kleindiek GmbHG § 47 Rn. 10. – Bayer, W., Hommelhoff, P., Kleindiek, D. GmbH-Gesetz. Kommentar. 20. Auflage. Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 2020 (edaspidi Bayer/Hommelhoff/Kleindiek GmbHG).

⁸⁰ BeckHdB GmbH, § 4 Die Beschlussfassung der Gesellschafter Rn. 53.

õigus ei nõua GmbH otsuste vastuvõtmisel koosoleku juhataja poolt tuvastamist või otsuste protokollimist, on näiteks Altmeyden siiski seisukohal, et ka GmbH otsuste puhul peaks otsuste kehtivuse eelduseks olema otsuste vastuvõtmise tuvastamine.⁸¹

Saksa kohtupraktika kohaselt on GmbH otsus alati siis olemas, kui pädev koosoleku juhataja on otsuse kindlaks teinud ja koosolekul osalejate tähelepanu sellele juhtinud.⁸² Seda tehakse tavaliselt hääletustulemuse selgesti väljendatud (*ausdrücklich*) kinnitamise kaudu. Otsuse vastuvõtmise tuvastamisega väljendab koosoleku juhataja samaaegselt, et otsus on tema hinnangul kehtiv ning siduv.⁸³ Otsuse vastuvõtmist võib Saksa kohtupraktika järgi tuvastada ka muul viisil kui koosoleku juhataja poolt, kuid sellisel juhul ei tohi tekkida kahtlusi vastu võetud otsuse sõnastuses.⁸⁴ Otsuse vastuvõtmise tuvastamine on Saksa kohtupraktika ning õiguskirjanduse järgi konstitutiivse tähendusega, see tähendab, et kui otsuse vastuvõtmine on tuvastatud, on see ka õiguslikult tekkinud. GmbH puhul ei ole otsuse vastuvõtmise tuvastamine otsuse õigusliku tekkimise vältimatuks eelduseks, st otsus saab õiguslikult tekkida ka juhul, kui otsuse vastuvõtmist ei ole eraldi tuvastatud. Otsuse vastuvõtmise tuvastamine koosoleku juhataja poolt on eraldiseisev osanike tahteavaldustest.⁸⁵

Kui hääletamise tulemus on kindlaks tehtud (positiivse või negatiivse otsusena) ja see ei seisne vaid hääle jagunemise tuvastamises, on otsus eelduslikult siduv (*vorläufig verbindlich*) ning otsust on võimalik vaidlustada. Otsus muutub täielikult siduvaks, kui seda ei ole vaidlustatud selleks ette nähtud aja jooksul.⁸⁶ Otsuse õiguslikuks tekkimiseks ei piisa kõigest antud hääle kokku lugemisest, kuna koosoleku juhataja peab hääletustulemuse arvestamisel kõrvale jätma hääleõiguse piirangu all olevad hääled ning muud seadusega vastuolus antud hääled.⁸⁷ Samuti

⁸¹ Altmeyden, H., Altmeyden GmbHG § 47 Rn. 17. – Altmeyden, H. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG. 10. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2021. (edaspidi Altmeyden GmbHG).

⁸² OLG Köln Urt. v. 16.5.2002 – 18 U 31/02, BeckRS 2002, 7528.

⁸³ Schindler, H., BeckOK GmbHG § 47 Rn. 30; BGH Urt. v. 11.2.2008 – II ZR 187/06, BeckRS 2008, 04403, Rn. 24; OLG Stuttgart Entscheidung v. 13.4.1994 – 2 U 303/93, BeckRS 9998, 12801; Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck GmbHG Anh. § 47 Rn. 120; Römermann, V., Heidinger u.a GmbHG § 47 Rn. 585. – Heidinger, A. (hrsg) Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbH-Gesetz). 3. Auflage. Verlag C. H. Beck München 2017 (edaspidi Heidinger u.a GmbHG).

⁸⁴ BGH Beschl. v. 24.3.2016 – IX ZB 32/15, BeckRS 2016, 7171, Rn 33.

⁸⁵ BGH Urt. v. 21.3.1988 – II ZR 308/87, BeckRS 2008, 17864.; BayObLG Beschl. v. 1.7.1993 – 3Z BR 96/93, BeckRS 1993, 3440; Römermann, V., Heidinger u.a GmbHG § 47 Rn. 28.; Oelrichs, C. P., Muß der Versammlungsleiter bei der Feststellung von Haupt- oder Gesellschafterversammlungsbeschlüssen treuwidrig abgegebene Stimmen mitzählen? GmbHR 1995, 863; Altmeyden, H., Altmeyden GmbHG § 47 Rn. 17; Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck, GmbHG Anhang nach § 47: Mangelhaftigkeit von Gesellschafterbeschlüssen Rn. 118.

⁸⁶ Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck, GmbHG Anhang nach § 47: Mangelhaftigkeit von Gesellschafterbeschlüssen Rn. 118.

⁸⁷ BGH Urt. v. 19.11.1990 – II ZR 88/89, BeckRS 9998, 97299; OLG Stuttgart Hinweisbeschluss v. 13.5.2013 – 14 U 12/13, BeckRS 2013, 10665; OLG Hamburg Urt. v. 28.6.1991 – 11 U 148/90, BeckRS 2013, 732.

on koosoleku juhatajal kohustus keelduda muuhulgas taolise otsuse vastuvõtmise tuvastamisest, mis on ilmselgelt põhikirjaga vastuolus.⁸⁸

Kuna koosoleku juhatajal on Saksa õiguse järgi oluline roll otsuste vastuvõetuks lugemisel, on oluline, et koosoleku juhataja tegutseks vastava pädevusega. Seega on üheks oluliseks küsimuseks koosoleku juhataja valimine ning tema pädevuse tekkimine. Koosoleku juhataja pädevus peab õiguskirjanduse järgi põhinema põhikirjas sätestatud reeglite järgimisel või koosolekul viibijate ühisel nõusolekul.⁸⁹ Kui aga koosoleku juhataja pädevus otsuste vastuvõtmist tuvastada ei tulene ühingu põhikirjast ning teda ei valitud koosolekul osalejate poolt ühehäälselt koosoleku juhatajaks, tõusetub küsimus, kas koosoleku juhatajal on siiski pädevust siduvalt otsuse vastuvõtmist tuvastada. Selle osas lähevad arvamused Saksa õiguskirjanduses lahku. Suurem enamus toetab seisukohta, et pädeva koosoleku juhataja peaks saama valida koosolekul osalejate lihthäälteenamusega.⁹⁰ Teisalt on välja toodud, et koosoleku juhataja peaks siis valitama koosolekul osalejate ühehäälse otsusega. Vastasel juhul võiks enamuses osanik alati koosoleku juhatajaks saada ja see annaks talle võimaluse oma õigusi kuritarvitada.⁹¹ Alternatiivset seisukohta on väljendanud Liebscher, kelle hinnangul põhineb eelnevalt väljatoodud seisukoht valearvamusel, et koosoleku juhatajal on ulatuslik pädevus (*weitreichende Kompetenzen*), mida ta saab kasutada otsuse tulemuse kallutamiseks ühe või teise poole kasuks. Liebscheri hinnangul on koosoleku juhataja peamiseks ülesandeks koosoleku haldamisega seotud ülesanded nagu koosoleku avamine ja lõpetamine, diskussioonide juhtimine jne. Seetõttu on koosoleku juhataja valimise näol tegemist vaid protseduurilise küsimusega, mida peaks saama otsustada lihthäälteenamusega. Liebscher toob välja ka praktilise argumendi lihthäälteenamused kasuks: konflikti korral ei suudaks koosolekul osalejad kunagi jõuda üksmeelele koosoleku juhataja osas ning iga vaidlev pool üritaks läbi suruda enda kandidaati.⁹²

Altmeppen aga eristab “modereerivat” koosoleku juhatajat (*moderierende Versammlungsleiter*) “kvalifitseeritud” koosoleku juhatajast (*qualifizierte Versammlungsleiter*). Esimesel on pädevus koosolekut juhatada, aga puudub pädevus konstitutiivselt otsuse vastuvõtmist tuvastada. Modereeriv koosoleku juhataja allub osanikele ja saab vaid kinnitada

⁸⁸ Austmann, A., MhdB GesR IV, § 40 Beschlüsse und Wahlen Rn. 51.

⁸⁹ Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck, GmbHG nach § 47 Rn. 120.

⁹⁰ BGH Beschl. v. 4.5.2009 – II ZR 166/07, BeckRS 2009, 28747; Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck, GmbHG § 48 Rn. 16; Bayer, W., Bayer/Hommelhoff/Kleindiek GmbHG § 48 Rn. 15.

⁹¹ Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck, GmbHG § 48 Rn. 17a.

⁹² Liebscher, T., MüKoGmbHG § 48 Rn. 107a.

hääletustulemusi.⁹³ Kui koosoleku juhatajale ei ole antud pädevust otsuste vastuvõtmist siduvalt tuvastada, on tegemist vaid koosoleku kulgu modereeriva isikuga.⁹⁴ Hääletamistulemuse siduv kindlaks tegemine on Zöllneri ja Noacki hinnangul võimalik ka juhul, kui koosoleku juhataja ei olnud tegev (*tätig*), kuid koosolekul viibijad nõustusid tulemusega ja õiguslikud küsimused tõusetusid hiljem.⁹⁵

Otsuse vastuvõtmise kindlaks tegemine on GmbH otsuste puhul võimalik ka konkludentselt, ilma et koosoleku juhataja seda eraldi kinnitaks. Saksa kohtupraktika järgi on otsus konkludentselt kindlaks tehtud (*stillschweigend festgestellt*) ilma koosoleku juhataja kinnitusega, kui osanikud aktsepteerivad ühehäälselt koosoleku lõpuks teatud tulemust.⁹⁶ Saksa kohtupraktika kohaselt on otsuse kindlakstegemine lisaks hääletamistulemuse tuvastamisele koosoleku juhataja poolt võimalik konkludentselt, kui osanikud allkirjastavad koosoleku protokollid.⁹⁷

Koosoleku juhataja pädevuse küsimus on relevantne ka Eesti õiguse kontekstis. Nagu varem selgitatud, on juriidilise isiku organi näol tegemist mitmepoolse tehinguga TsÜS § 67 lg 2 kolmanda lause mõttes. Kohtupraktika järgi saab otsusest rääkida siis, kui selles sisalduvad otsuse vastuvõtmisest õigustatud isikute vastavasisulised tahteavaldused.⁹⁸ Küll aga on võimalik, et hääletamisel osalevad isikud, kes ei ole selleks õigustatud (nt isikud, kellele kohaldub hääleõiguse piirang). Häälte kokku lugemisel ning otsuse kindlakstegemisel on seega oluline jätta kõrvale hääleõiguse piirangut rikkuvad ning muud seadusega vastuolus antud hääled. Seega tõusetub küsimus, kas ka Eesti õiguses on otsuse olemasolu tingimuseks hääletustulemuse kindlakstegemine koosoleku juhataja poolt. Sellise järelduse kasuks räägib õiguselguse argument, kuivõrd otsuse tuvastamine teeb kindlaks õigusliku olukorra ning otsuse vastuvõtmise tuvastamine aitab ennetada koosoleku järgselt tõusetuvaid õigusvaidlusi. Siiski olukorras, kus koosoleku juhataja on enamusosaluse omaja kontrolli all, ei pruugi ka koosoleku juhataja poolt otsuse vastuvõtmise tuvastamisel olla olulist lisaväärtust. Teisalt tuleb samuti arvesse võtta asjaolu, et kuigi AS sätestab koosoleku juhataja olemasolu, ei kirjelda seadus, kuidas koosoleku juhataja valitakse ning millised on tema ülesanded.

⁹³ Altmeppen, H., Altmeppen GmbHG § 48 Rn. 14.

⁹⁴ Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck, GmbHG § 48 Rn. 17b; Altmeppen, H. Beschlussfeststellung, Stimmrecht und Klageobliegenheit in der GmbH. GmbHR 2018, 225.

⁹⁵ Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck, GmbHG nach § 47 Rn. 120a.

⁹⁶ OLG Celle Urt. v. 15.5.1996 – 9 U 185/95, BeckRS 1996, 09394.

⁹⁷ BGH Urt. v. 11.2.2008 – II ZR 187/06, BeckRS 2008, 04403.

⁹⁸ RKTko 3-2-1-55-14, p 21.

Ka kohtupraktika kinnitab, et otsuse puudumisest tuleb eristada olukorda, mil otsuse poolt on andnud hääled iseenesest õiged isikud otsuse vastuvõtmiseks vajalikus ulatuses, kuid mõni otsuse poolt hääletanu ei omanud nt seadusest või põhikirjast tulenevalt hääletamise õigust, või on tema hääl andmine kui tahteavaldus tühine või tühistatud või kui nt aktsionäri esindajal puudus selleks volikiri.⁹⁹ Eelneva põhjal on võimalik järeldada, et otsuse õiguslikuks tekkimiseks on primaarse tähtsusega osanike või aktsionäride tahteavaldused ja otsus võib õiguslikult tekkida ka juhul, kui koosoleku juhataja ei ole hääletustulemust teinud kindlaks selliselt, et on jätnud kõrvale selliselt antud hääled, mida ei tohi arvestada. Seega saab järeldada, et Eesti õiguse järgi saab otsus õiguslikult tekkida ka koosoleku juhataja poolse otsuse vastuvõtmise tuvastamiseta.

1.4 Vahekokkuvõte

Eesti õiguse kohta saab autori hinnangul kokkuvõtlikult järeldada, et otsuste suhtes, millele ei kehti seadusest või põhikirjast tulenev notariaalse tõestamise nõue, saab kohaldada Saksa õiguskirjanduse ning kohtupraktika seisukohti ning järeldada, et otsused on vastu võetud ning kehtivad ka ilma otsuse vastuvõtmise tuvastamiseta. See tähendab, et otsuse õiguslikuks tekkimiseks on vaja läbi viia hääletamine ning otsus tekib õiguslikult hääletamise tulemusena. Kui koosolekul on osalenud kolmandad isikud, kuid samuti on hääletanud ühingu osanikud või aktsionärid ning otsuse näol on ilmselt tegemist ühingu tahtväljendusega, on tegemist eelduslikult kehtiva otsusega, mida on võimalik vaidlustada. Kui koosolekul on osalenud ning otsuseid vastu võtnud vaid ühinguga mitteseotud isikud, ei ole ühtegi otsust vastu võetud. Autor on samuti seisukohal, et kvooruminõude järgimata jätmine ei peaks tingima otsuse vastu võtmata jätmist. Kvooruminõude järgimata jätmisel peaks töö autori hinnangul jaatama puudustega ehk seetõttu vaidlustatava otsuse olemasolu. Eelnev tähendab samuti, et otsuse õiguslikuks tekkimiseks ei ole tingimata vajalik otsuse dokumenteerimine (nt protokollimise kaudu) või otsuse vastuvõtmise tuvastamine koosoleku juhataja poolt. Küll aga on autori hinnangul oluline, et otsuse vastuvõtmise fakti oleks võimalik hiljem tuvastada. Otsuse vastuvõtmist peab saama tõendada – see võib olla võimalik nii tunnistajate ütlustega, protokollide kaudu vmt.

Seevastu otsuste puhul, mille osas kehtivad kõrgendatud nõuded (näiteks on ette nähtud notariaalne tõestamine või otsuse muul moel dokumenteerimine), tuleb järeldada, et otsused on

⁹⁹ RKTko 3-2-1-55-14, p 22.

kehtivad alates otsuse vastuvõtmise nõuetekohasest tuvastamisest. Sellise järelduse võimaldab teha ka VÕS § 11 lg 5, mis sätestab, et kui leping tuleb notariaalselt kinnitada või notariaalselt tõestada, on leping sõlmitud lepingu notariaalsest tõestamisest alates. VÕS § 1 lg 1 järgi kohaldatakse võlaõigusseaduses sätestatud ka muudele mitmepoolsetele tehingutele, sealhulgas otsustele.

Küll aga soovib autor märkida, et kuigi otsuste vastuvõetuks lugemine ei ole alati nende kehtimise vältimatuks eelduseks, pakub otsuste vastuvõtmise tuvastamine ning otsuste dokumenteerimine olulist kaitset eelkõige vähemusosanikele ning -aktsionäridele, kes saavad vaidluse korral otsuse vastuvõtmise üle koosoleku protokollile vm tõendile tugineda. Seega nõustub autor Saksa õiguskirjanduse seisukohaga, mille järgi oleks õiguskindluse perspektiivist parem, kui otsuste vastuvõtmise tuvastataks otsuse protokollimise kaudu. Autor mõönab, et see muudaks ühingu toimimist vähem paindlikumaks. Samas aitab autori hinnangul otsuste vastuvõtmise tuvastamine igasuguse otsuse puhul ennetada õigusvaidlusi ning aitab kaasa nende efektiivsemale lahendamisele ning vähemusosanike ning -aktsionäride paremale õiguskaitsele. Autor nõustub siiski Saksa õiguskirjanduses väljendatud seisukohaga, mille järgi peab formaalsete reeglite sätestamisel alati silmas pidama, et formaalsed nõuded ei oleks ebaproportsionaalsed võrdluses otsuse majandusliku tähtsusega.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Lieder, J., Reform des gesellschaftsrechtlichen Beschlussmängelrechts. NZG 2018, 1321.

2. OTSUSE PUUDUMISE TUVASTAMISE NÕUE

2.1 Otsuse puudumise eristamine otsuse kehtetusest

Eesti õiguse järgi on ühinguõiguslikeks õiguskaitsevahenditeks osanike koosoleku või aktsionäride üldkoosoleku otsuste vaidlustamisel otsuse tühisuse tuvastamise või otsuse kehtetuks tunnistamise nõue.

Riigikohtu seisukoha järgi toovad otsuse tühisuse kaasa raskemad protseduurivead, sh sellised vead, mis rikuvad juriidilise isiku liikme õigust saada teada koosoleku toimumisest või mis takistavad oluliselt osalemisõiguse teostamist ning rikuvad õigust olla koosolekul kohal ja hääletada.¹⁰¹ ÄS sätestab olukorrad, kui otsuse tühisuse toovad kaasa rasked otsuse sisuga seotud rikkumised. Otsuse tühisuse alused on sätestatud ÄS § 177¹ lg-s 1, mis sätestab, et osanike otsus on tühine, kui see rikub osaühingu võlausaldajate kaitseks või muu avaliku huvi tõttu kehtestatud seaduse sätet või ei vasta headele kommetele, samuti kui rikuti oluliselt otsuse teinud osanike koosoleku kokkukutsumise või otsuse tegemise korda. Otsus on tühine ka seaduses sätestatud muul juhul. Aktsiaseltsi puhul on analoogsed reeglid sätestatud ÄS §-s 301¹. Näiteks võivad otsuse tühisuse põhjustada laenukeelu rikkumine (ÄS § 159 lg 1 p 1 ja § 281 lg 1), keelatud väljamaksete tegemine (ÄS § 157 lg 1 ja § 280 lg 1) ning oma osa või aktsia omandamist ning tagatiseks võtmist reguleerivate normide rikkumine (ÄS § 162-164 ning § 283-284).

ÄS § 178 lg 1 ja § 302 lg 1 järgi on kehtetuks tunnistatav seaduse või põhikirjaga vastuolus olev osanike või aktsionäride üldkoosoleku otsus. Seadusega vastuolus oleva otsuse puhul ei pea õiguskirjanduse järgi olema ilmtingimata tegemist ühinguõiguse normi rikkumisega.¹⁰² TsÜS § 38 lg 1 teise lause kohaselt on kehtetuks tunnistatav otsus, mille puhul juriidilise isiku osanik, aktsionär või liige kasutas otsuse tegemisel hääleõigust selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasu eeliseid juriidilise isiku või teiste osanike, aktsionäride või liikmete kahjuks, ja otsus võimaldav seda eesmärki kahjustada. Riigikohus on leidnud, et juriidilise organi otsuse tühisuse tuvastamise ja kehtetuks tunnistamise nõude õiguskaitse eesmärgiks on vabaneda ebaseaduslikust otsusest.¹⁰³ Seega on nii otsuse tühisuse tuvastamise kui ka otsuse

¹⁰¹ RKTko 3-2-1-76-14, p 21.

¹⁰² Saare, K. jt (viide 27), vnr 1021.

¹⁰³ RKTko 2-17-13391, p 27.

kehtetuks tunnistamise nõude rahuldamise järel tehtud kohtuotsuse tagajärjeks otsusest vabanemine.

Kohtupraktika on jaatanud ka võimalust esitada otsuse puudumise tuvastamise nõue.¹⁰⁴ Otsuse puudumise tuvastamise nõudega soovitakse tuvastada, et otsust, mille olemasolu ühing või ühingu liige kinnitab, ei ole tegelikult vastu võetud. Seega on otsuse puudumise tuvastanud kohtuotsusel sama õiguslik tagajärg nagu otsuse tühisuse tuvastamisel ja kehtetuks tunnistamisel. Riigikohus on lubanud nõude esitamist, mille eesmärgiks on tuvastada, et otsust ei ole vastu võetud, märkides, et otsuse puudumise tuvastamise nõude esitamiseks nõutav tuvastushuvi ei erine otsuse tühisuse tuvastamise nõude esitamiseks nõutavast tuvastushuvist.¹⁰⁵

Kehtivat õigust ning kohtupraktikat arvesse võttes on ebaselge, kuhu asetub otsuse puudumise tuvastamise nõue õiguskaitsevahendite süsteemis. Eelkõige vajab analüüsimist, kas otsuse puudumise tuvastamise nõuet saab pidada ühinguõiguslikuks õiguskaitsevahendiks. Küsitav on, kas otsuse puudumise tuvastamise nõude näol on tegemist ühinguõigusliku õiguskaitsevahendiga nagu otsuse tühisuse tuvastamise nõue, mille suhtes tehtud kohtuotsuse osas kehtib laiendatud õigusjõud, või on tegemist tuvastushagi üldsätte järgi esitatava haginõudega, mille suhtes erisusi ei kehti. Samuti on põhjendatud tõlgendada otsuse puudumise tuvastamise nõuet puudutavat Eesti kohtupraktikat, selgitamaks kehtivat arusaama selle õiguskaitsevahendi olemusest. Alljärgnevalt uuritakse, millega on otsuse puudumise tuvastamise nõude vajadus põhjendatav ja millises olukorras seda kasutada saab.

Kuivõrd otsuse puudumise tuvastamise nõude osas puudub Eestis väljakujunenud kohtupraktika, on asjakohane sisustada otsuse puudumise tuvastamise nõude sisulist kohaldamisala s.t olukordi, mille esinemisel saaks jaatada otsuse puudumise tuvastamise nõude esitamise õigust. Tulenevalt nõude olemusest on otsuse puudumise tuvastamise nõudega kõige enam seotud mitteotsuse temaatika, kuivõrd mitteotsuse esinemine võiks olla peamiseks aluseks otsuse puudumise tuvastamise nõude esitamisele. Ühinguõiguse revisjoni töögrupp märgib asjakohaselt, et ei saa pidada põhjendatuks mitteotsuse tunnuste esitamist seaduses.¹⁰⁶ Autori hinnangul on siiski oluline piiritleda võimalikud kaasusgruppid, mil otsuse puudumise

¹⁰⁴ RKTko 3-2-1-55-14, p 25; 3-2-1-76-14, p 13; RKTko 2-16-11216.

¹⁰⁵ RKTko 3-2-1-76-14, p 24.

¹⁰⁶ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 556. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf

tuvastamise nõude esitamine võiks olla võimalik. Alljärgnevalt analüüsitakse otsuse puudumise tuvastamise nõude kohaldamisala sisustamiseks ülaltoodud küsimusi.

2.2 Otsuse puudumise tuvastamise nõude materiaalsed eeldused

Otsuse puudumise tuvastamise nõude materiaalõiguslik eeldus on, et otsust ei ole vastu võetud. Seega on oluline teha kindlaks, millal on tegemist äriühingu otsusega ja millal tegemist selle puudumisega, juhindudes seejuures ka eelmises peatükis kirjeldatud põhimõtetest. Kuna otsuse puudumise tuvastamise nõue esitatakse juhul, kui vaidlusesemeks on otsuse olemasolu või selle puudumine, seostatakse selle tuvastusnõudega peamiselt mitteotsuse instituuti (*Nicht- oder Scheinbeschluss*).¹⁰⁷ Mitteotsuse korral on näiliselt tegemist juriidilise isiku organi otsusega, kuid otsuse vastuvõtmise protsessis on tehtud vigu, mis on viinud vaid näilise otsuse vastuvõtmiseni. Mitteotsuse instituuti on käsitletud Saksa õiguskirjanduses ning kohtupraktikas, Eesti kohtupraktikas ning õiguskirjanduses ei ole vastav kategooria seni märkimisväärset tähelepanu pälvinud.

Saksa õiguskirjanduses puudub konsensus selle osas, kuidas mitteotsuseid käsitleda ning milliseid reegleid taoliste otsustele kohaldada.¹⁰⁸ Ühe levinud käsitluse järgi on mitteotsusega tegemist, kui juriidilise organi otsus on niivõrd vigane, et selle näol ei ole mingil juhul tegemist juriidilise isiku organi tahtväljendusega. Eelkõige viidatakse sel juhul ränkadele vigadele otsuse tegemise protsessis.¹⁰⁹ Mitteotsuse kategooria illustreerimiseks viidatakse kõige sagedamini näitele Saksa Liidukohtu praktikast, milles kohus kirjeldas osauhingu osanike koosolekut, mille on kokku kutsunud nõ “mees tänavalt”, kellel puudub juriidilise isikuga igasugune seos. Taolisel koosolekul tehtud otsused on näilised ega ole omistatavad juriidilisele isikule. Seetõttu puuduvad taolisel koosolekul tehtud otsustel õiguslikud tagajärjed.¹¹⁰ Hilisemas kohtupraktikas on Saksa Liidukohus leidnud, et kui osanike koosoleku kutsuvad kokku osanikud, kellel puudus selleks GmbHG § 50 lg 1 ja lg 3 järgi õigus, on tegemist tühise otsusega, mitte otsuse puudumisega.¹¹¹

¹⁰⁷ Mitteotsusega samatähenduslik on näilise otsuse mõiste. Eesti õiguskirjanduses on viidatud mitteotsusele. Vt Saare, K. jt (viide 27), vnr 988.

¹⁰⁸ Wertenbruch, T., MüKoGmbHG, Anhang § 47 Nichtigkeit und Anfechtbarkeit von Gesellschafterbeschlüssen, Rn 4.

¹⁰⁹ Drescher, I., BeckOGK AktG § 241, Rn 97.

¹¹⁰ BGH Urt. v. 16.12.1953 – II ZR 167/52, BeckRS 1953.

¹¹¹ BGH Urt. v. 7.2.1983 – II ZR 14/82, BeckRS 9998, 102083. Väärrib märkimist, et antud kohtuasjas oli üheks koosoleku kokkukutsujaks isik, kes koosoleku kokkukutsumise ajal oli küll ühe osaniku abikaasa, kuid mitte osanik (kuigi kohtuotsuse tegemise ajal oli ta osanik).

Saksa õiguse kohaselt on GmbHG § 16 lg 1 järgi osa omanikuks isik, kes on kantud osa omanikuna äriregistris olevasse osanike nimekirja. Siiski ei seata tänapäevase käsitluse järgi osaniku hääletamisõigust sõltuvusse osanike nimekirja kandmisest s.t osanike koosolekul saab hääletada ka siis, kui osanikku pole veel osanike nimekirja kantud. See tuleb asjaolust, et GmbHG § 16 lg-1 1 puudub materiaalõiguslik mõju osa käsutustehingule.¹¹²

Römermanni järgi tuleb eristada kolme peamist kaasusgruppi, millal saab GmbH puhul jaatada mitteotsuse olukorda. Esiteks on Römermanni järgi mitteotsusega tegemist siis, kui mitteosanikud teevad otsuse. Teiseks, kui kinnitatakse otsuse olemasolu, mida tegelikult ei võetud vastu ning kolmandaks kui otsuse vastuvõtmine või otsusest vastuvõtmisest keeldumine põhinevad häälel valel kokkulugemisel (arvutusviga).¹¹³ Schäferi järgi on mitteotsusega tegu ka siis, kui on puudu otsuse eelnõu või ei ole toimunud hääletust otsuste eelnõude osas.¹¹⁴ Drescheri järgi ei ole otsusega tegemist siis, kui hääletust ei toimunud ja juhatuse liikmed on võltsinud koosoleku protokollile või kui äriregistrisse on tehtud ekslik sissekanne.¹¹⁵ Kui otsus on näiliselt vastu võetud, võib Drescheri hinnangul esineda põhjendatud vajadus tuvastamiseks, kas otsus on vastu võetud või mitte.¹¹⁶ Drescheri järgi tõusetub mitteotsuse esinemise küsimus seega vaid juhul, kui vaieldav on otsuse vastuvõtmine, mitte otsuse sisu.¹¹⁷

Saksa Liidukohtu seisukoha järgi on (eelkõige AG) otsuse eristamisel mitteotsusest määravaks asjaoluks otsuse vastuvõtmise tuvastamine koosoleku juhataja poolt ning protokollile sisestamine notariaalsesse registrisse, kui see on seadusest tulenevalt otsuse kehtivuse eelduseks. Isegi kui otsuse tegemisel on rikutud hääleõiguse piiranguid ning otsuse vastuvõtmisel on hääleõiguse piirangut eirates antud hääli arvesse võetud, aga otsus on vastavalt AktG § 130 lg-le 2 nõuetekohaselt protokollitud, on tegemist kehtiva otsusega. See kehtib ka juhul, kui hääleõiguse piirang kehtib kõigile hääletamisel osalenud aktsionäridele.¹¹⁸ Antud seisukoht kehtib otsuste puhul, mida peab AktG § 130 järgi dokumenteerima.

Zöllner ja Noack on väljendanud seisukohta, et mitteotsuse kategooriast kui sellisest tuleks õigusteoorias eemalduda. Seisukoha järgi peaks lähtuma eeldusest, et hääletamisega on alati vastu võetud otsus, mis võib olla tühine või kehtetuks tunnistatav. See kehtib ka juhul, kui vajalikku häälteenamust ei ole saavutatud, kuivõrd siis on positiivse otsuse asemel vastu võetud

¹¹² Wertenbruch, T., MüKoGmbHG § 47, Rn 9.

¹¹³ Römermann, V., Heidinger u.a GmbHG § 47, Rn 49-50.

¹¹⁴ Schäfer C., MüKoAktG § 241, Rn 11.

¹¹⁵ Drescher, I., MüKoAktG § 241, Rn 99.

¹¹⁶ *Ibidem*, Rn 98.

¹¹⁷ *Ibidem*, Rn 99.

¹¹⁸ BGH Urt. v. 24.4.2006 – II ZR 30/05, BeckRS 2006, 6535.

negatiivne otsus.¹¹⁹ Analoogselt peaks sama järelduseni jõudma ka olukorras, kui kõik antud hääled on tühised. Siis on Zöllneri ja Noacki hinnangul samuti tegemist puudustega, kuid siiski vastuvõetud otsusega.¹²⁰ Töö autori hinnangul tuleb Zöllner ja Noacki seisukohaga nõustuda ning järeldada, et kui koosolekul on toimunud hääletamine, tekib selle tulemusena alati otsus. Selle seisukoha eelduseks on aga negatiivse otsuse mõiste tunnustamine Eesti ühinguõiguses, kuivõrd mõistagi igasuguse hääletamise järel positiivset otsust s.t kehtiva õiguse mõistes vastuvõetud otsust tekkinud ei ole, kui hääletusele pandud otsuse eelnõu poolt ei ole antud piisav hulk poolthääli.

Riigikohus on jaatanud otsuse puudumise tuvastamise nõude esitamise võimalikkust. Olukorras, kus otsusena esitatud ei sisalda nõutavas ulatuses otsuse vastuvõtmiseks õigustatud isikute tahteavaldusi, otsusest Riigikohtu seisukoha järgi üldjuhul rääkida ei saa. Riigikohtu järgi esineb selline olukord eelkõige siis, kui aktsionäride üldkoosoleku otsust ei ole vastu võtnud aktsionärid või kui otsuse vastuvõtmist ei ole nõuetekohaselt kindlaks tehtud (dokumenteeritud). Sel juhul on tegu otsuse faktiliste puudustega, mis Riigikohtu kohaselt peaks vaidlustes otsuse kehtivuse üle olema pigem erandlik.¹²¹ Küll aga on asjakohane märkida, et Riigikohus kasutab otsuses sõnu „üldjuhul“, „eelkõige“ ning „pigem“, millega annab mõista, et teatud juhtudel saab otsusest rääkida ka Riigikohtu toodud tingimuste täitmata jätmisel. Riigikohus siiski ei täpsusta, millises olukorras võiks olla tegemist erandiga, mil ülaltoodud seisukohta kohaldada ei tuleks. Nimetatud seisukohta on Riigikohus kinnitanud hilisemas praktikas,¹²² kuid ei ole seda ulatuslikumalt sisustanud.

Kohtupraktikas on tähelepanu juhitud ka asjaolule, et otsuse puudumisest tuleb eristada olukorda, mil otsuse poolt on andnud hääled iseenesest õiged isikud otsuse vastuvõtmiseks vajalikus ulatuses, kuid mõni otsuse poolt hääletanud ei omanud nt seadusest või põhikirjas tulenevalt hääletamise õigust, või on tema hääle andmine kui tahteavaldus tühine või tühistatud või kui nt aktsionäri esindajal puudus selleks volikiri. Sellisel juhul on Riigikohtu seisukoha järgi tegemist otsuse õiguslike puudustega, mis võivad TsÜS § 33 lg-test 2 ja 3 tulenevalt (aktsiaseltsi puhul ka ÄS § 302 lg 1 järgi) olla aluseks otsuse kehtetuks tunnistamisele. Lisaks võib otsus olla seaduses sätestatud juhul tühine.¹²³ Ühinguõiguse revisjoni töörühm on osutanud asjaolule, et mitteotsuse esinemine võib olla seotud kvooruminõude täitmata jäämisega.

¹¹⁹ Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck, GmbHG nach § 47 Rn. 26, 27.

¹²⁰ *Ibidem*, Rn. 3.

¹²¹ RKTko 3-2-1-55-14 p 21.

¹²² RKTko 2-16-11216, p 15.

¹²³ RKTko 3-2-1-55-14, p 22.

Sealjuures on aga märgitud, et pelgalt kvooruminõude täidetuse alusel ei ole siiski võimalik otsuse olemasolu või selle puudumise üle otsustada.¹²⁴

Riigikohus on otsus(t)e puudumise viimati tuvastanud kohtuasjas nr 2-16-11216. Viidatud kohtuasjas palus hageja (osaühingu osanik) tuvastada, et kostja (osaühingu) osanike otsuseid pole vastu võetud, kuivõrd vaidlusalused otsused loeti vastuvõetuks sellise isiku häältega, kes ei olnud kehtivalt kostja osanikuks saanud, sest tehingud, millega kostja osad talle üle anti, olid heade kommete vastased ja seega tühised. Kostja osanikud võõrandasid hageja väitel enda osad vastasutatud osaühingule, vältimaks hääleõiguse piirangut, mis oleks neile otsuste tegemisel kohaldunud. Hageja väitel ei saanud kostja osanikuks osaühing, kellele osad olid võõrandatud, vaid kostja osanike ring püsis muutumatuna. Kuna vaidlusaluste otsuste tegemisel ei hääletanud osad võõrandanud osanikud, vaid osad omandanud osaühing, ei võetud hageja seisukoha järgi otsuseid vastu. Kostja hinnangul ei olnud osade käsutustehingu heade kommete vastased. Riigikohus nõustus ringkonnakohtuga, kes luges tõendatuks asjaolu, et osade käsutustehingud olid heade kommete vastased ja seega TsÜS § 86 lg 1 järgi tühised, kuna osade üleandmise eesmärk oli tõrjuda hageja kui vähemusosanik ühingust välja. Riigikohus märkis, et kui leiab kinnitust, et otsuseid ei ole vastu võetud, siis ei saa enam tekkida küsimust otsuste tühisusest või nende kehtetuks tunnistamisest. Riigikohtu hinnangul ei saanud osaühing kostja osanikuks ning tema häältega ei võetud vastu ühtegi vaidlusalust otsust.¹²⁵ Riigikohus viitas mh seisukohale, mille järgi ei saa osanike otsusest rääkida, kui osanike koosoleku otsus ei ole vastu võtnud osanikud.¹²⁶ Seoses hääleteenamuse nõude rikkumisega, on Riigikohus märkinud, et valesti kindlaks tehtud hääletustulemuse tagajärjeks (eeldusel, et otsuse tegemisel hääletasid selleks õigustatud isikud) saaks olla vaid otsuse kehtetuks tunnistamine, mitte aga otsuse puudumise tuvastamine.¹²⁷

Ülaltoodud Saksa õiguskirjanduse ning kohtupraktika seisukohti arvesse võttes ei ole autori hinnangul Riigikohtu seisukoht kohtuasjas nr 2-16-11216 veenev osas, milles Riigikohus järeldas, et otsuseid ei võetud vastu. Autori hinnangul peaks Saksa kohtupraktika eeskujul järeldama, et otsuse puudumisega on tegu vaid juhul, kui juriidilise organi otsus on niivõrd vigane, et selle näol ei ole mingil juhul tegemist juriidilise isiku organi tahtväljendusega. Sellise olukorraga võiks olla tegemist, kui otsuse on vastu võtnud vaid ühinguga mitteseotud

¹²⁴ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 555. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf.

¹²⁵ RKTko 2-16-11216, p-d 1, 2, 14-15, 21-22.

¹²⁶ RKTko 3-2-1-55-14, p 21.

¹²⁷ RKTko 2-16-11216 p 23; RKTko 3-2-1-16-13, p 12.

isikud ning otsus ei ole seetõttu ühingu ühelgi viisil omistatav. Käesoleval juhul on selge, et otsuseid võtsid vastu ühinguga seotud isikud. Ühingu osanikud (ja üks kolmas isik) asutasid uue ühingu, millele võõrandasid enda osad. Seega jätkasid samad isikud (ja üks kolmas isik) ühingu uue ühingu kaudu tegutsemist ning sisuliselt olukord ei muutunud. Ainuüksi asjaolu, et osanikud tegutsevad uue ühingu kaudu, ei kaota nende seost ühinguga. Seega peaks kokkuvõttes järeldama, et tehtud otsused on vastu võetud ning ühingu omistatavad.

Autori hinnangul lähevad antud kohtuasjas Riigikohtu seisukohad vastuollu Riigikohtu varasemas praktikas avaldatud seisukohtade mõttega, kuivõrd Riigikohus on varasemalt viidanud, et kui mõni otsuse poolt hääletanud isik ei omanud nt seadusest või põhikirjast tulenevalt hääletamise õigust, või on tema hääle andmine kui tahteavaldus tühine või tühistatud, peaks jaatama õiguslike puuduste esinemist, mille tulemusena on otsus TsÜS § 33 lg 2 ja 3 alusel kehtetuks tunnistatav. Käesoleval juhul leidis Riigikohus, et hääletamisel osalesid isikud, kes ei olnud selleks õigustatud. Seega oleks autori hinnangul käesolevas kaasuses õigusselguse perspektiivist ning otsuse vaidlustamise üldist süsteemi silmas pidades olnud kohasem otsust vaidlustada TsÜS § 33 lg-le 2 kui otsuse kehtetuks tunnistamise alusele tuginedes. TsÜS § 33 lg 2 on töö autori hinnangul kohaldatav ka juhul, kui kõik koosolekul antud hääled on tühised või tühistatud.

Eelnevast järeldub autori hinnangul, et mitteotsust peaks jaatama erandlikes olukordades, eelkõige juhul, kui otsusest ei saa kindlasti rääkida nt kui ei ole toimunud otsuse poolt hääletamist. Seega peaks autori hinnangul juhul, kui on toimunud nõuetekohane hääletamine, eelduslikult jaatama vaidlustatava otsuse olemasolu.

2.2 Otsuse puudumise tuvastamise nõude menetlusõiguslikud aspektid

2.2.1. Otsuse puudumise tuvastamise nõude menetlusõiguslik kvalifikatsioon

Otsuse puudumise tuvastamise nõude puhul on üheks peamiseks küsimuseks selle menetluslik kvalifikatsioon, kuivõrd sellest sõltub mh nõude esitamiseks õigustatud isikute ring, kohtulahendi õigusjõud jms küsimused. Seega vajab lahendamist küsimus, kas tegemist on üldise tuvastushagi raames lahendatava nõudega või on tegemist ühinguõigusliku õiguskaitsevahendiga.

Otsuse puudumise tuvastamise nõude menetlusliku kvalifikatsiooni küsimust on põhjalikumalt käsitletud Saksa ühinguõiguses. Kuna Saksa õiguses on tuvastushagi ning ühinguõiguslike

õiguskaitsevahendite käsitlus analoogne Eesti õigusega, antakse alljärgnevalt võrdlev ülevaade Saksa õiguskirjanduse ning kohtupraktika seisukohtadest ning sobitatakse tehtud järeldusi Eesti menetlusõiguslikku konteksti.

Kuigi otsuse puudumise tuvastamise nõuet (eelkõige mitteotsuse küsimuse kontekstis) on Saksa ühinguõiguses ulatuslikumalt käsitletud, puudub Saksa õiguskirjanduses ning kohtupraktikas konsensus selle osas, milline õiguskaitsevahend peaks mitteotsuse puhul kohalduma. Küsitav on, kas mitteotsuseid puudutavates vaidlustes peaks esitama Saksa tsiviilprotsessiseaduse *Zivilprozessordnung* (ZPO)¹²⁸ § 256 järgi üldise tuvastushagi või peaks kohalduma AktG § 241 jj otsuse vaidlustamise hagile kohalduv režiim. ZPO § 256 alusel esitatav hagi on analoogne TsMS §-s 368 sätestatud tuvastushagiga. Seetõttu on põhjendatud analüüsida TsMS § 368 alusel esitatava üldise tuvastushagi olemust.

Kehtiva õiguse järgi saab õigussuhte olemasolu või puudumist nõuda TsMS § 368 alusel tuvastushagi esitamisega. Sealjuures on Eesti õiguskirjanduses märgitud, et TsMS tuvastushagi üldsäte omab tähendust peaausjalikult siis, kui seadusega konkreetse tuvastusnõude esitamist eraldi reguleeritud ei ole.¹²⁹ Üldise tuvastushagiga tehakse siduvalt kindlaks mingi õigussuhte olemasolu või puudumine. Üldise tuvastushagi osas on samuti välja toodud, et tuvastusotsus ei kujunda õigussuhet ümber, vaid üksnes sedastab senist õiguslikku olukorda, mistõttu tuleb tuvastushagi esitamine kõne alla eelkõige juhul, kui sooritus- ega kujundushagi ei ole võimalik või otstarbekas esitada. Samuti on kinnitatud, et negatiivse ehk õigussuhte puudumise tuvastamiseks esitatud tuvastushagi rahuldamine välistab õigussuhte, rahuldamata jätmise kinnitab aga selle olemasolu.¹³⁰

TsMS § 368 lg 1 sätestab õigusliku huvi nõude, mille eesmärk on välistada tarbetult koormavate hagide esitamine. Õiguskirjanduses on märgitud, et õigusliku huvi olemasolu vajab eraldi hindamist vaid siis, kui seadus hagemisõigusega isikute ringi täpselt ei määratle.¹³¹ Eesti õiguskirjanduse järgi on tuvastushuvi samuti olemas juhul, kui vaidlusaluse õigussuhte seisukohast on tekkinud ebaselge olukord, mis ohustab hageja õiguslikku positsiooni ja toob kaasa vajaduse asjas selgust saada.¹³²

¹²⁸ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 8 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3320) geändert worden ist.

¹²⁹ Järvekülg, I., Kõve, V., TsMSK II, § 368/3.1.1.b. – Kõve, V. jt (koost) Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017 (edapidi TsMSK II).

¹³⁰ *Ibidem*, § 368/3.1.1.a.

¹³¹ *Ibidem*, § 368/3.1.1.b.

¹³² *Ibidem*, § 368/3.1.3.2.

Paralleelselt üldise tuvastushagiga on asjakohane taas põgusalt viidata ühinguõiguslike tuvastusnõuete erisustele. Juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamise nõude puhul pole tegemist üldise tuvastushagiga, vaid see on eraldiseisev õiguskaitsevahend, mille kohaldamise tingimused on sätestatud eriseadustes.¹³³ Ühinguõiguslikele õiguskaitsevahenditele kehtib menetlusõiguslikult eriregulatsioon.¹³⁴ Lahendil, millega kohus tuvastab otsuse tühisuse või tunnistab otsuse kehtetuks, on tulenevalt TsÜS § 38 lg 8 lausest 1 ning TsMS § 457 lg-st 5 laiendatud õigusjõud, s.t tehtud otsus on *inter omnes* toimega ning kehtib kõigi ühingu osanike või aktsionäride, juhatuse ja nõukogu liikmete suhtes, isegi kui nad vaidluses ei osalenud. Tegemist on erandiga TsMS § 457 lg-s 1 sätestatud üldreeglile, mille järgi kehtib kohtuotsus üldiselt *inter partes* ehk konkreetse asja menetlusosaliste suhtes.

ZPO § 256 võimaldab samuti esitada hagi õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks, dokumendi ehtsuse või mitteehtsuse tuvastamiseks, kui hagejal on tuvastushuvi õigussuhte või dokumendi ehtsuse tuvastamiseks. AG (ning analoogselt GmbH) puudustega otsuste vaidlustamine käib AktG § 241 jj sätete järgi. Sealjuures eristatakse otsuse tühisust (AktG § 241 jj) ning otsuste kehtetust (AktG § 243 jj). AktG regulatsioon otsuste vaidlustamise osas on analoogne käesoleva peatüki sissejuhatuses kirjeldatud Eesti otsuste vaidlustamise regulatsiooniga.

Üheks peamiseks lähtepunktiks, millest sõltub otsuse puudumise tuvastamise nõude puhul Saksa õiguses õiguskaitsevahendi valik, on küsimus sellest, kas mitteotsuse kategooriat kui sellist tunnustatakse või mitte. Õigusteadlased, kes tunnustavad mitteotsuse kategooriat, on alimad järeldama, et otsuse puudumise tuvastamise nõuet peaks saama esitada üldise tuvastushagi režiimi järgi ehk ZPO § 256 alusel. Alternatiivsel seisukohal on õigusteadlased, kelle hinnangul mitteotsuse kategooriat pigem tunnustama ei peaks. Nende hinnangul peaks otsuseid vaidlustama eelkõige otsuste vaidlustamise üldise süsteemi järgi ehk AktG § 241 jj alusel. Tähelepanuväärne on, et Saksa ühinguõigus ei tunnusta otsuse puudumise tuvastamise nõuet kui eraldiseisvat õiguskaitsevahendit, vaid kaasusgrupid jagunevad kahe süsteemi vahel.

Kui otsust ei ole tegelikult koosolekul vastu võetud, aga otsuse vastuvõtmist kinnitab ühing või osanikud või aktsionärid, on Saksa kohtupraktika järgi tegemist mitteotsuse esinemisega ning puudub otsus, mida saaks vaidlustada. Saksa Liidukohtu praktika järgi on sellise olukorra esinemisel võimalik esitada vaid üldine tuvastushagi ZPO § 256 alusel, kuid taolise „otsuse“

¹³³ *Ibidem*, § 368/3.6.3.a.

¹³⁴ *Ibidem*, § 368/3.1.2.5.a.

vaidlustamine ühinguõiguslike õiguskaitsevahenditega on välistatud ning seda ka juhul, kui koosoleku juhataja on otsuse vastuvõtmise tuvastanud.¹³⁵ Väärrib märkimist, et viimati nimetatud kaasuses oli vaidluse objektiks GmbH otsus, mille puhul ei ole erinevalt AG-st seadusega sätestatud kohustust otsuste vastuvõtmine eraldi tuvastada.

Kui osanike koosoleku otsust ei ole koosoleku juhataja poolt nõuetekohaselt tuvastatud (*förmliche Feststellung*) vaidluse tõttu otsuse sisu üle või muul põhjusel, on Saksa Liidukohtu praktika järgi õige esitada üldine tuvastushagi ZPO § 256 alusel.¹³⁶ See kehtib ka juhul, kui osanik väidab, et vastu on võetud otsus, mille olemasolu ühing täielikult eitab. Kui osaühing väidab, et on olemas otsus, sõltumata otsuse vastuvõtmise tuvastamise puudumisest (*trotz fehlender förmlicher Feststellung*) ja osanik leiab vastupidist, on Wertenbruchi hinnangul võimalik vaid üldise tuvastushagi esitamine. Otsuse vaidlustamise hagi esitamine ei tule seega Wertenbruchi järgi kõne alla, kui osanik vaidleb vaid otsuse vastuvõtmisele vastu.¹³⁷

Saksa õiguskirjanduses on välja toodud, et osaühingu otsuse puudumise tuvastamisel ei tule kõne alla AktG § 241 jj sätete alusel vaidlustamine, kuivõrd see nõuaks topeltanalooget: esmalt otsuse enda jaoks ja teiseks AktG sätete jaoks. See tuleneb asjaolust, et Saksa õiguses puudub GmbH jaoks eraldi otsuse vaidlustamise regulatsioon ning otsuste vaidlustamise küsimustes kohaldatakse analoogia alusel AktG sätteid. Seetõttu tuleb Römermanni seisukoha järgi esitada ZPO § 256 alusel tuvastushagi.¹³⁸ See probleem aga Eesti õigusesse üle ei kandu, kuivõrd Eesti õiguses on otsuse vaidlustamise regulatsioon sätestatud eraldi nii osaühingu kui ka aktsiaseltsi jaoks.

Ühe Saksa õiguskirjanduses esineva seisukoha järgi peaks otsuse puudumist saama tuvastada vaid erandjuhul. Seisukoha järgi peab niipea, kui ilmneb, et tegemist on juriidilisele isikule omistatava üldkoosoleku otsusega, tunnistama otsuse olemasolu. Sellisel juhul on tegemist eelkõige tühise otsusega.¹³⁹ Saksa Liidukohus on AG otsuse vastuvõtmise küsimuses asunud seisukohale, et kui koosoleku juhataja on protokollinud otsuse vastuvõtmise, peab lähtuma sellest, et tegemist on (ajutiselt) siduva otsusega, mida on võimalik vaidlustada.¹⁴⁰ Saksa Liidukohtu seisukoha järgi kohaldub sama põhimõte GmbH puhul vaid otsustele, mis vajavad

¹³⁵ BGH Urt. v. 9.12.1968 – II ZR57/67, BeckRS 1968.

¹³⁶ BGH Urt. v. 28.1.1980 – II ZR 84/79, BeckRS 1980; BGH Urt. v. 13.11.1995 – II ZR 288/94, BeckRS 9998, 41015; OLG München Urt. v. 21.9.1994 – 7 U 3095/94, BeckRS 9998, 13432.

¹³⁷ Wertenbruch, T., MüKoGmbHG, Anhang § 47, Rn 10.

¹³⁸ Römermann, V., Heidinger u.a GmbHG § 47, Rn. 51-52.

¹³⁹ Drygala, T. u.a. Kapitalgesellschaftsrecht, Rn 287, S 501.

¹⁴⁰ BGH Urt. v. 21.3.1988 – II ZR 308/87, BeckRS 2008, 17864.

notariaalset tõestamist.¹⁴¹ Saksa õiguskirjanduses on seda seisukohta siiski kritiseeritud, kuivõrd see pakub GmbH osanikele vähem õiguskindlust. Saksa õiguskirjanduse valitseva arvamuse kohaselt peaks tuvastatud otsuste suhtes saama kasutada ühinguõiguslikke õiguskaitsevahendeid üldise tuvastushagi esitamise asemel.¹⁴²

Siinkohal on taaskord asjakohane viidata ühele Saksa õiguskirjanduses laialdast toetust leidnud seisukohale, mille kohaselt mitteotsuse kategooria pole vajalik. Sellest tulenevalt saab järeldada, et AktG § 241 lg-s 1 ja 3 sätestatud tühisuse juhud katavad kõik võimalikud mitteotsuse esinemise juhud. AktG § 241 lg 1 sätestab otsuse tühisuse, kui on rikutud üldkoosoleku kokkukutsumise korda ning § 241 lg 3 järgi on otsus tühine, kui otsus on vastuolus ühingu olemusega või on vastuolus võlausaldajate huvide või avalike huvidega. Saksa õigusteadlane Drescher nõustub printsiibis eelviidatud seisukohaga, kuid toob siiski välja, et kõik mitteotsuse esinemise juhud ei mahu AktG § 241 lg 1 ja lg 3 kohaldamisalasse. Drescheri järgi peab diskussiooni lähtekohana olema tuvastatud otsuse vastuvõtmine (*äußeren Tatbestands eines Beschlusses*) lisaks otsuse protokollimisele koosoleku juhtaja poolt.¹⁴³ Kui otsuse vastuvõtmist ei ole protokollitud või seda ei ole teinud koosoleku juhataja vaid selleks õigustamata kolmas isik, ei ole tegemist otsusega. Taas on oluline meeles pidada, et otsuste vastuvõtmise tuvastamine on Saksa ühinguõiguse järgi vajalik eelkõige AG otsuste vastuvõtmise puhul, mistõttu Drescheri seisukohad on Eesti õigusse ülekantavad otsuste osas, mille jaoks on samuti vajalik otsuse vastuvõtmise tuvastamine nt otsuste puhul, mille kehtivus on seotud konkreetse dokumenteerimise nõudega.

Eelnevast tulenevalt ilmneb, et Saksa õiguskirjandus ning kohtupraktika toetab pigem seisukohta, mille järgi vaidlused otsuse vastuvõtmise üle toimuvad ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite raamistikus. Erandlikuks peaks pidama olukorda, kus nõue otsuse puudumise tuvastamiseks esitatakse üldise tuvastushagi režiimi järgi – see peaks olema lubatud vaid olukorras, kus otsusest üldse rääkida ei saa, nt kui osanikud ei aktsionärid ei ole otsuse eelnõu üle hääletanud. Autori hinnangul on põhjendatud antud lähenemisest ka Eesti õiguses lähtuda. Autor rõhutab taaskord, et otsuse puudumise tuvastamise nõude näol ei ole Saksa ühinguõiguses tegemist eraldiseisva õiguskaitsevahendiga, vaid vaidlused juriidilise isiku organi otsuse olemasolu üle jaotuvad ära üldise tuvastushagi režiimi alusel esitatavate nõuete ning otsuste vaidlustamise režiimi alusel esitatavate nõuete vahel.

¹⁴¹ BGH Urt. v. 9.12.1968 – II ZR57/67, BeckRS 1968.

¹⁴² Drescher, I. MüKoGmbHG nach § 47 Rn. 7.

¹⁴³ Drescher, I., MüKoAktG § 241, Rn 98.

2.2.2 Otsuse puudumise tuvastava kohtulahendi õigusjõud

Oluliseks menetlusõiguslikuks aspektiks on nõude lahendamisel tehtud kohtulahendi õigusjõud, kuna see määrab, kelle suhtes tehtud kohtuotsus kehtib. Kohtuotsuse õigusjõud sõltub õigusvaidluse tüübist, s.t kas tegemist on üldise tuvastushagi režiimi alusel lahendatava õigusvaidlusega või on tegemist erirežiimile alluva vaidlusega ning kohtuotsusele kohaldub laiendatud õigusjõud. Eelnevalt on töös järeldatud, et otsuse puudumist on kehtiva õiguse alusel võimalik tuvastada nii üldise tuvastushagi kaudu kui ka ühinguõiguslikke õiguskaitsevahendeid kasutades. Seetõttu on põhjendatud anda ülevaade kohtulahendi õigusjõust erinevates õigusvaidlustes.

TsMS § 457 lg 1 sätestab kohtuotsuse õigusjõu subjektiivsuse, mille kohaselt on jõustunud kohtuotsus kohustuslik vaid menetlusosalistele, s.t kohtumenetluse pooltele ehk nendele isikutele, kes on menetluses hageja ja kostja positsioonis. TsMS § 457 lg 5 sätestab sellest reeglist erandi. Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise ja selle tühisuse tuvastamise osas tehtud kohtuotsuse suhtes kehtib laiendatud õigusjõud, mille kohaselt kehtib kohtuotsus kõigi juriidilise isiku osanike, aktsionäride või liikmete ning organite ja nende liikmete suhtes, isegi kui nad menetluses ei osalenud. Sama põhimõtet väljendab ka TsÜS § 38 lg 8 esimene lause ning aktsiaseltsi üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamise osas ka ÄS § 302 lg 5. Õiguskirjanduse kohaselt on kohtuotsuse laiendatud õigusjõu eesmärgiks tagada õigusselgus ja õiguskindlus, kuivõrd otsus, mis ühtede isikute jaoks oleks siduv ja teiste jaoks kehtetu, tekitaks ühingu toimimises väga suurt segadust.¹⁴⁴

Kohtulahendi laiendatud jõu sätestab Saksa ühinguõiguses AktG § 248. Kuna säte on TsMS § 457 lg 5 eeskujuks, on Eesti ja Saksa sätte sisu analoogne – juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise ja tühisuse tuvastamise kohta tehtud kohtuotsus on siduv ka nende ühinguga sisesuhtes olevate isikute suhtes, kes ei olnud kohtuvaidluse poolteks. Saksa õiguskirjandus täpsustab, et tehtud kohtuotsus kehtib lisaks ühinguga sisesuhtes olevatele isikutele ka kolmandate isikute suhtes. See tähendab, et kolmandad isikud ei saa peale kohtuotsuse jõustumist tugineda otsuse kehtivusele. Seega ei saa näiteks kapitali kaasamisel aktsiaid märkinud isik väita, et otsus aktsiakapitali suurendamise kohta kehtib tema suhtes, kui otsus aktsiakapitali suurendamiseks on kohtuotsusega kehtetuks tunnistatud.¹⁴⁵ Kui on tuvastatud juriidilise isiku organi otsuse tühisus, kehtib see kõigi juriidilise isiku liikmete hulgas

¹⁴⁴ RKTko 3-2-1-135-10, p 22; Järvekül, I., Kõve, V., TsMSK II, § 368/3.6.1.a.,

¹⁴⁵ Schäfer, C., MüKoAktG § 248 Rn. 12-13.

sõltumata nende staatuses ning ulatub ka tulevikku. Saksa õiguskirjanduses on selgitatud, et kui otsuse suhtes vahel tekib hiljem vaidlus, on kohus seotud varem tehtud lahendiga ega tohi sellest kõrvale kalduda.¹⁴⁶ Erinevalt tavalistest tuvastusotsustest on Saksa ühinguõiguses juriidilise isiku organi otsuse tühisuse kohta tehtud kohtulahendil laiendatud *inter omnes*-toime. See aga tähendab, et jõustunud kohtulahend kehtib kõigi isikute suhtes ning ulatub kaugemale vaid ühinguga seotud isikutest. Otsuse tühisuse tuvastamise kohta tehtud kohtulahendi õigusjõu laiendamist põhjendatakse sellega, et soovitakse vältida olukorda, kus kohtuotsus, millega on tuvastatud otsuse tühisus, kehtiks kolmandate isikute suhtes, keda ei ole nimetatud AktG §-des 248 ja 249, ja et kolmandatel isikutel ei oleks võimalik tühisele otsusele tugineda.¹⁴⁷

Lisaks ühingu otsuse tühisuse tuvastamise ning kehtetuks tunnistamise haginõuetele ei ole Eesti kehtivas õiguses välja toodud muid ühinguõiguslikke nõudeid, mille suhtes tehtud lahendile kohaldub laiendatud õigusjõud. Seega tõusetub küsimus, kas kehtiva õiguse järgi on tegemist *numerus clausus* nimekirjaga. Siiski on Eesti õiguskirjanduses otsuse puudumise tuvastamise nõude osas järeldatud, et üldiselt ei erine otsuse puudumise nõue siiski otsuse tühisuse nõude tuvastamise või kehtetuks tunnistamise nõudest, mille rahuldamise tagajärjeks on samuti see, et loetakse, nagu ei ole otsust kunagi vastu võetud. Seetõttu ei peaks Eesti õiguskirjanduse kohaselt ka otsuse puudumise õigusjõud olema erinev.¹⁴⁸

TsMS § 457 lg 5 sõnastab selgelt sätte kohaldamisala: sätet kohaldatakse siis, kui kohtulahendiga on organi otsus kehtetuks tunnistatud või tuvastatud selle tühisus. Juhul, kui kohtulahendiga keelduti hagi menetlusse võtmisest, jäeti hagi läbi vaatamata või rahuldamata, on kohtulahend siduv ainult menetlusosaliste suhtes. Õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et sama kehtib juhul, kui kohtulahendiga tuvastatakse organi otsuste kehtivus.¹⁴⁹ Otsuse puudumise tuvastamise nõuet vm tuvastusnõudeid pole TsMS § 457 lg-s 5 mainitud. Märkimist väärib ka Riigikohtu varasem seisukoht, mille järgi Riigikohtu hinnangul ei ole võimalik otsuse kehtivuse tuvastamise nõudega saavutada otsust, mis oleks TsMS § 457 lg 5, TsÜS § 38 lg 8 esimese lause ning ÄS § 302 lg 5 järgi siduv kõigile aktsionäridele, juhatuse ja nõukogu liikmetele. Riigikohus rõhutas eraldi, et nende sätete järgi on selliselt siduvad üksnes otsused, millega on tunnistatud aktsionäride üldkoosoleku kehtetuks või tuvastatud selle tühisus.¹⁵⁰ Selle

¹⁴⁶ *Ibidem*, § 249 Rn. 24.

¹⁴⁷ Vatter, S., BeckOGK, AktG § 249 Rn. 20; BGH Urt. v. 13.10.2008 – II ZR 112/07, BeckRS 2008, 23292.

¹⁴⁸ Järvekülg, I., Kõve, V., TsMSK II § 457/3.6.3.c.

¹⁴⁹ *Ibidem*, § 457/3.6.1.a..

¹⁵⁰ RKTko 3-2-1-135-10, p 22.

seisukohaga piiritleb Riigikohus selgelt kohtulahendi õigusjõu juriidilise isiku organi otsuste tühisuse tuvastamise ning kehtetuks tunnistamise osas tehtud kohtuotsustega.

Autori hinnangul on Eesti õiguskirjanduses jõutud põhjendamatult järeldusele, et „üldiselt ei erine otsuse puudumise tuvastamise nõue siiski otsuse tühisuse nõude tuvastamise või kehtetuks tunnistamise nõudest.“ Autor juhib tähelepanu asjaolule, et eelnev seisukoht püstitab eelduse, et otsuse puudumise tuvastamise nõue sarnaneb üldisele tuvastushagile, kuid samaaegselt peaks sellele kohaldama ühinguõiguslikele õiguskaitsevahenditele kohalduvaid reegleid. Seega oleks väljatoodud seisukoha järgi tegemist justkui kvaasi-ühinguõigusliku õiguskaitsevahendiga, mida siiski seaduses ei ole nimetatud. Autori hinnangul ei ole see seisukoht kooskõlas Eesti kehtiva õigusega. Eesti õiguse järgi kohaldub kohtuotsuse laiendatud õigusjõud või tühisuse tuvastamise ning kehtetuks tunnistamise otsustele (TsÜS § 38 lg 8, TsMS § 457 lg 5). Seega ei ole autori hinnangul võimalik kehtivat õigust muutmata järeldada, et otsuse puudumise tuvastamise hagi on eraldi ühinguõiguslik õiguskaitsevahend, mis eksisteerib otsuse tühisuse tuvastamise ning kehtetuks tunnistamise hagi kõrval. Autori hinnangul tekitaks ülaltoodud arvamusega nõustumine segaduse ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite süsteemis, kuna otsuse puudumise tuvastamise nõuet ei ole seaduses sätestatud. Seega puuduks ka selgus, millisel alusel oleks võimalik otsuse puudumise tuvastamise nõue esitada ning millised reeglid sellele kohalduksid.

Autor rõhutab õiguskirjanduses väljatoodud seisukohta, mille järgi peab õiguse eesmärgiks olema taotleda mh õigusselgust, mis tähendab, et seadused jm õigusaktid peavad olema sõnastatud selgelt ja arusaadavalt ning olema piisavalt ammendavad ja täpsed, et igal juhul oleks võimalik mõista regulatsiooni ning selle kohaselt seada oma käitumine.¹⁵¹ Samamoodi oluline on tagada õiguskindlus, mis Riigikohtu seisukoha järgi tähendab nii selgust kehtivate õigusnormide sisu osas (õigusselguse põhimõte) kui ka kindlust kehtestatud normide püsijäämise suhtes (õiguspärase ootuse põhimõte).¹⁵² Ühinguõiguse osas on rõhutatud, et ühinguõiguslik keskkond peab mh tagama õiguskindluse, atraktiivse majanduskeskkonna ning soodustama ellujäämisvõimeliste ühingute asutamist ja arendamist.¹⁵³

Eelnevast tulenevalt on põhjendatud järeldada, et kuigi otsuse puudumist saab teoreetiliselt tuvastada nii üldise tuvastushagi esitamisega kui ka ühinguõigusliku õiguskaitsevahendiga, ei

¹⁵¹ Maruste, R. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004, lk 290.

¹⁵² RKPJKo 02.12.2004, 3-4-1-20-04, p 12.

¹⁵³ Vt Rahandusministeeriumi vastavat ettepanekut nende vastuses ühinguõiguse kodifitseerimise kohta Justiitsministeeriumi dokumendiregistri viit: 7-7/14-4763; registreerimise kuupäev: 15.10.2014.

ole töö autori hinnangul Eesti kehtiva õiguse põhjal võimalik järeldada, et otsuse puudumise tuvastamise nõude näol on tegemist eraldiseisva ühinguõigusliku õiguskaitsevahendiga. Autori hinnangul peaks lähtuma käsitlusest, et esiteks on olemas ühinguõiguslikud õiguskaitsevahendid (otsuse tühisuse tuvastamise nõue ja otsuse kehtetuks tunnistamise nõue), mis on sätestatud seaduses ja mille kohta tehtud kohtuotsusele kohaldub laiendatud õigusjõud (TsMS § 457 lg 5), ja teiseks on olemas üldine tuvastushagi (TsMS § 368 lg 1), millele ei kohaldub ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite suhtes kehtivad erireeglid nagu kohtulahendi laiendatud õigusjõud. Autori hinnangul ei saa seega kehtiva õiguse järgi järeldada, et olemas on ka midagi vahepealset – tuvastusnõue, mis ei kuulu seaduses sätestatud ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite nimekirja, kuid millele kohalduvad ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite suhtes kehtivad erireeglid.

2.2.3 Otsuse puudumise tuvastamise nõude esitamiseks õigustatud isikud

Sarnaselt kohtulahendi õigusjõu küsimusele sõltub hagi esitamiseks õigustatud isikute ring esitatava hagi tüübist. Tuvastushagi esitamisel TsMS § 368 alusel on hagi esitamisel määravaks tuvastushuvi olemasolu. TsMS § 368 lg-st 1 tulenevalt peab tuvastushagi esitajal olema õiguslik huvi, mis Eesti õiguskirjanduse järgi kujutab endast õiguskaitsevajaduse erivormi tuvastushagi puhul.¹⁵⁴ Õiguslik huvi tuleb hagejal Riigikohtu hinnangul põhjendada ning see tuleb kohtul kahtluse korral välja selgitada.¹⁵⁵ Tuvastushuvi olemasolu saab Eesti õiguskirjanduse järgi tunnistada siis, kui ebaselgest õiguslikust olukorrast tuleneb oht hageja õiguslikule positsioonile, millest tulenevalt eksisteerib põhjendatud vajadus asjas selgust saada.¹⁵⁶ Eesti õiguskirjanduse järgi on määravaks tuvastushuvi olemasolu kostja suhtes, mistõttu piisab, kui tuvastataval õigussuhtel on pooltega mingi puutumus ja sellel on tähendus pooltevaheliste suhete seisukohast.¹⁵⁷

TsÜS § 38 lg 2 ls 2 kohaselt saab huvitatud isik otsuse tühisusele tugineda, kui kohus on otsuse tühisuse tuvastanud. Õigusaktid aga ei täpsusta, keda võib pidada huvitatud isikuks TsÜS § 38 lg 2 ls 2 mõttes. Riigikohus on täpsustanud tuvastushuvi kriteeriumi juriidilise isiku organi otsuste vaidlustamisel. Riigikohus on selgitanud, et eraõigusliku juriidilise isiku organi otsuse vaidlustamist reguleerib TsÜS § 38, mille esimene lõige sätestab võimaluse nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist ja mille teine lõige sätestab otsuse tühisuse. Seega tuleneb Riigikohtu

¹⁵⁴ Järvekülg, I., Kõve, V., TsMSK II § 368, 3.1.3.1.a.

¹⁵⁵ RKTko 3-2-1-71-16, p 12.

¹⁵⁶ Järvekülg, I., Kõve, V., TsMSK II § 368, 3.1.3.2.

¹⁵⁷ *Ibidem*, § 368, 3.1.3.5.

järgi eraõigusliku juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise nõude esitamise võimalus TsÜS § 38 lg-st 1 ja otsuse tühisuse tuvastamise nõude esitamise võimalus TsÜS § 38 lg-st 2 koostoimes TsMS § 368 lg-ga 1, mille kohaselt võib hageja esitada hagi õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks, kui tal on sellise tuvastamise vastu õiguslik huvi.¹⁵⁸

Kohtupraktika kohaselt võivad otsuse tühisusele tugineda vähemalt samad isikud, kes võivad nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist (vt ÄS § 178 lg 3), st juriidilise isiku liikmed, osanikud, aktsionärid.¹⁵⁹ Sealjuures on õigustatud huvi tuvastada otsuse tühisus kõigil osanikel, hoolimata sellest, kas tema suhtes on protseduurireegleid rikutud või mitte.¹⁶⁰ Samuti ei välista Riigikohtu hinnangul osaniku tuvastushuvi otsuse tühisuse tuvastamise vastu asjaolu, et osanik omandas osaluse ühingu pärast osanike otsuse vastuvõtmist.¹⁶¹ Otsuse tühisuse tuvastamise nõude esitamisel ei ole takistuseks ka see, kui peale otsuse tegemist osa omandanud juriidilisest isikust osanikku pole otsuse tegemise ajal veel äriregistrisse kantud. Määrava tähtsusega on osanikuks olemine hagi esitamise ajal.¹⁶² Kui osanik omandas osa pärast tühise otsuse vastuvõtmist, ei välista osaniku tuvastushuvi otsuse tühisuse tuvastamise osas asjaolu, et osa endine omanik hääletas tühise otsuse poolt.¹⁶³ Juriidilise isiku liikmed võivad nõuda ka juriidilise isiku organite otsuse tühisuse tuvastamist, nt on kohtupraktika tunnustanud aktsionäri õigust paluda tuvastada aktsiaseltsi nõukogu otsuste tühisus.¹⁶⁴ Esindajakonto vahendusel aktsiate omamisel on hagi esitamiseks õigustatud esindajakonto omaja.¹⁶⁵ Seoses juhatuse liikme õigusega juriidilise isiku organi otsuseid vaidlustada, on Riigikohus märkinud, et juhatuse liikmel on õigustatud huvi üldkoosoleku otsuse tühisuse tuvastamise vastu TsMS § 368 lg 1 mõttes ja seega võib ta esitada ka üldkoosoleku otsuse tühisuse tuvastamise hagi.¹⁶⁶

Õiguskirjanduses on märgitud, et tühisuse tuvastamist on õigus nõuda laiemal isikute ringil kui kehtetuks tunnistamist, kusjuures otsuse tühisusele tuginemisel kõrgeima otsustustasandi organi liikme poolt ei ole vajalik eelnev vastuväite kandmine protokollis.¹⁶⁷ Otsuse puudumise tuvastamise nõude osas on kohtupraktikas märgitud, et aktsiate üleandmise käsutustehingu heade kommete vastasusele saab tugineda lepingupooleks mitte olev aktsionär, kelle õigusi

¹⁵⁸ RKTko 2-16-19017, p. 15.

¹⁵⁹ RKTko 3-2-1-76-14, p-d 17, 18, 24; RKTko 3-2-1-82-15, p 13.

¹⁶⁰ RKTko 3-2-1-76-14, p 21.

¹⁶¹ *Ibidem*, p 19.

¹⁶² *Ibidem*, p 22.

¹⁶³ *Ibidem*, p 20.

¹⁶⁴ *Ibidem*, p 11.

¹⁶⁵ *Ibidem*, p-d 18, 25.

¹⁶⁶ RKTko 2-18-15388, p 20.4.

¹⁶⁷ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 575.. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf.

aktsionäride üldkoosolekul otsustatu mõjutab, kuna tal on õigustatud huvi teada, kas aktsionäride üldkoosoleku otsus on kehtivalt vastu võetud.¹⁶⁸

Seoses otsuse vaidlustamiseks õigustatud isikute ringiga on asjakohane märkida, et ühinguõiguse revisjoni ühe kavandatud muudatusena täpsustatakse osanike otsuse vaidlustamiseks õigustatud isikute ringi. ÄS § 178 lg-le 3 lisatakse täiendus, mille kohaselt vastuväite protokollimiseta võib iga osanik otsuse kehtetuks tunnistamist nõuda juhul, kui otsus tehakse ÄS § 173 lg-s 2 sätestatud korras ehk otsus võetakse vastu koosolekut kokku kutsumata. See tähendab, et eraldi vastuväite esitamine pole nõutav. Sama erisus sätestatakse ka OÜ osanike otsuste (ÄS § 173) ja AS nõukogu otsuste (ÄS § 323) jaoks, eesmärgiga tagada regulatsiooni ühtsus.¹⁶⁹

Otsuse tühisuse tuvastamist saab Saksa õiguskirjanduse kohaselt nõuda igaüks, kellel on selleks õigustatud huvi, kusjuures see hõlmab ka ühinguväliseid kolmandaid isikud.¹⁷⁰ Tühisuse tuvastamist saavad Saksa õiguse järgi nõuda osanikud, aktsionärid ning juhatuse ja nõukogu liikmed, õiguskirjanduse kohaselt nemad õigusliku huvi olemasolu tõendama ei pea.¹⁷¹ Saksa õiguskirjanduses on välja toodud, et kuivõrd otsuse tühisuse tuvastamise nõue on ühinguõiguslik õiguskaitsevahend, on kolmandate ehk ühinguväliste isikute võimalus otsuse tühisusele tugineda piiratud. Seisukoha põhjenduse järgi ei ole neil üldjuhul otsuse tühisuse tuvastamise vastu õigustatud huvi, mis on otsuse tühisuse tuvastamise nõude esitamise eelduseks. Nimetatud isikute õigustatud huvi tuleb igakordselt hinnata tsiviilkohtumenetluse üldiste reeglite järgi.¹⁷²

Tuvastushuvi üldise tuvastushagi esitamiseks § 256 ZPO alusel on igal osanikul või aktsionäril. Tuvastushagi saab esitada nii otsuse puudumise kui ka otsuse vastuvõtmise tuvastamiseks ning samuti otsuse sisu kindlaks tegemiseks.¹⁷³ Kui osanik või aktsionär soovib esitada tuvastushagi, peab kostjaks olema ühing.¹⁷⁴ Ühing ise saab esitada hagi osanike või aktsionäride vastu, kui otsuse kehtivus on vaidluse esemeks ja ühingul on huvi õiguslik olukord siduvalt kindlaks teha (*die Rechtslage verbindlich zu klären*). Kolmandatel isikutel on õigus tuvastushagi esitada vaid

¹⁶⁸ RKTko 2-16-11216/75, p 17; RKTko 3-2-1-156-12, p 11.

¹⁶⁹ Seletuskiri äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse juurde: Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020, lk 97. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf

¹⁷⁰ Drygala, T. u.a. Kapitalgesellschaftsrecht, S. 250, Rn 170; S. 502, Rn 291-294.

¹⁷¹ Schäfer C., MüKoAktG § 249 Rn. 4a.

¹⁷² Saare, K. jt (viide 27) vnr 1042.

¹⁷³ OLG Hamm Urt. v. 25.7.2016 – 8 U 160/15, BeckRS 2016, 13167.

¹⁷⁴ Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck, GmbHG Anh. § 47 Rn. 182.

juhul, kui otsus mõjutaks nende õigusliku positsiooni.¹⁷⁵ Ühingul on tuvastushuvi, kui vaidluse esemeks on juhtkonna otsused, kasumi jaotamise otsus või kui on ebaselge, kas teatud isikud (väidetavad või tõelised juhtkonna liikmed) võivad üldse ühingu esindada.¹⁷⁶ Eelnimetatud tuvastushuvi olemasolu korral saab ühing esitada tuvastushagi osaniku vastu, et vältida kohtuvaidlust iseenda vastu (*einen In-Sich Prozess zu vermeiden*).¹⁷⁷ Osanik või aktsionär võib esitada tuvastushagi teise ühingu liikme või juriidilise isiku organi vastu vaid juhul, kui tal on selleks eriline tuvastushuvi.¹⁷⁸

Eelneva põhjal on töö autori hinnangul võimalik järeldada, et otsuse puudumise tuvastamiseks õigustatud isikute ring üldise tuvastushagi alusel ning ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite alusel kattub ning eelkõige on otsuse puudumise tuvastamist võimalik nõuda juriidilise isiku liikmetel. Üldise tuvastushagi alusel nõude esitamisel võib jaatada ka ühinguvälise isiku õigust paluda tuvastada otsuse puudumine, kui õiguslikult ebaselge olukord kujutab endast ohtu taolise isiku õiguslikule positsioonile.

2.2.4 Otsuse puudumise tuvastamise nõude esitamise tähtaeg

Hagi esitamisele kohalduv tähtaeg erineb sõltuvalt hagi tüübist. Üldise tuvastushagi ajalise kriteeriumi osas on märgitud, et oht hageja õiguslikule positsioonile ning sellest tulenev vajadus saavutada õigusselgus peab esinema juba tuvastushagi esitamisel ajal ning kuni asja sisulise arutamise lõpuni, kuivõrd tuvastusotsusega saab vaid tuvastada, kas õigus või õigussuhe parajasti eksisteerib. Samas on õiguskirjanduses märgitud, et õigussuhte ajalise kehtivuse perioodi asemel on määravaks kestva tuvastushuvi olemasolu.¹⁷⁹ Ka Riigikohus on avaldanud, et hageja õigustatud huvi õigussuhte olemasolu või puudumise vastu võib olla olemas ka siis, kui kostja on lõpetanud hageja õiguste väidetava rikkumise. Õigustatud huvi võib Riigikohtu hinnangul muuhulgas väljenduda hageja põhjendatud soovis saada rehabiliteeritud, hoiatada kostjat edaspidi rikkumistest hoiduma või saada toimepandud rikkumiste kindlakstegemise selgust võimalike kahju hüvitamise nõuete aluste osas.¹⁸⁰ Seega saab järeldada, et kui mitteotsusest tulenevat ebaselget olukorda on põhjendatud selgitada üldise tuvastushagi kaudu

¹⁷⁵ Leinekugel, R., BeckOK GmbHG § 47 Anhang Beschlussanfechtung Rn 140.

¹⁷⁶ *Ibidem*, Rn 140.1

¹⁷⁷ *Ibidem*, Rn 140.2

¹⁷⁸ *Ibidem*, Rn 140a.

¹⁷⁹ Järvekülg, I., Kõve, V. TsMSK II § 368, 3.1.3.4.

¹⁸⁰ RKTko 3-2-1-23-04, p 11.

TsMS § 368 alusel, saab jaatada õigusliku huvi olemasolu seni, kuni vaidlus otsuse olemasolu üle eksisteerib.

Äriseadustik ei sätesta otsuse tühisuse tuvastamise nõude esitamiseks üldist piiravat tähtaega, mistõttu selline nõue ei aegu. Erisuse kehtestab ÄS § 177¹ lg 3, millest tuleneb, et otsuse tühisusele ei saa tugineda, kui otsuse alusel on tehtud kanne äriregistrisse ja kande tegemisest on möödunud kaks aastat. AS jaoks kehtestab sama põhimõtte ÄS § 301¹ lg 4. TsÜS § 38 lg 2 sätestab, et huvitatud isik saab juriidilise isiku organi otsuse tühisusele tugineda, kui kohus on otsuse tühisuse tuvastanud. Kohtumenetluses võib juriidilise isiku organi otsuse tühisusele TsÜS § 38 lg 7 esimese lause kohaselt tugineda nii hagi kui ka vastuväite esitamisega. Erandi sätestab TsÜS § 38 lg 7 teine lause, mille järgi ei saa otsuse tühisusele tugineda, kui otsuse alusel on tehtud kanne avalikku registrisse ja kande tegemisest on möödunud kaks aastat. Tegemist on õiguslõpetava tähtajaga, mis õiguskirjanduse järgi tähendab, et tähtaja möödumisega lõpeb nõue kui selline.¹⁸¹ Seega ei ole peale eeltoodud sätetes sätestatud tähtaja möödumist võimalik enam otsuse tühisuse tuvastamise hagi esitada. Küll aga on õiguskirjanduses märgitud, et otsuse tühisusele tuginemine võib olla vastuolu hea usu põhimõttega, kui otsuse vastuvõtmises on möödunud aastaid ja kõik ühinguga seotud isikud on tühisuse aluseks olevast asjaolust teadlikud, kuid on vaatamata sellele käitunud nii, nagu otsus oleks kehtivalt vastu võetud.¹⁸² Erinevalt otsuse tühisuse tuvastamise nõudest näeb äriseadustik otsuse kehtetuks tunnistamise nõudele ette kolmekuulise tähtaja alates osanike otsuse või aktsionäride üldkoosoleku otsuse vastuvõtmisest (ÄS § 178 lg 1 ja § 302 lg 1). Õiguskirjanduse järgi ei olene otsuse kehtetuks tunnistamise nõude aegumistähtaja alguse sellest, millal osanik või aktsionär tegelikult otsusest teada saab.¹⁸³

Saksa ühinguõiguses kohaldub otsuse vaidlustamise hagile AktG § 246 järgi ühekuuline tähtaeg. Erinevalt otsuse vaidlustamise hagist ei kohaldu tuvastushagile hagi esitamise tähtaeg. Siiski ei ole tuvastusnõude esitamise aeg piiramatut, kuna Saksa kohtupraktika järgi tuleb arvestada sellega, ega hageja võib kaotada hagemisõiguse selle pikaajalise kasutamatajätmise korral hea usu põhimõtte vastasuse tõttu.¹⁸⁴

¹⁸¹ P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2006, lk 19 ja 319.

¹⁸² Saare, K. (viide 27), vnr 1044.

¹⁸³ *Ibidem*, vnr 1051.

¹⁸⁴ BGH Urt. v. 13.11.1995 – II ZR 288/94, BeckRS 9998, 41015; OLG Köln Urt. v. 16.5.2002 – 18 U 31/02, BeckRS 2002, 7528.

2.3 Vahekokkuvõte

Õigusaktides ei ole sätestatud otsuse puudumise tuvastamise nõuet, kuid Eesti kohtupraktika on lubanud nõude esitamist, mille eesmärgiks on tuvastada, et otsust ei ole vastu võetud. Otsuse puudumise tuvastamine võib olla põhjendatud, kui esineb mitteotsus. Mitteotsust peaks jaatama erandlikes olukordades, eelkõige juhul, kui otsusest ei saa kindlasti rääkida nt kui ei ole toimunud otsuse poolt hääletamist. Kui vaieldava otsuse põhjal on võimalik järeldada, et tegemist on osaühingu või aktsiaseltsi tahtväljendusega, peaks järeldama, et otsus on õiguslikult tekkinud ja seda on võimalik ühinguõiguslike õiguskaitsevahenditega vaidlustada. Seega peaks autori hinnangul juhul, kui on toimunud nõuetekohane hääletamine, eelduslikult jaatama vaidlustatava otsuse olemasolu.

Töö autori hinnangul oleks põhjendatud kohaldada Saksa õiguskirjanduses ning kohtupraktikas avaldatud seisukohti, mille järgi peaks vaidluse korral otsuse olemasolu üle esitama üldjuhul otsuse vaidlustamise hagi. Kui tegemist on selgelt mitteotsuse olukorraga, st otsus ei ole omistatav ühingule või on tegemist raskete vigadega otsuse vastuvõtmise protsessis, võiks olla lubatav õigusliku olukorra täpsustamine üldise tuvastushagi kaudu. Eesti õiguskirjanduse ning kohtupraktika seisukohtade järgi saab otsuse puudumise tuvastamise nõudele analoogia korras kohaldada ühinguõiguslike õiguskaitsevahenditele kohalduvaid reegleid. Töö autor ei toeta praegust lähenemist Eesti õiguskirjanduses ja kohtupraktikas, mille kohaselt peetakse otsuse puudumise tuvastamise nõuet tuvastusnõudeks, millele kohalduvad ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite suhtes kehtivad reeglid, kuid mida ühinguõigusliku õiguskaitsevahendina seaduses sätestatud ei ole. Autori hinnangul peaks lähtuma eeldusest, et osaühingu või aktsiaseltsi otsuseid peaks vaidlustama otsuse tühisuse tuvastamise nõude või otsuse kehtetuks tunnistamise nõude kaudu.

Ülaltoodud õiguskirjanduse ning kohtupraktika seisukohast lähtudes ei ole autori hinnangul piisavalt tagatud regulatsioonide õiguskindlus. Isikul ei oleks võimalik õigusnorme uurides mõista, millised reeglid konkreetses olukorras kohalduvad ja selline olukord ei ole õiguslikul reguleerimisel soovitatav. Ühe võimaliku lahendusena oleks võimalik seadusega selgelt sätestada otsuse puudumise tuvastamise nõue iseseisva nõudena teiste ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite kõrval. Autor näeb ühe võimaliku lahendusena otsuse tühisuse tuvastamise või otsuse kehtetuks tunnistamise nõude aluste laiendamist või täpsustamist seaduses. Töö autori hinnangul peaks Eesti õiguskorras vältima võimalust, et otsuse puudumise

tuvastamise nõue areneb iseseisvalt seaduses sätestatud ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite kõrval, olles seejuures seaduses selgelt sätestamata.

Ühinguõiguse revisjoni raames on samuti jõutud järeldusele, et seadus peaks konkreetselt viitama huvitatud isiku õigusele hageda otsuse puudumise tuvastamist, mistõttu peaks täpsustama asjakohaseid sätteid nii TsÜS-is, ÄS-is kui ka TsMS-is.¹⁸⁵ Ühinguõiguse revisjoni raames valminud seaduseelnõu siiski nimetatud ettepanekut ei käsitle, mistõttu on vähetõenäoline, et taoline muudatus lähitulevikus Eesti õigusesse sisse viiakse.

¹⁸⁵ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 577. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf

3. OTSUSE VASTUVÕTMISE TUVASTAMISE NÕUE EHK POSITIIVNE TUVASTUSHAGI

3.1 Positiivse tuvastushagi õiguslik olemus

Otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõude ehk positiivse tuvastushagi esitamiseega nõutakse kohtult osaühingu või aktsiaseltsi vastuvõetud otsusega võrreldes vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamist. Positiivne tuvastushagi kui ühinguõiguslik õiguskaitsevahend on tekkinud Saksa kohtupraktika pinnalt ning on Saksa õiguses laialt aktsepteeritud õiguskaitsevahendiks.¹⁸⁶ Positiivse tuvastushagi eesmärgiks on “õige” otsuse vastuvõtmise tuvastamine, st otsuse tuvastamine, mis oleks vastuvõetud otsuse tegemise reeglite õigel järgimisel.¹⁸⁷ Vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamine on võimalik vaid juhul, kui varasem otsus on ära langenud. Seetõttu on vajalik kombineerida otsuse vaidlustamine ning hagi teise sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamiseks.¹⁸⁸ Saksa kohtupraktika järgi on vastupidise otsuse vastuvõtmise tuvastamist võimalik nõuda vaid negatiivse otsuse puhul, st otsuse vastuvõtmise tuvastamist ei ole võimalik nõuda, kui on hääletatud otsuse poolt.¹⁸⁹ Positiivse tuvastushagi esitamise võimalust on Saksa õiguses tunnustatud ka juhul, kui vastuvõetuks loetakse otsus, mis tegelikult ei pälvinud koosolekul häälteenamust.¹⁹⁰ Saksa Liidukohus on tunnustanud positiivse tuvastushagi kui sobivat õiguskaitsevahendit, vaatamata asjaolule, et sellele puutub selge seadusest tulenev alus.¹⁹¹ Menetluslikult ei ole positiivse tuvastushagi näol tegelikult tegemist tavalise tuvastushagiga, vaid õigussuhet ümberkujundava kujundushagiga (*Gestaltungsklage*).¹⁹²

Kehtiva õiguse järgi saab vähemusosaluse omaja vabaneda ebaseaduslikust otsusest otsuse vaidlustamise kaudu. Kui puudustega otsus on vastu võetud (nt põhineb otsuse vastuvõtmine häälte valel kokkulugemisel) ei saavuta otsuse kehtetuks tunnistamine soovitud õiguslikku tulemust. Kehtiva õiguse järgi võib enamusosaluse omaja vastu võtta samasisulise st

¹⁸⁶ Vt BGH Urt. v. 11.3.1976 – III ZR 154/73, BeckRS 1976; BGH Urt. v. 26.10.1983 – II ZR 87/83, BeckRS 9998, 101731; BGH Urt. v. 20.1.1986 – II ZR 73/85, BeckRS 1986, 3985; BGH Urt. v. 10.5.2001 – III ZR 262/00, BeckRS 2001, 4923; 32. Zöllner, D. Zur positiven Beschlußfeststellungsklage im Aktienrecht (und anderen Fragen des Beschlußrechts), ZGR 1982, 623; Koch, J, Hüffer/Koch AktG § 246 Rn. 42; Drescher, I., Henssler/Strohn Gesellschaftsrecht, AktG § 246 Rn. 50-51.

¹⁸⁷ BGH Urt. v. 13.3.1980 – II ZR 54/78, BeckRS 1980.

¹⁸⁸ Vatter, S., BeckOGK, AktG § 246 Rn. 64

¹⁸⁹ Hüffer, U., Koch, J, Hüffer/Koch AktG § 246 Rn. 42

¹⁹⁰ BGH Urt. v. 21.3.1988 – II ZR 308/87, BeckRS 2008, 17864.

¹⁹¹ BGH Urt. v. 13.3.1980 – II ZR 54/78, BeckRS 1980.

¹⁹² BGH Urt. v. 10.5.2001 – III ZR 262/00, BeckRS 2001, 4923.

puudustega otsuse. Osanikul või aktsionäril on võimalik üritada saavutada soovitava otsuse vastuvõtmine uue hääletuse korraldamise kaudu. Sel teel pole piisava häälteenamuse saavutamine aga kindel, kuivõrd enamusosaluse omajad hääletavad endiselt enda huvides ning otsuse eelnõu ei saavuta vastuvõtmiseks vajalikku häälteenamust. Samuti ei pruugi uue otsuse vastuvõtmine peale varasema otsuse ära langemist olla enam sama tähendusega.¹⁹³ Otsuse kehtetuks tunnistamine võimaldab vaid vigase otsuse äralangemist, kuigi piisava õiguskaitsse tagamiseks oleks vajalik tuvastada teistsuguse sisuga otsuse vastuvõtmine.

Riigikohus ei ole pidanud positiivse tuvastushagi esitamist kohaseks õigusvahendiks olukorras, kus hääled on antud mingit seaduses sätestatud keeldu rikkudes ning on rõhutanud, et sellisel juhul tuleb kõne alla otsuse vaidlustamine vaid kehtetuks tunnistamise kaudu ÄS § 302 lg 1 alusel. Samuti ei pea Riigikohus positiivse tuvastushagi esitamist kohaseks õiguskaitsvahendiks, kui vaidluse esemeks on ÄS §-st 272 tuleneva aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine.¹⁹⁴

Ühinguõiguse revisjoni raames on tehtud ettepanek täiendada TsÜS § 33 lg-t 3, võimaldades esitada positiivse tuvastushagi nii otsuse kehtetuse juhtudel kui ka hääletamiskohustuse rikkumise korral. Seaduseelnõu seletuskirja järgi on muudatuse eesmärk võimaldada otsuse kehtetuks tunnistamist nõudma õigustatud isikul või organil taotleda kohtult täiendavalt ka õige sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamist, kui otsuse kehtetus tuleneb otsuse tegemisel antud häälte ebaõigest kokku lugemisest või arvesse võtmisest. Kavandatud muudatuste järgselt nähakse sama võimalus ette ka juhuks, kui osanik on rikkunud seadusest, põhikirjast või ühingulepingust tulenevat hääletamiskohustust ning see avaldas mõju otsuse tegemise võimalikkusele või selle sisule.¹⁹⁵

Selleks, et teha kindlaks positiivse tuvastushagi sisuline kohaldamisala Eesti õiguses, on järgnevalt analüüsitud nii peamisi materiaalseid eeldusi, mille puhul on Saksa õiguses ning Eesti õiguskirjanduses tunnustatud positiivse tuvastushagi esitamise võimalikkust, kui ka olulisemaid menetluslikke aspekte.

¹⁹³ Schäfer C., MüKoAktG § 246 Rn. 85.

¹⁹⁴ RRTKo 3-2-1-89-14, p 33.

¹⁹⁵ Seletuskiri äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse juurde: Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020, lk 43-44. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf.

3.2 Positiivse tuvastushagi materiaalsed eeldused

3.2.1 Hääletamiskohustuse rikkumine

Hääletamiskohustuse rikkumine võiks olla üheks positiivse tuvastushagi kohaldamise võimalikuks juhuks. Esmalt on vajalik sisustada hääletamiskohustuse ulatus. Kapitaliühingu koosolekul on ühingu liige üldjuhul otsuste poolt hääletamisel vaba. Siiski eksisteerivad erandid, mis kohustavad kapitaliühingu liiget teatud viisil hääletama. Hääletamiskohustus väljendub erinevatel viisidel. Hääletamiskohustuse puhul on võimalik eristada üldist hääletamiskohustust ehk kohustust otsuste tegemisel seisukoht võtta ja seda väljendada ning osaniku või aktsionäri kohustust hääletada kindlal viisil ehk teatud otsuse vastuvõtmise poolt või negatiivse otsuse puhul selle vastu.¹⁹⁶

Eesti õiguskirjanduses on võimalikke hääletamiskohustuse aluseid jagatud nelja kategooriasse: konkreetsest seaduse sättest tulenev hääletamiskohustus, hea usu põhimõttest tulenev hääletamiskohustus, põhikirjast tulenev hääletamiskohustus ning hääletamiskokkuleppest tulenev hääletamiskohustus.¹⁹⁷ Käesolevas alapeatükis lähtutakse ülal toodud kategooriatest.

Üheks juhtumiks, kus kohustus hääletada tuleneb seadusest, võib Eesti õiguskirjanduses välja toodud seisukoha järgi aktsiaseltsi puhul pidada olukorda, kus aktsiaselts on lasknud välja eelisaktsiaid. Seejuures on järeldatud, et eelisaktsiate puhul on aktsiaseltsil erinevalt tavalistest aktsiatest kasumi olemasolu korral kohustus eelisaktsia omanikele dividendi maksta¹⁹⁸ Eelisaktsia on ÄS § 237 järgi aktsia, mis annab eesõiguse dividendi saamisel ja aktsiaseltsi lõpetamisel alles jääva vara jaotamisel. Eelisaktsia on põhikirjas teistsuguse regulatsiooni puudumisel hääleõigusega.¹⁹⁹ ÄS § 238 lg 1 järgi makstakse eelisaktsia omanikule dividend välja enne dividendi väljamaksmist teistele aktsionäridele. Dividendinõude eelduseks on aga alati aktsionäride üldkoosolekul vastuvõetud kasumi jaotamise otsus (ÄS § 279 lg 1). Eeldusel, et aktsiaseltsi põhikirjas ei ole sätestatud suurema häälteenamuse nõuet, võetakse kasumi jaotamise ja dividendi maksmise otsus vastu lihthäälteenamusega. Riigikohus on kinnitanud, et dividendi maksmisel on otsustusõigus enamikku hääli omavatel aktsionäridel ning nad on oma tahte kujundamisel ja hääletamisel vabad, kusjuures vähemusaktsionäridel ei ole õigust nõuda, et enamusaktsionärid võtaksid vastu otsuse kasumit jaotada.²⁰⁰ ÄS § 237 lg 1 teise lause järgi

¹⁹⁶ Vutt, M., (viide 19), lk 19.

¹⁹⁷ *Ibidem*, lk 38 jj.

¹⁹⁸ Vutt, M., (viide 20), lk 394.

¹⁹⁹ Saare, K. (viide 27), vnr 1688.

²⁰⁰ RKTko 3-2-1-89-14, p 22.

ei ole eelisaktsiate omanikel reeglina võimalik kasumi jaotamise otsuse vastuvõtmist mõjutada. Kui aktsionäride üldkoosolekul dividendide maksmise otsust vastu ei võeta, võib kohtupraktika kohaselt jaatada aktsionäri õigust nõuda sellise otsuse vastuvõtmist kohtu kaudu, kuna antud juhul on tegu olukorraga, kus aktsionäridevahelisest võlasuhtest tuleneb kohustus hääletada üldkoosolekul teatud kindlal viisil ja sellisel juhul tuleneb TsÜS §-st 32 aktsionäri õigus nõuda ülejäänud aktsionäridelt kindla sisuga tahteavalduse andmist.²⁰¹ Eelnevalt tulenevalt on töö autori hinnangul ekslik järeldada, et eelisaktsiate olemasolul on aktsiaseltsis kohustus otsustada eelisaktsiate omanikele dividendide väljamaksmine. Nimetatud kohustuse olemasolu eeldab ka üldist kasumi jaotamise kohustust, mida kehtiva õiguse järgi Eesti õigus ei tunnusta. Seetõttu oleks õigem järeldada, et juhul kui aktsiaselts on otsustanud kasumit jaotada, on aktsiaseltsil kohustus otsustada eelisaktsia omanikele dividendide maksmine.

Teise juhtumina, kus kapitaliühingu liikmed on kohustatud vastu võtma teatava sisuga otsuse, on õiguskirjanduses välja toodud majandusaasta aruande kinnitamist.²⁰² ÄS § 179 lg 3 järgi otsustavad majandusaasta aruande kinnitamise osanikud ning lg 4 järgi peab juhatus esitama kinnitatud majandusaasta aruande äriregistrile kuue kuu jooksul alates majandusaasta lõppemisest. Juhul, kui aastaaruannet ei võeta vastu ega esitata seetõttu ka registripidajale, rikub ühing registripidajale andmete esitamise kohustust. Seoses aktsiaseltsi puudutavate reeglitega on Riigikohus märkinud, et kuigi seaduses ei ole otsesõnu sätestatud, et aktsionär peab hääletama majandusaasta aruande kinnitamise otsuse poolt, võib selline kohustus tuleneda ÄS § 334 lg-test 1 ja 2 koostoimes TsÜS §-dega 32 ja 138 ning ÄS §-dega 60 ja 71.²⁰³

Sellises olukorras võib registripidaja ÄS § 71 lg 1 seaduses ettenähtud andmete esitamata jätmise korral trahvida ettevõtja ja kõiki andmete esitamiseks kohustatud isikuid. Tagajärjed majandusaasta aruande esitamata jätmise puhuks näeb ette ka ÄS § 60. Näiteks võib registripidaja teatud toimingute tegemise järel ühingu ÄS § 60 lg 3 alusel äriregistrist kustutada. Riigikohus on tähelepanu juhtinud äriühingu sundlõpetamise kui äärmusliku abinõu õiguslikele tagajärgedele.²⁰⁴ Kuna ühingu kustutamise puhul oleks tegemist ühingu jaoks väga negatiivse tagajärjega, on õiguskirjanduses järeldatud, osäühingu osanikel ja aktsiaseltsi aktsionäridel on seadusest tulenev kohustus kinnitada majandusaasta aruanne, kui see on nõuetekohaselt koostatud ja nõuetekohaselt kinnitamiseks esitatud. See omakorda tähendab sama arvamuse

²⁰¹ RKTko 3-2-1-89-14, p 35.

²⁰² Vutt, M. (viide 19), lk 395.

²⁰³ RKTko 2-17-9986, p 16.

²⁰⁴ RKTko 3-2-1-153-12, p 10.

järgi osanike ja aktsionäride kohustust hääletada majandusaasta aruande kinnitamise otsuse poolt.²⁰⁵

Kohtupraktika on kinnitanud, et äriühinguõiguse üheks oluliseks põhimõtteks on osanike kohustus lähtuda osaühingut puudutavate otsuste tegemisel eelkõige osaühingu huvidest, mitte enda isiklikest huvidest või mõne enda kontrollitava äriühingu huvidest.²⁰⁶ Hea usu põhimõtte üldine määratlus on sätestatud VÕS § 6 lg-s 1. Hea usu põhimõtte sätestab TsÜS § 138, mille järgi õiguste teostamisel tuleb toimida heas usus. Riigikohus on praktikas aktsionäride ja aktsiaseltsi ning aktsionäride omavahelist suhet määratledes leidnud, et nende suhe äriühinguga ja omavahel ei piirdu üksnes TsÜS § 138 järgse üldise hea usu põhimõtte järgimise kohustusega ja deliktiõigusest tuleneva teisele isikule kahju tekitamise keeluga, vaid et aktsionäridevahelise suhte määrab eelkõige TsÜS § 32, millest tulenevalt peavad aktsionärid omavahelistes suhetes järgima hea usu põhimõtet ning arvestama üksteise õigustatud huve.²⁰⁷ Kapitaliühingu liikmetele kohaldub keeld kasutada otsuste tegemisel hääleõigust selleks, et omandada eeliseid enda ja kolmanda isiku kasuks ning ühtlasi kapitaliühingu ja teiste osanike kahjuks (TsÜS § 38 lg 1).²⁰⁸ Riigikohus on ka viidanud hea usu põhimõttest tulenevale osaniku kohustusele mitte kahjustada ühingut, mille väljendusena võib ta olla kohustatud hääletama n-ö patiseisust väljatulemiseks vajalike otsuste poolt.²⁰⁹ Sama põhimõtte kohaldumist on Riigikohus tunnustanud ka patiseisus oleva aktsiaseltsi aktsionäri puhul.²¹⁰ Nimetatud kohustuse eesmärgiks on säilitada ühingu tegevuse jätkusuutlikkus ning kaitsta ühingut ühingu liikmete erimeelsuste tõttu tegutsemisvõime kaotamise eest.²¹¹

Saksa õiguses kehtib kapitaliühingu liikmetele samuti ühingu huvides tegutsemise kohustus ehk lojaalsuskohustus. Lojaalsuskohustuse sisuna ei kehti vaid kohustus arvestada teiste ühingu liikmete huvidega vaid ka kohustus toetada aktiivselt ühingu huve ja sellel eesmärgil ka kindlal viisil hääletada.²¹² Kohustus meetme poolt hääletada on kohtupraktika järgi siiski erandlik. Saksa Liidukohtu otsuse järgi on ühingu liikmel kohustus hääletada teatud meetme poolt, kui see on objektiivselt ja vältimatult vajalik, vältimaks märkimisväärse kahju tekkimist ühingule. Ühingu liikmed peavad taolises olukorras lähtuma mitte ainult enda erihuvidest, vaid ka ühingu

²⁰⁵ Vutt, M. (viide 20), lk 395.

²⁰⁶ RKTko 3-2-1-144-11, p 13.

²⁰⁷ RKTko 3-2-1-65-08, p 26; RKTko 3-2-1-7-10, p 31; RKTko 3-2-1-89-14, p 21.

²⁰⁸ Saare, K. jt (viide 27) vnr 1081, 1087-1088.

²⁰⁹ RKTko 3-2-1-97-11, p 35.

²¹⁰ RKTko 2-17-9986, p 12.

²¹¹ RKTko 3-2-1-89-14, p 36.

²¹² Drescher, I., MüKoGmbHG § 47 Rn. 257.

huvidest. Kohus täpsustas, et hääletamiskohustust ei eksisteeri, kui hääletusele pannakse meede, mis võib olla ühingu majanduslikult kasulik, kuid mis ei määra ühingu jätkusuutlikkust. Ka juhul, kui hääletatakse meetme üle, mille eesmärgiks on ühingu jätkusuutlikkuse tagamine, on ühingu enda, mitte kohtu ülesandeks määratleda, mis on ühingu parimates huvides.²¹³ Eelnevalt tulenevalt on autor seisukohal, et kapitaliühingu liikmetele kohaldub hääletamiskohustus olukorras, kus otsuse poolt hääletamine on vajalik ühingu jätkusuutlikkuse säilitamiseks nt patiseisu olukorrast väljatulemiseks. Saksa õiguskirjanduse järgi saab jaatada positiivse tuvastushagi esitamise võimalust, kui teistsuguse sisuga otsuse kui taotletava otsuse vastuvõtmine oleks vastuolus lojaalsuskohustusega.²¹⁴

Ühingu huvide arvestamise põhimõtte konkretiseerimine on ette nähtud ühinguõiguse revisjoniga, mille raames kavandatakse täiendada TsÜS § 33. Muudatuse kohaselt tuleb juriidilise isiku liikmel oma hääle andmisel arvestada juriidilise isiku huvidega. Seaduseelnõu seletuskirja järgi on täienduste eesmärgiks õigusselguse tagamise ja regulatsiooni konkretiseerimise eesmärgil täiendada ja täpsustada nõ üldise hea usu põhimõtte järgimise kohustust. Muudatuse rakendamise tagajärjeks on ühingu huvide arvestamise põhimõttega vastuolus oleva otsuse kehtetuks tunnistamise nõudeõigus, laiendades sellega otsuse kehtetuks tunnistamise nõudmise võimalusi.²¹⁵

Kapitaliühing võib hääletamiskohustuses kokku leppida ka ühingu põhikirjas. Ühingu põhikiri on siduv osanike ja aktsionäride ning ühingu vahelistes suhetes.²¹⁶ Samas on märgitud, et põhikirjas osanike jaoks ette nähtud kohustused saavad osaniku jaoks olla siduvad eelkõige siis, kui osanik on sellise kohustuse talle panemisega nõustunud, näiteks juhul, kui ta on ise olnud ühingu asutaja ja asutamislepinguga on kinnitatud seda kohustust sisaldav põhikiri, või kui osanik on omandanud osa küll hiljem, kuid ta on mingil muul viisil oma nõusolekut väljendanud.²¹⁷ Seoses võimalike põhikirjas sätestatud hääletamiskohustustega on Eesti õiguskirjanduses välja toodud, et põhikirjas võib ette näha reeglid selle kohta, milline otsus tuleb teha, kui esineb teatav tüüpiline konfliktiolukord.²¹⁸ Põhikirjast tuleneva hääletamiskohustuse täitmist on võimalik nõuda VÕS § 108 lg 2 esimese lause järgi.

²¹³ BGH Urt. v. 12.4.2016 – II ZR 275/14, BeckRS 2016, 7664.

²¹⁴ BGH Urt. v. 26.10.1983 – II ZR 87/83, BeckRS 9998, 101731.

²¹⁵ Seletuskiri äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse juurde: Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020, lk 43. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf.

²¹⁶ Saare, K. jt (viide 27), vnr 74.

²¹⁷ *Ibidem*, vnr 1298.

²¹⁸ Vutt, M. (viide 20), lk 397.

Õiguskirjanduses on põhikirja dispositiivsuse osas leitud, et kohtupraktikast tulenevate reeglite taustal saab põhikirja dispositiivsuse piiride osas järeldada ainult seda, et üldiselt on dispositiivsed need seaduse sätted, mis reguleerivad osanikevahelisi suhteid.²¹⁹ Õiguskirjanduses on samuti asutud seisukohale, et enamik osanike otsuse tegemist reguleerivatest normidest on osaliselt dispositiivsed, st kõrvalekalle on lubatud üksnes teatud viisil.²²⁰

Peale põhikirja võivad ühingu liikmed hääletamiskohustuses kokku leppida ka osanike ja aktsionäride vahelistes lepingutes, mille kohaselt lepitakse kokku hääletamine teatud kindlal viisil. Seadusliku aluse selleks sätestab TsÜS § 33 lg 4, mille järgi on lubatud kokkuleppe sõlmimine hääletamise kohta, kui seadusest ei tulene teisiti. Hääletamiskokkulepe võib olla nii üldine kui ka fikseeritud ühe konkreetse hääletamise jaoks.²²¹ Hääletamiskohustuse tekkimiseks peab tegemist olema kehtiva lepinguga. Hääletamiskokkuleppe rikkumise korral on võimalik esitada võlaõiguslik täitmisnõue, kuid hääletamiskokkulepet rikkudes antud hääle ei mõjuta siiski otsuse kehtivust. Samuti on välja toodud, et hääletamiskohustuse osas täitmise nõudmiseks peaks lepingust võimalikult selgelt tulenema, millise konkreetse otsuse poolt osanikud või aktsionärid hääletama kohustuvad.²²² Kuna tegemist on võlaõigusliku kokkuleppega, on oluline märkida, et see kehtib vaid lepingupoolte suhtes. See tähendab, et hääletamiskohustuse täitmist, ei saa nõuda isikutelt, kes ei osalenud osanike või aktsionäride lepingu sõlmimisel ja kes ei ole hiljem selle lepinguga ka ühinenud.²²³ Hääletamiskokkuleppest tuleneva hääletamiskokkuleppe osas on Eesti õiguskirjanduse järeldatud, et hääletamiskohustuse täitmist on küll võimalik saavutada hääle kui tahteavalduse andmiseks kohustamise ja hääle kohtulahendiga asendamise nõude abil, kuid juba vastu võetud ja hääletamiskokkulepet rikkuvat otsust kehtetuks tunnistada võimalik ei ole.²²⁴

Nagu eelnevalt välja toodud, on erinevatel alustel põhinevate hääletamiskohustuste puhul võimalik rakendada võlaõiguslikke õiguskaitsevahendeid, kuid hääletamiskohustust rikkudes antud hääle otsuse kehtivust ei mõjuta. Sellest tulenevalt on Eesti õiguskirjanduses järeldatud, et ka selgelt ühingu huvidega vastuolus hääletamise korral on Eesti kehtiva õiguse kohaselt problemaatiline jõuda saavutatud otsuse kehtetuks tunnistamiseni, kui ei ole selgelt tuvastatud, et hääleõigust kasutati eeliste omandamiseks TsÜS § 38 lg 1 teise lause mõttes. Samuti takistab

²¹⁹ Saare, K. jt (viide 27), vnr 451.

²²⁰ Jürimäe, K. (viide 43), lk 78.

²²¹ Drescher, I., MüKoGmbHG § 47 Rn. 231, 257.

²²² Vutt, M., (viide 19), lk 36.

²²³ *Ibidem*, lk 37.

²²⁴ Vutt, M., (viide 20), lk 398.

hääletamiskohustust rikkudes vastu võetud otsuse kehtetuks tunnistamise võimaluse puudumine omakorda muude abinõude rakendamist nõude maksmapanekuks vajaliku otsuseni jõudmisel. Õiguskirjanduses väljendatud seisukoha järgi on taoline tulemus problemaatiline, kuna selgelt ühingu huvidega vastuolus antud häälte abil vastu võetud otsusest ei ole võimalik vabaneda ühelgi viisil.²²⁵ Autor nõustub seisukohaga, et taoline tulemus ei vasta otsuste kehtetuse regulatsiooni eesmärgile.

Hääletamiskohustuse rikkumise korral on siiski võimalik lisaks võlaõiguslike õiguskaitsevahendite kasutamisele TsÜS § 68 lg 5 alusel isiku tahteavaldust kohtulahendiga asendada. Nõude maksmapanemiseks peab osanikul või aktsionäril olema esmalt kehtiv kohustus hääletada teataval viisil. Teiseks peab olema arusaadav, et hääletada tuleb kindla sisuga otsuse poolt, ja kolmandaks peab kohtuotsus kohustama kostjaks olevaid osanikke või aktsionäre hääletama otsuse poolt.²²⁶ Hääletamiskohustuse täpne sisu on nõude maksmapanekul problemaatiline, kuivõrd sageli ei ole teada otsuse täpne sisu, mille poolt hääle anda tuleks.

Lisaks on Eesti õiguskirjanduse järgi seoses eelnimetatud nõude maksmapaneku osas probleemiks asjaolu, et kui kohus on kohustanud konkreetset osanikku või aktsionäri hääletama teatud viisil enne otsuse tegemist ning samuti juhul, kui kohus tuvastab kindla sisuga hääletamiskohustuse pärast otsuse tegemist, takistab otsuseni jõudmist asjaolu, et hääle andmiseks kohustamine kohtulahendiga ei asenda positiivse sisuga otsust ennast.²²⁷ Ka menetluslikud aspektid vähendavad nõude atraktiivsust ühingusiseste konfliktide lahendamisel. Hääle asendamise nõude puhul saab Eesti õiguskirjanduse järgi olla kostjaks vaid hääletamiskohustust rikkunud osanikud või aktsionärid, mitte aga ühing ise. See tuleneb asjaolust, et eelnimetatud nõude eesmärgiks on konkreetse isiku tahteavalduse asendamine kohtulahendiga, mitte ühingu kohustamine konkreetseks tegevuseks. Samuti on õiguskirjanduses avaldatud seisukoha järgi küsitav, kas taolises kohtuvaidluses tehtud lahendil on laiendatud õigusjõud s.t kas see kehtib ühingu laiemale. Olukorras, kus ühing ei ole reeglina asjaomase menetluse osaline, ei saa õiguskirjanduses väljendatud seisukoha järgi järeldada, et tehtud lahend omaks mõju teistele isikutele peale menetlusosaliste.²²⁸

²²⁵ Saare, K., Vutt, M. (viide 21), lk 623.

²²⁶ Vutt, M., (viide 19), lk 394.

²²⁷ Saare, K., Vutt, M. (viide 21), lk 624.

²²⁸ *Ibidem*, lk 626.

Lisaks ühingu huvide järgimise põhimõtte konkretiseerimisele kavandatakse ühinguõiguse revisjoniga täiendada TsÜS § 33 ka selliselt, et reguleeritakse võimalust tuvastada teatud juhtudel hääle andmise kohustus, mida on võimalik asendada jõustunud või viivitamata täitmisele kuuluva kohtulahendiga. Seaduseelnõu seletuskirja kohaselt on kohtul võimalik tuvastada nii see, et ühingu liige on teatud viisil hääletanud kui ka see et ühing on teatud sisuga otsuse teinud. Reguleerimise eesmärgina on välja toodud vähemusliikmete huvide efektiivse kaitse tagamine, mis hõlmab nii hääle andmise kohustuse tuvastamist ja selle asendamist kohtulahendiga kui ka konkreetse sisuga otsuse tuvastamise võimalust kohtulahendiga.²²⁹

Eelnevast järeldub, et positiivse tuvastushagi esitamise võimalust peaks jaatama hääletamiskohustuse rikkumise puhul, kui on rikutud konkreetsest seaduse sättest tulenevat hääletamiskohustust, hea usu põhimõttest tulenevat hääletamiskohustust, põhikirjast tulenevat hääletamiskohustust või hääletamiskokkuleppes tulenevat hääletamiskohustust. Kuna aga hagi vastuvõetud otsusest teistsuguse sisuga otsuse tuvastamiseks peab olema kombineeritud otsuse kehtetuks tunnistamise nõudega, on kehtiva õiguse järgi probleemiks, et ei ole võimalik jõuda otsuse kehtetuks tunnistamiseni, kui ei ole selgelt tuvastatud, et hääleõigust kasutati eeliste omandamiseks TsÜS § 38 lg 1 teise lause mõttes ning seda ka juhul kui hääletamine on olnud selgelt ühingu huvidega vastuolus. Seega on autori hinnangul vajalik esmalt saavutada otsuste kehtetuks tunnistamise nõudmise võimalikkus hääletamiskohustuse rikkumise tõttu, misjärel on võimalik jaatada positiivse tuvastushagi esitamise võimalust ka hääletamiskohustuse rikkumise olukorras.

3.2.2 Hääleõiguse piirangu rikkumine ja hääletustulemuse ebaõige tuvastamine

Positiivne tuvastushagi esitamise võimalikkust tuleb jaatada ka hääletustulemuse ebaõige tuvastamise korral, mis hõlmab eelkõige hääleõiguse piirangu rikkumisi aga ka muid olukordi, kui hääletustulemus on ebaõigesti tuvastatud. Hääletustulemuse ebaõige tuvastamine võib põhineda nii hääleõiguse piirangu ebaõigel kohaldamisel, häälte kokkulugemisel tehtaval võimalikul arvutusveal ning samuti häälteenamuse nõuete ebaõigel kohaldamisel (nt kui kohaldatakse ebaõigesti kvalifitseeritud häälteenamuse nõuet lubatava lihthäälteenamuse nõude asemel).

²²⁹ Seletuskiri äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse juurde: Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020, lk 43. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf

Kehtiv õigus sätestab hääleõiguse piirangud ÄS §-des 177 ja 303. Hääleõiguse piirangu järgi ei või kapitaliühingu liige hääletada, kui otsustatakse tema vabastamist kohustusest või vastutusest, nõusoleku andmist osanikule või aktsionärile tema osa või aktsia võõrandamiseks, ühingu liikme ja ühingu vahel tehingu tegemist või ühingu liikmega õigusvaidluse pidamist ning selle tehingus või õigusvaidluses ühingu esindaja määramist või küsimusi, mis puudutavad selle kontrollimist või hindamist, milline on ühingu liikme või tema esindaja tegevus juhatuse või nõukogu liikmega. Kui otsuse tegemisel arvutatakse häälteenamust, tegemaks kindlaks, kas otsus on vastu võetud või mitte, arvutatakse koosolekul kohalolevad hääled nii, et arvestatakse vaid hääleõiguslikke hääli. Hääleõiguse piiramise põhimõtete sõnastamisel on märgitud, et teatud juhtudel võib eeldada, et hääletamisel tekib huvide konflikt ühingu liikme isiklike ja ühingu huvide vahel, ja on oht, et ühingu liige eelistab isiklike huve. Seega on hääleõigust piiravate normide eesmärk vältida enamuse kuritarvitusi.²³⁰ Hääleõiguse piirang kehtib ka neile isikutele, kelle üle hääleõiguse piirangule allutatud isik oma valitsevat majanduslikku mõju (sh huvide identsus) või olulist õiguslikku mõju.²³¹ Riigikohus on asunud seisukohale, et ÄS § 177 lg 1 tuleb tõlgendada niimoodi, et osanik ei või hääletada ka siis, kui otsustatakse, kas pidada tema ainuosalusega äriühinguga õigusvaidlust ja määrata selles õigusvaidluses esindaja. Seega sai otsuse lugeda teise (enamus)osaniku häältega vastuvõetuks ning hääleõiguse piirangule allutatud osaniku häält ei arvestatud.²³² Samuti kinnitas Riigikohus 2015. aastal, et ÄS § 177 lg 1 järgi hääleõiguse piirangule allutatud osaniku hääle ei arvestata otsuse poolt hääletamisel esindatuse määramisel.²³³ Saksa õiguse kohaselt kohaldub hääleõiguse piirang ühingu liikmele, kui otsustatakse liikme vastu suunatud õigusvaidluse algatamist või lõpetamist, tema ja ühingu vahel tehingu tegemist ning tema vabastamist kohustustest või vastutusest ühingu ees (GmbHG § 47 lg 4) või ühingu poolt liikme vastu nõude maksma panekut (AktG § 136 lg 1). Saksa õiguskirjanduse järgi on hääleõiguse piirangu kohaldamise eesmärgiks eelkõige ühingu huvide kaitse.²³⁴

Äriseadustikus on sätestatud ka erandid, mil ühingu liikme hääleõigus ei ole piiratud. Näiteks ei ole osaniku hääleõigus piiratud, kui otsustatakse tema valimist juhatuse liikmeks, tema ametiaja pikendamist juhatuse liikmena või tema tagasikutsumist. Hääleõiguse piirang ei

²³⁰ Saare, K., (viide 27), vnr 975.

²³¹ Saare, K. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna. – *Juridica* 2016/9, lk 630-632.

²³² RKTko 3-2-1-144-11, p 13.

²³³ RKTko 3-2-1-74-15, p 17.

²³⁴ Drescher, I., MüKoGmbHG § 47 Rn. 129.

kohaldu ka juhul, kui osanikud otsustavad osakapitali suurendamist ja uue osa emissioon on temale suunatud. Riigikohus on märkinud, et ÄS § 303 lg 1 piirangu mõte on kaitsta aktsiaseltsi aktsionäri tegevate võimalike kahjulike tehingute eest, kui aktsiakapitali suurendamisel võib konflikt esineda mitte ühingu ja aktsionäri, vaid aktsionäride (eelkõige enamusaktsionäri ja vähemusaktsionäride) vahel. Kapitali suurendamise olukorras kaitseb vähemusaktsionäri enamuse eest aktsiate omandamine eesõigus kapitali suurendamisel.²³⁵ Sama põhimõtte kehtib töö autori hinnangul ka osahingu puhul. Hääleõiguse piirangut ei kohaldata ka juhul, kui osahingul on vaid üks osanik või kui lisaks ainuosanikule kuulub osahingu osa veel ka osahingule endale. Sel juhul peavad ÄS § 177 lg 2 järgi olema osahingu ja ainuosaniku vahelised tehingud kirjalikud või tuleb nende kohta viivitamata vormistada osaniku allkirjastatud dokument tehingu oluliste tingimuste kohta.

Eesti õiguskirjanduses avaldatud seisukoha järgi ei tähenda osaniku või aktsionäri hääleõiguse puudumine, et tal ei oleks õigust liikmete koosolekul (otsuste tegemisel) osaleda ja saada teada, millistes küsimustes hääletatakse.²³⁶ Juhul, kui hääletamine toimub koosolekut kokkukutsumata, on osanikul või aktsionäril õigus teada saada otsuse eelnõu hääletamisele panekust ja selle eelnõu sisust. Eelnevast tulenevalt tuleb hääleõiguse piirangu all mõista hääle andmise kui tahteavalduse andmise keeldu, seda sõltumata liikmete otsuse tegemise viisist.²³⁷ Riigikohus on selgitanud, et kui hääleõiguse piiranguga nõukogu liige hääletab otsuse poolt, ei arvestata tema hääli otsuse kokkulugemisel ega häälteenamuse määramisel.²³⁸

Riigikohtu praktika järgi toob hääleõiguse piirangu rikkumine kehtiva õiguse järgi kaasa piiranguga vastuolus antud hääle tühisuse.²³⁹ Juhul, kui hääled mõjutasid otsuse tegemist võimalikkust või otsuse sisu, avaldab rikkumine mõju otsuse kehtivusele.²⁴⁰ Sellisel juhul on võimalik taolise otsuse kehtetuks tunnistamine otsuse vastuolu tõttu seadusega.²⁴¹ Ühinguõiguse revisjoni töögrupi liikmed on märkinud, et olukorras, kus hääleõiguse piirangu õige kohaldamise osas on sageli vaidlusi ning sel põhjusel pööratakse kohtu poole vastuvõetud otsuse kehtetuks tunnistamise, tuleks kaaluda seaduse täiendamist sellega, et organi liikmel, kelle suhtes kohaldatakse koosoleku läbiviija või otsuste osas hääletusprotokollide koostaja

²³⁵ RKTko 3-2-1-55-14, p 37.

²³⁶ Saare, K., (viide 27), vnr 1246.

²³⁷ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 568. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf

²³⁸ RKTko 3-2-1-81-15, p 18

²³⁹ RKTko 3-2-1-81-15, p 18; RKTko 3-2-1-74-15, p 17.

²⁴⁰ RKTko 3-2-1-156-12, p 12.

²⁴¹ RKTko 3-2-1-55-14, p 23; RKTko 3-2-1-89-14, p 33.

poolt hääleõiguse piirangut, on õigus siiski nõuda oma hääle protokollimist.²⁴² Vastav ettepanek on lisatud ka ühinguõiguse revisjoni raames valminud seaduseelnõusse.²⁴³ Samas märgitakse, et hääleõiguse piirangu korral peaksid antud ja protokollitud hääled jääma hääletustulemuse (otsuse sisu) kindlakstegemisel arvesse võtmata. Seisukoha järgi võimaldaks eeltoodu juhul, kui koosoleku juhataja või hääletustulemuste protokollija on ebaõigesti jätnud mõne liikme hääled arvesse võtma, kohtul tuvastada antud lisaks konkreetse otsuse kehtetusele ka õige sisuga otsuse vastuvõtmine.²⁴⁴

Hääleõiguse piirangu rikkumisi saab jagada eelkõige kaheks grupiks:

1. hääletustulemuse (otsuse) kindlakstegemisel võetakse arvesse hääli, mida hääleõiguse piirangu kohaldumise tõttu ei oleks tohtinud arvesse võtta või
2. hääletustulemuse (otsuse) kindlakstegemisel ei võeta hääleõiguse piirangu olukorda ebaõigesti hinnates arvesse hääli, mis siiski tulnuks arvesse võtta (sh ei lubata liikmel hääletamisel põhjendamatul osaleda või ei võeta vastu viimase poolt antud häält ehk tahteavaldust arvesse).²⁴⁵

Ühinguõiguse revisjoni töögrupi liikmete hinnangul on esimesel juhtumil hääleõiguse piirangu olukorra rikkumise korral kohtul kerge tuvastada õige hääletustulemus. Kavandatud seaduse muudatuse kohaselt saab hääleõiguse piirangu toime tagajärg realiseeruda üksnes hääletustulemuse kindlakstegemise faasis. See tähendab, et ka juhul, kui kellegi suhtes kohaldatakse põhjendamatult hääleõiguse piirangut, saab olema võimalik õige sisuga hääletustulemuse hilisem kindlakstegemine. Tähelepanu juhatakse ka koosoleku juhataja olulisusele hääleõiguse piirangu õigel kohaldamisel, kuna asjaolu, kas hääleõiguse piirangut on õigesti kohaldatud või mitte, sõltub olulisel määral liikmete koosoleku juhataja poolt antavast hinnangust liikmel hääleõiguse olemasolule või selle puudumisele ning hääletustulemuste vastavast protokollimisest.²⁴⁶

Riigikohus on kinnitanud, et koosoleku protokollija võtab koosoleku protokollimisega tekkiva võlasuhte raames endale kohustuse kajastada koosoleku käiku õigesti, vormistada seaduse nõuetele vastav dokument ja allkirjastada see.²⁴⁷ Autori hinnangul saab ka koosoleku juhataja osas järeldada, et koosoleku juhataja ning ühingu vahel tekib võlasuhe, millega koosoleku

²⁴² Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 571. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf.

²⁴³ *Ibidem*, lk 46, 59.

²⁴⁴ *Ibidem*, lk 571.

²⁴⁵ *Ibidem*, lk 571.

²⁴⁶ *Ibidem*, lk 571-572.

²⁴⁷ RKTko 2-18-9475, p 12.

juhataja võtab kohustuse teha ühingu huvides teatud toiminguid, eelkõige kohustuse koosolekut läbi viia. Siiski on võimalik, et koosoleku juhataja on ühingu enamusosalust omavate liikmete poolt valitud ning tegutseb sellest tulenevalt ka enamuse huvides ega järgi koosoleku protokollimisel korrektselt hääleõiguse piirangut sätestavaid reegleid. Seetõttu on tähelepanu juhitud asjaolule, et vähemusosaluse omajatel võib olla enamusaluse omaja pahatahtlikkuse korral keeruline saavutada sellise otsuse ja hääletustulemuse protokollide kandmist, mille kujunemisel oleksid kõrvale jäetud hääleõiguse piirangule allutatud kõrgeima otsustus tasandi liikme hääled.²⁴⁸ Ühinguõiguse revisjoni töögrupi liikmed on märkinud, et taolist tulemust ei saa pidada kooskõlas olevaks hääleõiguse piirangut reguleerivate normide mõttega. Lahendusena viidatakse taas otsuse kehtivuse tuvastamiseks tuvastushagi lubamise, mille järgi olukorras, kus hääleõiguse piirangut on ebaõigesti kohaldatud ja otsuse andmisel antud hääled on sisult kindlakstehtavad, peaks olema kohtul võimalik tuvastada selle alusel ka protokollide kantuga võrreldes konkreetse sisuga otsuse olemasolu.²⁴⁹ Saksa Liidukohus on tunnustanud positiivse tuvastushagi esitamise võimalust hääleõiguse piirangu rikkumise korral. Saksa Liidukohtu järgi saab kehtetuks tunnistamise nõude koos positiivse tuvastushagiga esitada siis, kui otsust ei ole vastu võetud vaid põhjusel, et otsuse vastu on hääletanud isikud, kellele pidanuks kohalduma hääleõiguse piirang.²⁵⁰

Nagu märgitud, on hääletustulemuse ebaõige tuvastamise temaatika lähedalt seotud hääleõiguse piirangu rikkumise küsimusega. On võimalik, et ka hääleõiguse piirangule allutatud isik mõjutab hääletustulemuse kujunemist. Näiteks on enamusalust omava isiku kontrolli all koosoleku juhataja ning protokollija valimine, kellel omakorda on määrav roll hääleõiguse piirangu kohaldamisel ning hääletustulemuse kindlakstegemisel. Seega isegi, kui hääleõiguse piirangule allutatud isik jääb formaalselt hääletamisest kõrvale, saab ta mõjutada otsuse kujunemist. Ka õiguskirjanduses on tähelepanu juhitud asjaolule, et vähemusosaluse omajatel võib enamusaluse omaja pahatahtlikkuse korral olla keeruline saavutada sellise otsuse ja hääletustulemuse protokollide kandmist, mille kujunemisel oleksid kõrvale jäetud hääleõiguse piirangule allutatud isiku hääled.²⁵¹ Saksa õiguses tunnustatakse positiivse tuvastushagi esitamise võimalust, kui koosoleku juhataja on hääled valesti kokku lugenud.²⁵² See põhimõte kohaldub Saksa Liidukohtu praktika järgi ka olukorras kui otsuse vastuvõtmine

²⁴⁸ Saare, K., Vutt, M (viide 17), lk 627.

²⁴⁹ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 572. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf

²⁵⁰ BGH Urt. v. 26.10.1983 – II ZR 87/83, BeckRS 9998, 101731

²⁵¹ Saare, K., Vutt, M (viide 21), lk 627, 630.

²⁵² Vatter, S., BeckOGK AktG § 246 Rn. 64.

on valesti tuvastatud häälteenamusnõuete vale kohaldamise tõttu.²⁵³ Autor nõustub Eesti õiguskirjanduses väljendatud seisukohaga, mille kohaselt saab otsust kehtetuks tunnistada ka juhul, kui juhtorgani liikme vastu nõude esitamise kohta otsuse tegemisel on koosoleku juhataja lugenud hääli ebaõigesti (teinud arvutusvea) või on jätnud hääle õiguse piirangule ebaõigesti tuginedes hääled arvesse võtmata. Eesti õiguskirjanduses on asunud seisukohale, et hääletustulemuse ebaõige tuvastamise korral puuduvad Eesti õiguse kohaselt mistahes kaalukad vastuväited teise sisuga otsuse vastuvõetaks lugemisele.²⁵⁴

Eelnevast tulenevalt on töö autori hinnangul põhjendatud tunnustada positiivse tuvastushagi esitamise võimalust hääleõiguse piirangu rikkumise korral ka Eesti õiguses. See võimalus tagada paremini nii ühingu huvide kaitse, kuna hääleõiguse piirang on sätestatud eelkõige ühingu huvide kaitse, kui ka vähemusosanike ja -aktsionäride huvide kaitse, kelle huve samuti hääleõiguse piirangu rikkumised kahjustavad. Samamoodi peaks positiivse tuvastushagi esitamine olema lubatud, kui hääletustulemus on muul põhjusel ebaõigesti tuvastatud.

3.3 Positiivse tuvastushagi menetlusõiguslikud aspektid

3.3.1 Õigusvaidluse menetlusosalised

Nagu varasemalt viidatud, tuleb vastuvõetud otsusest vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõue esitada koos otsuse kehtetuks tunnistamise nõudega. Seetõttu kohalduvad otsuse kehtetuks tunnistamise nõudele sätestatud reeglid ka otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõudele. Analoogselt kehtetuks tunnistamise otsusega on positiivse tuvastushagi esitamisel kostjaks ühing.²⁵⁵ Kostjaks ei ole seega juriidilise isiku liikmed, kes on nt hääletanud hääleõiguse piirangut rikkudes või hääletamiskohustust rikkudes. Kuna positiivse tuvastushagi lahendamisel tehtud kohtulahendil on laiendatud õigusjõud, on Saksa õiguses leitud, et ühingu liikmetel, kes ei ole vaidluses menetlusosalisteks, peab olema võimalus vaidluses kaasa rääkida. Seetõttu lubati teistel ühingu liikmetel vaidlusega ühineda kolmandate isikutena (*streitgenössischer Nebenintervenient*).²⁵⁶ Saksa Liidukohus ei ole võtnud seisukohta küsimuses, kas menetlusse on kohustuslik kaasata ühingu liige, kes hääletas lojaalsuskohustust

²⁵³ BGH Urt. v. 13.3.1980 – II ZR 54/78, BeckRS 1980.

²⁵⁴ Saare, K., Vutt, M (viide 21), lk 630.

²⁵⁵ Bauschatz, P. (viide 60).

²⁵⁶ *Ibidem*.

rikkudes otsuse vastu.²⁵⁷ Õiguskirjanduses väljendatud seisukoha järgi ei ole see vajalik, sest ühingu liikmetel on võimalik menetlusega vabatahtlikult ühineda.²⁵⁸

Eesti õiguse kontekstis peaks saama menetlusse kaasata iseseisva nõudeta kolmandaid isikuid TsMS § 213 tähenduses. TsMS § 213 lg 1 sätestab, et kolmas isik, kes ei esita iseseisvat nõuet menetluseseme suhtes, kuid kellel on õiguslik huvi selle suhtes, et vaidlus lahendataks ühe poole kasuks, võib menetlusse astuda hageja või kostja poolel. Sama paragrahvi teise lõike järgi saab iseseisva nõudeta kolmanda isik menetlusse astuda ning teda võib menetlusse kaasata menetluse igas staadiumis igas kohtuastmes kuni kohtuotsuse jõustumiseni. Iseseisva nõudeta kolmanda isiku huvina on õiguskirjanduses välja toodud enda kaitsmist võimaliku negatiivse tagajärje eest põhimenetluses tehtava otsuse korral.²⁵⁹ Täpsemalt on välja toodud, et iseseisva nõudeta kolmanda isiku menetlusse astumise või kaasamise eelduseks on tema õigustatud huvi puudutava hagi menetlemine kohtu poolt. Õiguskirjanduse järgi võib taoline olukord esineda ükskõik millises menetluses, mille lõpptulemus võib tuua kolmandale isikule kaasa negatiivseid tagajärgi kas tema vastu nõude tekkimise või temale kuuluva õiguse kaotuse näol.²⁶⁰ Seejuures on viidatud, et kolmanda isiku õiguslikku huvi põhimenetluses osalemise vastu tuleb jaatada olukorras, kus põhimenetluses jõustunud otsus oleks kehtiv kolmanda isiku suhtes.²⁶¹ Riigikohus on varasemalt osaühingu kohta leidnud, et kohtuasjas, milles otsustatakse osanike koosoleku otsuse tühisuse üle, on õigus iseseisva nõudeta kolmanda isikuna osaleda kõigil osanikel.²⁶² Riigikohus on sama leidnud ka aktsiaseltsi aktsionäri kohta.²⁶³ Kuivõrd positiivse tuvastushagi kohta tehtud kohtuotsusel on samuti laiendatud õigusjõud, on töö autor seisukohal, et kõigil osaühingu osanikel või aktsiaseltsi aktsionäridel peaks olema õigus menetluses osaleda iseseisva nõudeta kolmanda isikuna.

Seega kuigi hagi võib esitada ka vaid üks osanik või aktsionär, puudutab hagi suhtes tehtud lahend ka teisi osanikke või aktsionäre, mistõttu peaks neil olema võimalus menetluses kaasa rääkida ning argumente esitada. Näiteks võib tuua konfliktiolukorrad, kus kahe osanikuga osaühing on patiseisus ning ühingu juhtimine on häiritud. Kohtupraktikas on märgitud, et tulenevalt TsMS §-st 602 määrab kohus seaduses sätestatud juhul huvitatud isiku avalduse

²⁵⁷ BGH Urt. v. 26.10.1983 – II ZR 87/83, BeckRS 9998, 101731.

²⁵⁸ Grigoleit, H.-C, Grigoleit AktG § 246 Rn. 26 – Grigoleit, H.-C. (hrsg) Aktiengesetz: AktG. 2. Auflage. Verlag C. H. Beck München 2020 (edaspidi Grigoleit AktG).

²⁵⁹ Volens, U., Püümann, H., TsMSK § 213/3.1 - Kõve, V. jt (koost) Tsiviilkohtumenetluse seadustik I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017 (edaspidi TsmSK I).

²⁶⁰ Volens, U., Püümann, H., TsMSK I § 213/3.2.1.

²⁶¹ *Ibidem*, § 213/3.2.3.2.b.

²⁶² RKTko 3-2-1-22-08, p 16.

²⁶³ RKTko 3-2-1-133-11, p 13.

alusel juriidilise isiku juhatuse asendusliikme. ÄS § 184 lg 6 järgi võib kohus mõjuval põhjusel nõukogu, osaniku või muu huvitatud isiku nõudel määrata väljalangenud juhatuse liikme asemele uue liikme. See on Riigikohtu hinnangul võimalik ka näiteks juhul, kui osanikud ei suuda juhatuse liikme valimist otsustada ja osaühingu juhtimine on seetõttu häiritud.²⁶⁴ Kui üks osanik esitab hagejana eeltoodud olukordades hagi, peaks kostja poolel ühingu esindama juhatuse ajutine asendusliige. Seejuures ei ole teada, milliseid seisukohti ühingu poolt esitatakse, samuti on võimalik, et juhatuse ajutine asendusliige võtab hagi õigeks. Sellisel juhul peaks teisel 50 %-lise osalusega omanikul olema võimalus menetluses kaasa rääkida.

Kohtupraktika järgi peab iseseisva nõudeta kolmas isiku menetluses osalemiseks otsustama, kumba poolt ta menetluslikult toetab.²⁶⁵ Menetlusse kaasatud iseseisva nõudeta kolmas isik peaks kohtupraktika järgi eelduslikult toetama vastava poole positsiooni menetluses, st esitama argumente selle poole toetuseks, olles huvitatud, et see pool menetluses võidaks. Seejuures on kohtupraktikas mööndud, et mõlemal poolel menetlusse kaasatud kolmandat isikut ei saa sundida toetama mõlema poole positsiooni. Kui kolmas isik poolte vahel valikut ei tee, saab kohtupraktika järgi eeldada, et ta toetab menetluses jätkuvalt selle poole positsiooni, kelle poolele ta kaasati menetlusse varem.²⁶⁶ TsMS § 214 lg 2 teise lause järgi on kolmanda isiku avaldusel, kaebusel või muul menetlustoimingul menetluses õiguslik tähendus üksnes juhul, kui see ei ole vastuolus selle hageja või kostja avalduse, kaebuse või toiminguga, kelle poolel kolmas isik menetluses osaleb.

Saksa õiguse järgi on ühingu juhatus kohustatud teisi ühingu liikmed teavitama positiivse tuvastushagi esitamisest (AktG § 246 lg 4 ls 1). Kui ühingu juhatus vastavat teavitust ei esita, tuleb kõne alla ühingu juhatuse vastu kahjunõude esitamine.²⁶⁷ Sarnase kohustuse sisseviimist on toetatud ühinguõiguse revisjoni raames. Revisjoni analüüs-kontseptsiooni järgi peaks ülaltoodud põhimõtte laienema igale otsuse vaidlustamise hagile. Ettepaneku kohaselt peaks iga juriidilise isiku juhatus olema kohustatud teavitama juriidilise isiku organi otsusest vabanemisele suunatud hagist kõiki juriidilise isiku organi liikmeid, kes ei ole hagimaterjalidest nähtuvalt menetlusosalised vastavas kohtumenetluses. Muuhulgas on teavituse võimalike adressaatidena välja toodud ka isikud, kes olid juriidilise isiku organi liikmed ajal, mil

²⁶⁴ RKTko 3-2-1-130-06, p 15.

²⁶⁵ RKTko 3-2-1-133-11, p 13.

²⁶⁶ RKTko 3-2-1-122-11, p 18.

²⁶⁷ Schäfer C., MüKoAktG, AktG § 246 Rn. 88.

vaidlustatud otsus vastu võeti, kuid kelle liikmesus juriidilises isikus on sellele järgneval ajal lõppenud, nt osanik või aktsionär, kes on oma osaluse juriidilises isikus võõrandanud.²⁶⁸

Eeltoodust võib järeldada, et positiivsele tuvastushagile tervikuna kohalduvad üldjuhul samad reeglid mis otsuse kehtetuks tunnistamise nõudele sh menetlusosaliste suhtes. Kuigi positiivne tuvastushagi esitatakse ühingu vastu, peaks teistel ühingu liikmetel olema võimalik menetlusega ühineda TsMS § 213 mõttes iseseisva nõudeta kolmanda isikuna.

3.3.2 Muud menetlusõiguslikud aspektid

Varasemalt on töös välja toodud, et vastuvõetud otsusest teistsuguse sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõue esitatakse koos otsuse kehtetuks tunnistamise nõudega. Juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise nõue on olemuselt kujundushagi. Eesti tsiviilkohtumenetlus tunneb tuvastushagi, sooritushagi ning kujundushagi. Sama jaotus kehtib ka Saksa tsiviilkohtumenetluses.²⁶⁹ Kuna positiivse tuvastushagi eesmärgiks on samuti õigussuhte ümberkujundamine, ei ole formaalselt tegemist tuvastushagiga vaid kujundushagiga (*Gestaltungsklage*). Positiivse tuvastushagi lahendamisel tehtud kohtuotsusel on seega analoogselt juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise nõude kohta tehtud kohtuotsusega laiendatud õigusjõud s.t see kehtib *inter omnes* ehk terve ühingu suhtes, mitte vaid menetlusosaliste suhtes.²⁷⁰ Kuna positiivne tuvastushagi kujundab ümber õigussuhte, ulatub selle mõju kaugemale üldisest tuvastushagist (§ 256 ZPO), mille raames tehtud kohtulahend kehtib vaid *inter partes* ehk menetlusosaliste suhtes.²⁷¹

Positiivse tuvastushagi esitamisel kehtivad otsuse kehtetuks tunnistamise hagi eeldused. Sealjuures tuleb järgida otsuse vaidlustamise tähtaega, mis on Saksa õiguses otsuse kehtetuks tunnistamise hagi puhul üks kuu alates otsuse vastuvõtmisest.²⁷² Siiski ei ole kohustuslik esitada üheaegselt otsuse kehtetuks tunnistamise hagi ning hagi tuvastada teistsuguse otsuse vastuvõtmine. Otsuse kehtetuks tunnistamist ning teistsuguse sisuga otsuse vastuvõtmist saab nõuda vaid koos, st ei ole võimalik iseseisvalt nõuda teistsuguse sisuga otsuse vastuvõtmise

²⁶⁸ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018, lk 578. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf

²⁶⁹ Bacher, K., ZPO § 253 Rn. 2. – Vorwerk, V., Wolf, C. Beck'scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung. 40. Edition. Stand 01.03.2021.

²⁷⁰ Vatter, S., BeckOGK, AktG § 246 Rn. 64.

²⁷¹ Tuvastushagi kohta tehtud kohtuotsuse õigusjõu menetlusosaliste suhtes sätestab Saksa õiguses ZPO § 325 lg 1.

²⁷² Vatter, S., BeckOGK, AktG § 246 Rn. 66.

tuvastamist ilma puudustega otsusest vabanemisele suunatud otsuse kehtetuks tunnistamise nõuet esitamata.²⁷³

Kohus ei tohi vastuvõetud otsusest teistsuguse otsuse tuvastamisel tuvastada tahteavalduse olemasolu, mida tegelikult hääletamisel ei antud. See tähendab, et kohus võib otsuse vastuvõtmise tuvastamise puhul arvesse võtta vaid olemasolevaid tahteavaldusi ning tuvastada otsuse sisu toimunud koosoleku pinnalt.²⁷⁴ See tähendab, et kohus ei tohi ise asuda ühingu asemele otsuse tegijaks. Kohus võib otsuse sisuga seotud puudujääke arvesse võtta vaid ulatuses, mis oleksid viinud otsuse kehtetuseni (*Nichtigkeit*).²⁷⁵ Vaidluse tulemusena vastuvõetuks loetud otsus peab Saksa kohtupraktika järgi olema kooskõlas seaduse ning ühingu põhikirjaga.²⁷⁶

3.4 Vahekokkuvõte

Kehtiva õiguse järgi on probleemiks, et vähemusosanike ning -aktsionäride huvide kaitseks sätestatud piiranguid ning ühingu huve ei jälgita, kuid osanike ning aktsionäride poole enda õiguste ning ühingu huvide maksmapanek on raskendatud. Eelnevast tulenevalt saab autori hinnangul järeldada, et vastuvõetud otsusest vastupidise sisuga otsuse nõude esitamine ehk positiivse tuvastushagi esitamise võimaldamine Eesti õigusruumis on põhjendatud.

Positiivse tuvastushagi esitamise võimalust peaks jaatama hääletamiskohustuse rikkumise puhul, kui on rikutud konkreetsest seaduse sätestest tulenevat hääletamiskohustust, hea usu põhimõttest tulenevat hääletamiskohustust, põhikirjast tulenevat hääletamiskohustust või hääletamiskokkuleppes tulenevat hääletamiskohustust. Kehtiva õiguse järgi ei saa nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist, kui ei ole selgelt tuvastatud, et hääleõigust kasutati eeliste omandamiseks TsÜS § 38 lg 1 teise lause mõttes ning seda ka juhul kui hääletamine on olnud selgelt ühingu huvidega vastuolus. Seega on autori hinnangul vajalik esmalt saavutada otsuste kehtetuks tunnistamise nõudmise võimalikkus hääletamiskohustuse rikkumise tõttu, misjärel on võimalik jaatada positiivse tuvastushagi esitamise võimalust ka hääletamiskohustuse rikkumise olukorras. Lisaks hääletamiskohustuse rikkumisele peaks saama positiivset

²⁷³ Zöllner, U., Noack, U., Baumbach/Hueck GmbHG nach § 47 Rn. 188.

²⁷⁴ *Ibidem*, Rn. 189.

²⁷⁵ OLG Köln Urt. v. 14.6.2018 – 18 U 36/17, BeckRS 2018, 17085.

²⁷⁶ BGH Urt. v. 13.3.1980 – II ZR 54/78, BeckRS 1980; BGH Urt. v. 20.1.1986 – II ZR 73/85, BeckRS 1986, 3985.

tuvastushagi esitada ka hääleõiguse piirangu rikkumise ja hääletustulemuse ebaõige tuvastamise korral.

Positiivne tuvastushagi esitamine tähendab, et menetluslikult esitatakse otsuse kehtetuks tunnistamise nõue kombineerituna vastuvõetud otsusest vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõue. Formaalselt ei ole seega positiivse tuvastushagi näol tegemist tuvastushagiga vaid kujundushagiga, kuivõrd hagi esitamise eesmärgiks on õigussuhte ümberkujundamine. Eeltoodust võib järeldada, et positiivsele tuvastushagile tervikuna kohalduvad üldjuhul samad reeglid mis otsuse kehtetuks tunnistamise nõudele sh menetlusosaliste suhtes. Kuigi positiivne tuvastushagi esitatakse ühingu vastu, peaks teistel ühingu liikmetel olema võimalik menetlusega ühineda TsMS § 213 mõttes iseseisva nõudeta kolmanda isikuna.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö esimeseks eesmärgiks oli teha kindlaks, millal saab öelda, et osanike koosoleku ja aktsiaseltsi üldkoosoleku otsus on vastuvõetud ning mida on selleks õiguslikult vaja. Täpsemalt oli eesmärgiks analüüsida, kas otsus on õiguslikult olemas hääletamise tulemusena või on otsuse kehtivuse eelduseks lisaks hääletamisele ka otsuse vastuvõtmise tuvastamine. Nii osäühingu kui ka aktsiaseltsi otsuseid võetakse vastu ÄS § 174 lg-s 1 ning § 299 lg-s 1 sätestatud enamuse põhimõttest juhindudes, mille järgi on otsus vastu võetud, kui selle poolt on antud üle poole koosolekul esindatud häälest, kui seaduse või põhikirjaga ei ole ette nähtud suuremat häälteenamust. Kehtiv õigus aga ei sätesta, mis hetkest saab öelda, et otsus on õiguslikult tekkinud. Kõige enam probleeme tõusetub praktikas seoses koosolekute pidamisega, seega keskenduti magistritöös eelkõige otsuste vastuvõtmisele koosolekul ning sellest tulenevate õiguslike probleemide hindamisele.

Saksa õiguses on otsuse õiguslikul tekkimisel lisaks hääletamisele olulise tähtsusega ka otsuse vastuvõtmise tuvastamine nt protokollil või koosoleku juhataja kaudu. Seetõttu uuriti ka seda, kas ja millisel viisil peaks Eesti õiguse järgi otsuse vastuvõtmist eraldi tuvastama. Eesti õiguse kohta saab autori hinnangul kokkuvõtlikult järeldada, et otsuste suhtes, millele ei kehti seadusest või põhikirjast tulenev notariaalse tõestamise nõue, saab kohaldada Saksa õiguskirjanduse ning kohtupraktika seisukohti ning järeldada, et otsused on vastu võetud ning kehtivad ka ilma otsuse vastuvõtmise tuvastamiseta. See tähendab, et otsuse õiguslikuks tekkimiseks on vaja läbi viia hääletamine ning otsus tekib õiguslikult hääletamise tulemusena. Kvooruminõude järgimata jätmine ei peaks tingima otsuse vastu võtmata jätmist. Kvooruminõude järgimata jätmisel peaks jaatama puudustega ehk seetõttu vaidlustatava otsuse olemasolu. Eelnev tähendab samuti, et otsuse õiguslikuks tekkimiseks ei ole tingimata vajalik otsuse dokumenteerimine (nt protokollimise kaudu) või otsuse vastuvõtmise tuvastamine koosoleku juhataja poolt. Küll aga on oluline, et otsuse vastuvõtmise fakti oleks võimalik hiljem tuvastada. Otsuse vastuvõtmist peab saama tõendada ja seejuures on võimalik kasutada kõiki tsiviilkohtumenetluses lubatud tõendeid (nt tunnistajate ütlused, protokoll, vmt).

Seevastu otsuste puhul, millele kehtivad kõrgendatud nõuded (näiteks on ette nähtud notariaalne tõestamine või otsuse muul moel dokumenteerimine), tuleb järeldada, et otsused on kehtivad alates otsuse vastuvõtmise nõuetekohasest tuvastamisest. Sellise järelduse võimaldab teha ka VÕS § 11 lg 5, mis sätestab, et kui leping tuleb notariaalselt kinnitada või notariaalselt tõestada, on leping sõlmitud lepingu notariaalsest tõestamisest alates. VÕS § 1 lg 1 järgi

kohaldatakse võlaõigusseaduses sätestatud ka muudele mitmepoolsetele tehingutele, sealhulgas otsustele.

Otsuste vastuvõtmise tuvastamine ning otsuste dokumenteerimine ka juhul, kui seadus seda ei nõua pakub siiski olulist kaitset eelkõige vähemusosanikele ning -aktsionäridele, kes saavad vaidluse korral otsuse vastuvõtmise üle koosoleku protokollile vm tõendile tugineda. Õiguskindluse perspektiivist oleks parem, kui otsuste vastuvõtmine tuvastataks otsuse protokollimise kaudu. Otsuste vastuvõtmise tuvastamine igasuguse otsuse puhul aitaks ennetada õigusvaidlusi või vähemalt aitaks kaasa nende efektiivsemale lahendamisele ning vähemusosanike ning -aktsionäride paremale õiguskaitsele.

Töö teiseks eesmärgiks oli analüüsida otsuse puudumise tuvastamise nõude võimalikku rakendamist Eesti õiguses ning avada nõude kohaldamisala. Töös uuriti, kas Eesti õiguses on põhjendatud tunnustada otsuse puudumise tuvastamise nõuet kui eraldiseisvat õiguskaitsevahendit. Otsuse puudumise tuvastamise nõudega soovitakse tuvastada, et otsust, mille olemasolu ühing või ühingu liige kinnitab, ei ole tegelikult vastu võetud. Otsuse puudumise tuvastamise nõuet ei ole kehtivas õiguses sõnaselgelt tunnustatud, kuigi nõude esitamise võimalikkust on tunnustanud Riigikohus. Kuna otsuse puudumise tuvastamise nõue esitatakse juhul, kui vaidlusesemeks on otsuse olemasolu või selle puudumine, seostatakse selle tuvastusnõudega peamiselt mitteotsuse instituuti, mida on käsitletud Saksa õiguskirjanduses ning kohtupraktikas. Töös jõuti järeldusele, et otsuse puudumise tuvastamine võib olla põhjendatud, kui tegu on mitteotsuse olukorraga. Mitteotsust peaks jaatama erandlikes olukordades, eelkõige juhul, kui otsusest ei saa kindlasti rääkida, nt kui hääletamist ei ole üldse toimunud. Kui vaieldava otsuse põhjal on võimalik järeldada, et tegemist on osäühingu või aktsiaseltsi tahtväljendusega, peaks järeldama, et otsus on õiguslikult tekkinud ja seda on võimalik ühinguõiguslike õiguskaitsevahenditega vaidlustada. Seega juhul, kui on toimunud nõuetekohane hääletamine, peaks eelduslikult jaatama vaidlustatava otsuse olemasolu.

Töös analüüsiti ka otsuse puudumise tuvastamise menetlusõiguslikke aspekte, eelkõige nõude menetluslikku kvalifikatsiooni, kuna sellest sõltub mh kohtulahendi õigusjõud ning nõude esitamiseks õigustatud isikute ring. Töös uuriti, kas tegemist on üldise tuvastushagi raames lahendatava nõudega või on tegemist ühinguõigusliku õiguskaitsevahendiga nagu otsuse tühisuse tuvastamise nõue või otsuse kehtetuks tunnistamise nõue. Eesti õiguse järgi kohaldub kohtulahendi laiendatud õigusjõud vaid otsuse tühisuse tuvastamise ning kehtetuks tunnistamise kohta tehtud kohtuotsustele (TsÜS § 38 lg 8, TsMS § 457 lg 5). Eesti

õiguskirjanduses ja kohtupraktikas peetakse praeguse lähenemise kohaselt otsuse puudumise tuvastamise nõuet tuvastusnõudeks, millele kohalduvad ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite suhtes kehtivad reeglid, kuid mida ühinguõigusliku õiguskaitsevahendina seaduses sätestatud ei ole.

Töö autor on seisukohal, et kehtiva õiguse mõttes on TsMS § 457 lg-s sätestatud õiguskaitsevahendite näol tegemist *numerus clausus* nimekirjaga. Sellest tulenevalt ei ole otsuse puudumise tuvastamise nõude kohta võimalik kehtivat õigust muutmata järeldada, et otsuse puudumise tuvastamise nõue on iseseisev ühinguõiguslik õiguskaitsevahend, mis eksisteeriks otsuse tühisuse tuvastamise ning kehtetuks tunnistamise hagi kõrval. Vastupidise järeldusega nõustumine tekitaks segaduse ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite süsteemis, kuna otsuse puudumise tuvastamise nõuet ei ole seaduses sätestatud. Seega puuduks ka selgus, millisel alusel oleks võimalik otsuse puudumise tuvastamise nõue esitada ning millised reeglid sellele kohalduksid. Isikul ei oleks võimalik regulatsioone uurides mõista, millised reeglid konkreetses olukorras kohalduvad, mis ei ole soovitavaks tagajärjeks. Seega ei ole töö autori arvates otsuse puudumise tuvastamise nõude näol tegemist sellise tuvastushagiga, millele kohaldub laiendatud õigusjõud s.t eraldiseisva õiguskaitsevahendiga. Eesti õiguskorras peaks vältima võimalust, et otsuse puudumise tuvastamise nõue areneb iseseisvalt seaduses sätestatud ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite kõrval, olles seejuures seaduses selgelt sätestamata. Vaidluse korral otsuse olemasolu üle peaks esitama üldjuhul otsuse vaidlustamise hagi. Kui tegemist on selgelt mitteotsuse olukorraga, st otsus ei ole omistatav ühingule või on tegemist raskete vigadega otsuse vastuvõtmise protsessis, võiks olla lubatav õigusliku olukorra täpsustamine üldise tuvastushagi kaudu.

Ühe võimaliku lahendusena võiks seadus selgelt sätestada otsuse puudumise tuvastamise nõude iseseisva nõudena teiste ühinguõiguslike õiguskaitsevahendite kõrval, mida on toetanud ka ühinguõiguse revisjoni töögrupp. Alternatiivse lahendusena saab samuti välja tuua juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamise või otsuse kehtetuks tunnistamise nõude aluste täpsustamist seaduses selliselt, et need hõlmaksid otsuse olemasoluga seotud õigusvaidlused.

Kolmandaks magistritöö eesmärgiks oli uurida vastuvõetud otsusest vastupidise otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõude ehk positiivse tuvastushagi olemust ning avada selle nõude sisu, analüüsides võimalikke olukordi, mille puhul võiks jaatada positiivse tuvastushagi esitamise võimalust Eesti õiguses. Positiivne tuvastushagi kui ühinguõiguslik

õiguskaitsevahend on tekkinud Saksa kohtupraktika pinnalt ning on Saksa õiguses laialt aktsepteeritud õiguskaitsevahendiks.

Kehtivas õiguses sätestatud õiguskaitsevahendite rakendamine otsuste vaidlustamise näol ei taga piisavat kaitset vähemusele ning vähemusel on oma nõrgema positsiooni tõttu keerulisem oma õigusi kaitsta. Kui enamusosaluse omajad rikuvad hääleõiguse piirangut ning vähemososaluse omaja vaidlustab otsuse, saab kohus otsuse edukal vaidlustamisel tuvastada otsuse tühisuse või tunnistada otsus kehtetuks. Siiski on ühingu võimalik enamusosaluse omaja häältega vastu võtta vähemosaniku õiguste rikkumist jätkates samasisuline otsus ning vähemuse jaoks õiguslik olukord ei muutu. Kehtiva õiguse järgi ei ole kohtul õigus tuvastada kehtiva otsuse vastuvõtmist või reguleerida enamusosaluse omaja tegevust. Seega ei taga kehtiv õigus vähemusele piisavat õiguskaitset ning vähemus ja ühingu huvid on *de facto* alati allutatud enamuse tahtele sh ka siis, kui seadus on vähemuste kaitseks normid kehtestanud. Positiivse tuvastushagi esitamise võimaldamine Eesti õiguses aitaks seega paremini tagada eelkõige ühingu huvide realiseerimise. Samuti võimaldaks positiivse tuvastushagi esitamise võimaldamine tagada parema õiguskaitse vähemusele. Tegemist on sobiva õiguskaitsevahendiga, kuna muul viisil ei ole võimalik ühingu huve realiseerida ning vähemuse õigusi adekvaatselt kaitsta.

Otsuse vastuvõtmise tuvastusnõude ehk positiivse tuvastushagi esitamisega nõutakse kohtult osaühingu või aktsiaseltsi vastuvõetud otsusega võrreldes vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamist. See tähendab, et positiivse tuvastushagi eesmärgiks on “õige” otsuse vastuvõtmise tuvastamine ehk taotletakse sellise otsuse olemasolu tuvastamist, mis oleks vastuvõetud otsuse tegemise reeglite õigel järgimisel.

Töös jõuti järeldusele, et positiivse tuvastushagi esitamine peaks Saksa ühinguõiguse eeskujul olema võimalik esiteks juhul, kui on rikutud hääletamiskohustust. Hääletamiskohustus võib tuleneda nii konkreetsest seaduse sättest, hea usu põhimõttest, kapitaliühingu põhikirjast kui ka hääletamiskokkuleppest. Samuti peaks positiivse tuvastushagi esitamine olema võimalik hääletustulemuse ebaõige tuvastamise korral, mis võib põhineda nii hääleõiguse piirangu ebaõigel kohaldamisel, häälte kokkulugemisel tehtaval võimalikul arvutusveal kui ka häälteenamuse nõuete ebaõigel kohaldamisel (nt kui kohaldatakse ebaõigesti kvalifitseeritud häälteenamuse nõuet lubatava lihthäälteenamuse nõude asemel).

Vastupidise sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastavamine on võimalik vaid juhul, kui varasem otsus on ära langenud. Seetõttu on vajalik kombineerida otsuse kehtetuks tunnistamise nõue

teise sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõudega. Sellest tulenevalt on positiivse tuvastushagi lahendamisel tehtud kohtuotsusel laiendatud õigusjõud ning selle esitamisele kohaldub sama tähtaeg nagu otsuse kehtetuks tunnistamise nõudele. Menetluslikult ei ole positiivse tuvastushagi näol tegelikult tegemist tavalise tuvastushagiga, vaid õigussuhet ümberkujundava kujundushagiga. Analoogselt kehtetuks tunnistamise hagiga on positiivse tuvastushagi esitamisel kostjaks ühing. Kuigi positiivne tuvastushagi esitatakse ühingu vastu ja kõik ühingu liikmed ei ole automaatselt menetlusosalised õigusvaidluses, peaks kõigil osahinguga osanikel või aktsiaseltsi aktsionäridel olema võimalik menetlusega ühineda TsMS § 213 mõttes iseseisva nõudeta kolmanda isikuna, kuivõrd positiivse tuvastushagi kohta tehtav lahend on laiendatud õigusjõuga ning omab seega mõju kõigi ühingu liikmete suhtes.

Beschlussfassung von Kapitalgesellschaften und damit verbundene Feststellungsklagen.

Zusammenfassung

Die Willensbildung einer Gesellschaft wird von seinen Organen geprägt. Nach der Rechtsliteratur üben den Organen einer Gesellschaft den Willen einer Gesellschaft durch Beschlussfassung aus, was wiederum auf der Abgabe entsprechender Willenserklärungen beruht. Für die Zwecke des dritten Satzes von Absatz 2 Paragraph 67 der Allgemeinen Teils der Bürgerlichen Gesetzbuches (auf Estnisch: *tsiviilseadustiku üldosa seadus*) sind Beschlüsse der Organe einer Gesellschaft mehrseitiges körperschaftliches – nicht vertragliches – Rechtsgeschäft eigener Art. Dieser Grundsatz wurde auch vom Obersten Gerichtshof wiederholt bestätigt. In Kapitalgesellschaften (Gesellschaft mit beschränkter Haftung und Aktiengesellschaft) gilt der allgemeine Grundsatz, dass Entscheidungen mit Stimmenmehrheit gefasst werden. Absatz 1 des Paragraphs 174 des estnischen Handelsgesetzbuchs (auf Estnisch: *äriseadustik*) setzt fest, dass der Beschluss der Gesellschafter gefasst ist, wenn er mehr als die Hälfte der Stimmen erhält. Das Gleiche gilt für die Beschlüsse der Hauptversammlung einer Aktiengesellschaft (Absatz 1 des Paragraphs 299 des estnischen Handelsgesetzbuchs). Ein nach dem vorgenannten Grundsatz gefasster Beschluss gilt auch für Gesellschafter und Aktionäre, die selbst nicht für den Beschluss gestimmt haben.

Die Bestimmungen über die Beschlussfassung legen nicht fest, ab welchem Zeitpunkt gesagt werden kann, dass mehr als die Hälfte der in der Versammlung abgegebenen Stimmen für den Beschluss abgegeben wurden, d.h. ab welchem Zeitpunkt der Beschluss rechtlich wirksam wird. So ist nach geltendem Recht unklar, ob das Ende der Abstimmung über den Beschluss, die Auszählung der Stimmen, die Feststellung des angenommenen Beschlusses durch den Versammlungsleiter, die Eintragung des Beschlusses in das Protokoll usw. als rechtliches Zustandekommen des Beschlusses angesehen werden kann. Es ist wichtig, den Zeitpunkt des rechtlichen Zustandekommens des Beschlusses zu bestimmen, weil die Aktivitäten der Gesellschaft auf der Grundlage der gefassten Beschlüsse organisiert werden. Sowohl die Gesellschaft selbst als auch die Mitglieder der Gesellschaft brauchen Gewissheit über die rechtmäßige Annahme und Gültigkeit des Beschlusses. Die Feststellung des Vorhandenseins eines Beschlusses ist auch im Rahmen von Anfechtungsklagen und Feststellungsklagen eines Organs seiner Gesellschaft von Bedeutung, da das Vorhandensein oder Nichtvorhandensein eines Beschlusses eine wesentliche materielle Voraussetzung für die Geltendmachung solcher Ansprüche ist. Auch in der Fachliteratur, wird ausgeführt, dass vor der Entscheidung über die

Gültigkeit eines Beschlusses eines Organs einer Gesellschaft zunächst geklärt werden muss, ob überhaupt von der Existenz einem Beschluss gesprochen werden kann.

Bei Beschlüssen einer Gesellschaft ist darauf zu achten, dass die Beachtung des Mehrheitsprinzips nicht nur zur Beachtung der Interessen der Mehrheit führen würde, sondern dass sowohl die Interessen der Gesellschaft als auch die Rechte der Minderheitsgesellschafter und -Aktionäre gewahrt werden. Die Interessen der Mehrheit sind nicht immer deckungsgleich mit den Interessen der Gesellschaft selbst und der Minderheitsgesellschafter und -Aktionäre. Daher haben die Mehrheitsgesellschafter und -Aktionäre einen Anreiz, ihre Stimmrechte zur Durchsetzung ihrer Interessen auf Kosten der Interessen und Rechte der Gesellschaft und der Minderheitsgesellschafter und -Aktionäre zu nutzen. Auf den unzureichenden und unwirksamen Rechtsschutz der Minderheitsgesellschafter und -Aktionäre wurde in der estnischen Rechtsliteratur wiederholt hingewiesen. Im Rahmen der Revision des Gesellschaftsrechts wurde die Frage des ausgewogenen Schutzes der Rechte von Minderheitsgesellschafter und -Aktionären als eines der Probleme identifiziert, das analysiert und gelöst werden muss. Das Prinzip der Beachtung der Interessen der Gesellschaft wurde vom Obersten Gerichtshof bestätigt, nach dessen Meinung den allgemeinen Interessen der Gesellschaft im Falle von widersprüchlichen Interessen der Gesellschafter oder Aktionäre der Vorrang gegeben werden sollte. Um die Interessen der Gesellschaft besser zu schützen, wurde auch vorgeschlagen, den Grundsatz der Wahrung der Interessen der Gesellschaft mit Änderungen zu konkretisieren, die im Rahmen der Revision des Gesellschaftsrechts vorzunehmen sind.

Das Recht hat verschiedene Maßnahmen vorgesehen, um einen Missbrauch der Mehrheit zu verhindern und den Schutz der Interessen der Gesellschaft und der Minderheitsgesellschafter- und -Aktionäre zu gewährleisten. So wird beispielsweise in bestimmten Fällen das Stimmrecht der Aktionäre eingeschränkt (Paragraph 177 und Paragraph 303 des estnischen Handelsgesetzbuchs), wodurch der Schutz der Interessen der Gesellschaft und der Mitglieder der Gesellschaft gewährleistet werden soll. In der Praxis kommt es jedoch häufig zu einem Verstoß gegen die Bestimmungen zum Schutz der Interessen des Gesellschafters und der Rechte der Minderheitsgesellschafter. Gleichzeitig bietet die Anwendung von Rechtsmitteln in Form von Einsprüchen gegen Beschlüsse keinen ausreichenden Schutz und es ist für eine Minderheit aufgrund ihrer schwächeren Position schwieriger, ihre Rechte zu verteidigen. Ein Beispiel ist eine Situation, in der Mehrheitsgesellschafter oder -Aktionär systematisch gegen eine Stimmrechtverbot verstoßen und ein Minderheitsgesellschafter oder -Aktionär den

Beschluss anfechtet. Bei erfolgreicher Anfechtung des Beschlusses kann das Gericht den Beschluss für ungültig erklären oder den Beschluss aufheben. Danach hat die Gesellschaft das Recht, mit den Stimmen des Mehrheitsgesellschafters oder -Aktionärs einen Beschluss gleichen Inhalts zu fassen, der die Verletzung der Rechte des Minderheitsgesellschafters oder -Aktionärs fortsetzt, und die Rechtslage für die Mitglieder der Gesellschaft ändert sich nicht. Nach geltendem Recht hat das Gericht nicht das Recht, die Annahme eines gültigen Beschlusses festzustellen oder die Tätigkeit des Mehrheitsgesellschafters oder -Aktionärs zu regeln.

Folglich wurden zusätzlich zu den in der Rechtsliteratur vorgeschlagenen Nichtigkeits- und Anfechtungsklagen alternative Rechtsmittel eingeführt, die auch im Rahmen der Revision des Gesellschaftsrechts aufgezeigt wurden. Konkret wurden zwei mögliche Klagearten aufgezeigt: die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens und die Klage auf Erlass eines Beschlusses mit einem anderen Inhalt als dem der getroffenen Entscheidung, also die positive Beschlussfeststellungsklage. Die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses zielt auf die Feststellung, dass ein Beschluss, dessen Existenz von der Gesellschaft oder einem Gesellschaftsmitglied bestätigt wird, tatsächlich nicht gefasst wurde. Die Möglichkeit, einen solchen Anspruch geltend zu machen, wurde auch vom Obersten Gerichtshof in einigen Entscheidungen anerkannt, aber aufgrund der begrenzten Rechtsprechung ist der Umfang des Anspruchs und seine Abgrenzung zu anderen gesellschaftsrechtlichen Rechtsmitteln unklar. Um den Rechtsschutz der Minderheitsgesellschaftler und -Aktionäre zu verbessern, wird darüber hinaus vorgeschlagen, in das estnische Recht eine im deutschen Recht anerkannte positive Feststellungsklage einzuführen, deren Zweck es ist, einen Beschluss mit einem anderen Inhalt als dem des Gesellschaftsbeschlusses zu fassen.

Darauf aufbauend war das Ziel dieser Masterarbeit zu analysieren, wann von einer Beschlussfassung der Hauptversammlung gesprochen werden kann und was dafür rechtlich notwendig ist. Insbesondere wurde untersucht, ob der Beschluss durch die Abstimmung rechtlich vorliegt oder ob für das Bestehen des Beschlusses noch weitere Handlungen erforderlich sind (z.B. die Feststellung der Beschlussfassung). Im Folgenden liegt der Schwerpunkt auf den Beschlüssen der Hauptversammlung und der Beurteilung der sich daraus ergebenden Rechtsfragen.

Ausgehend von den Zielen der Masterarbeit gliedert sich die Arbeit in drei Kapitel. Das erste Kapitel beschäftigt sich mit dem Hauptversammlungsbeschluss und den Voraussetzungen, unter denen der Beschluss als gefasst gilt. Das zweite Kapitel analysiert die Klage auf

Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses und untersucht, wann eine Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses gestellt werden kann. Das zweite Kapitel befasst sich auch mit den prozessualen Aspekten der Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses und analysiert die Klage im Hinblick auf die üblichen Mittel zur Anfechtung eines Beschlusses, nämlich die Aufhebung und Nichtigklärung des Beschlusses. Das dritte Kapitel der Masterarbeit erschließt das Wesen einer positiven Feststellungsklage und untersucht, in welchen Fällen die Möglichkeit der Einreichung einer positiven Feststellungsklage im estnischen Recht beibehalten werden sollte. Außerdem werden die wichtigsten prozessualen Aspekte der Einreichung einer positiven Feststellungsklage untersucht.

Von den in Estland geltenden Rechtsakten wurden in der Masterarbeit der Allgemeinen Teils der Bürgerlichen Gesetzbuches, das Handelsgesetzbuch und die Zivilprozessordnung (auf Estnisch: *tsiviilkohtumenetluse seadustik*) verwendet. Ausführlich werden auch die im Rahmen der Revision des Gesellschaftsrechts vorbereiteten Materialien besprochen, und es wurde auf den Entwurf des Gesetzes zur Änderung des Handelsgesetzbuches und die Begründung verwiesen, soweit diese Materialien sich mit den vorgeschlagenen Änderungen im Gesellschaftsrecht befassen, die die Themen der Masterarbeit betreffen. Hauptquellen der Arbeit sind auch die Rechtsprechung zu den vorgenannten Rechtsfragen.

Im Hinblick auf die Beschlussfassung der Kapitalgesellschaft wurde zunächst festgestellt, dass die Nichteinhaltung des Quorums nicht zur Nichtexistenz des Beschlusses führen soll und dass die Nichteinhaltung des Quorums dennoch zu einem anfechtbaren Beschluss führen soll. Auch die Nichtaufzeichnung von Beschlüssen bedeutet nicht, dass ein Beschluss nicht zustande gekommen ist, wenn der Beschluss auf andere Weise nachgewiesen werden kann. Das Handelsgesetzbuch sieht die Protokollierung der Beschlüsse sowohl der GmbH als auch der AG vor, aber dies ist keine unabdingbare Voraussetzung für die Gültigkeit des Beschlusses, daher ist es möglich, gültige Beschlüsse ohne Protokollierung zu fassen (es sei denn, das Gesetz sieht besondere Regeln vor). Gleichwohl hat das Protokoll in Rechtsstreitigkeiten eine Beweisfunktion, da anhand des Protokolls beurteilt werden kann, ob und mit welchem Inhalt die Beschlüsse gefasst worden sind. Da das deutsche Gesellschaftsrecht dem Versammlungsleiter bei der Beschlussfassung eine große Bedeutung beimisst, wurde analysiert, ob das Vorliegen des Beschlusses auch im estnischen Recht von der Feststellung des Abstimmungsergebnisses durch den Versammlungsleiter abhängig ist. Die Arbeit kam zu dem

Ergebnis, dass auch ohne die Feststellung des Versammlungsleiters der Beschluss nach der Abstimmung rechtlich vorhanden ist.

Bei Beschlüssen, die nicht dem sich aus Gesetz oder Satzung ergebenden Erfordernis der notariellen Beurkundung unterliegen, ist nach Auffassung des Verfassers davon auszugehen, dass solche Beschlüsse auch ohne die Feststellung des Beschlusses zustande gekommen und wirksam sind. Wichtig ist jedoch, nach der Meinung der Autorin, dass die Tatsache der Beschlussfassung später festgestellt werden kann. Der Beschluss muss beweisbar sein - dies kann durch Zeugenaussagen, durch Protokolle etc. möglich sein. Umgekehrt ist bei Beschlüssen, an die erhöhte Anforderungen gestellt werden (z.B. notarielle Beurkundung oder andere Mittel zur Dokumentation des Beschlusses), davon auszugehen, dass die Beschlüsse ab dem Zeitpunkt gültig sind, an dem der Beschluss ordnungsgemäß festgestellt wird. Dies folgt auch aus Absatz 5 Paragraph 11 des estnischen Schuldrechtsgesetzes (auf Estnisch: *võlaõigusseadus*), der bestimmt, dass bei notariell zu beurkundenden oder zu beglaubigenden Verträgen der Vertrag ab der Beurkundung des Vertrages zustande kommt.

Obwohl die Feststellung der Beschlussfassung keine unabdingbare Voraussetzung für deren Gültigkeit ist, bieten die Feststellung von Beschlüssen und die Dokumentation von Beschlüssen einen wichtigen Schutz, insbesondere für Minderheitsgesellschafter und -Aktionäre, die sich im Streitfall auf das Protokoll der Versammlung oder andere Nachweise stützen können. Die Feststellung der Beschlussfassung für alle Beschlüsse (auch wenn sie nicht gesetzlich vorgeschrieben ist) hilft, Rechtsstreitigkeiten zu vermeiden und ermöglicht eine effektivere Beilegung von Rechtsstreitigkeiten und trägt damit zu einem besseren Rechtsschutz der Minderheitsgesellschafter oder -Aktionäre bei. Die Autorin schließt sich auch der in der deutschen Rechtsliteratur vertretenen Auffassung an, dass bei der Festlegung von Formvorschriften stets darauf zu achten ist, dass die Formvorschriften nicht außer Verhältnis zur wirtschaftlichen Bedeutung der Beschlüsse stehen.

In der Masterarbeit wurde untersucht, ob es im estnischen Recht gerechtfertigt ist, die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses als eigenes Rechtsmittel anzuerkennen. Da die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses erhoben wird, wenn der Streitgegenstand das Vorliegen oder Fehlen eines Beschlusses ist, ist dieser Anspruch im Wesentlichen mit dem Institut des Nicht- oder Scheinbeschlusses verbunden, das Gegenstand der deutschen Rechtsliteratur und Rechtsprechung ist. Die Autorin kommt zu dem Schluss, dass in Anlehnung an die deutsche Rechtsliteratur und Rechtsprechung nur dann auf das Fehlen eines

Beschluss zu schließen ist, wenn der Beschluss der Gesellschaft so fehlerhaft ist, dass es in keiner Weise die Willensäußerung der Gesellschaft ist. Dies könnte der Fall sein, wenn der Beschluss nur von Personen getroffen wurde, die mit der Gesellschaft nicht in Verbindung stehen, und der Beschluss daher der Gesellschaft in keiner Weise zurechenbar ist. Das Vorliegen eines Nichtbeschlusses sollte daher nur in Ausnahmefällen bejaht werden, insbesondere dann, wenn der Beschluss nicht als sicher angesehen werden kann, z. B. wenn es keine Abstimmung für den Beschluss gegeben hat. Wenn die Abstimmung in der Versammlung stattgefunden hat, sollte das Bestehen des angefochtenen Beschlusses vermutlich aufrechterhalten werden.

In der Masterarbeit wurden auch die prozessualen Aspekte der Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses, insbesondere die Frage der prozessualen Qualifizierung des Anspruchs, da von der prozessualen Qualifizierung des Anspruchs die Rechtskraft der gerichtlichen Entscheidung und der Kreis der anspruchsberechtigten Personen abhängt. Die Autorin ist der Meinung, dass man im Rahmen des estnischen Rechts nicht zu dem Schluss kommen kann, "dass sich das Erfordernis, das Fehlen eines Beschlusses festzustellen, im Allgemeinen nicht von dem Erfordernis unterscheidet, einen Beschluss für nichtig zu erklären oder aufzuheben." Diese Position steht nicht im Einklang mit dem estnischen Recht. Nach estnischem Recht gilt die erweiterte Rechtskraft eines Gerichtsurteils nur für Beschlüsse, die die Nichtigkeit erklären und aufheben (Absatz 8 von Paragraph 38 der estnischen Zivilprozessordnung, Absatz 5 von Paragraph 457 der estnischen Zivilprozessordnung). Für das geltende Recht handelt es sich um eine *Numerus clausus* Liste, und hinsichtlich es kann nicht ohne Änderung des geltenden Rechts gefolgert werden, dass die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses ein eigenständiges Gesellschaftsrechtsmittel neben der Anfechtungs- und Nichtigkeitsfeststellungsklage ist. Die Annahme des gegenteiligen Schlusses würde Verwirrung im System der gesellschaftsrechtlichen Rechtsmittel schaffen, da die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses gesetzlich nicht vorgesehen ist. Damit wäre auch unklar, auf welcher Grundlage eine Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses geltend gemacht werden könnte und welche Regeln dafür gelten würden. Es wäre für eine Person nicht möglich, durch Prüfung der Vorschriften zu verstehen, welche Regeln in einer bestimmten Situation gelten, was keine wünschenswerte Folge ist. Die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses ist also keine Feststellungsklage nach Paragraph 368, für die erweiterte Rechtskraft gilt, also ein eigenes Rechtsmittel.

Als eine mögliche Lösung wäre es möglich, die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses als eigenständigen Anspruch neben anderen gesellschaftsrechtlichen Rechtsbehelfen gesetzlich klar zu regeln. Dies wurde auch von der Arbeitsgruppe der Revision des Gesellschaftsrechts befürwortet. Die Autorin sieht eine alternative Lösung in einer Erweiterung bzw. gesetzlichen Klarstellung der Gründe für die Feststellung der Nichtigkeit eines Beschlusses bzw. der Aufhebung eines Beschlusses, so dass diese auch Rechtsstreitigkeiten über das Vorliegen eines Beschlusses erfassen. Liegt eine eindeutige Nichtentscheidungssituation vor, d.h. der Beschluss ist der Gesellschaft nicht zurechenbar oder es liegen schwerwiegende Fehler in der Beschlussfassung vor, könnte es zulässig sein, die Rechtslage durch eine allgemeine Feststellungsklage zu klären. Die Autorin ist daher der Meinung, dass der derzeitige Ansatz für die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses falsch ist und von der Prämisse ausgehen sollte, dass die Beschlüsse einer Gesellschaft mit beschränkter Haftung oder einer Aktiengesellschaft durch eine Nichtigkeits- oder Anfechtungsklage angefochten werden sollten. Das estnische Rechtssystem sollte die Möglichkeit vermeiden, dass sich die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens eines Beschlusses unabhängig von den gesetzlich vorgesehenen gesellschaftsrechtlichen Rechtsbehelfen entwickelt, ohne dass dies im Gesetz eindeutig vorgesehen ist.

Untersucht wurde die Art der Klage auf Feststellung einer anderen Entscheidung als der getroffenen Entscheidung, d.h. einer positiven Feststellungsklage. Neben der Analyse des Inhalts dieser Klage wurden auch mögliche Situationen untersucht, in denen die Möglichkeit der Einreichung einer positiven Feststellungsklage im estnischen Recht unterstützt werden könnte. Die positive Feststellungsklage als gesellschaftsrechtlicher Rechtsmittel hat sich aus der deutschen Rechtsprechung herausgebildet und ist als Rechtsmittel im deutschen Recht weitgehend akzeptiert. Mit der Klage auf Erlass eines Beschlusses, d.h. einer positiven Feststellungsklage, muss das Gericht den Erlass eines Beschlusses feststellen, der einen anderen Inhalt hat als der Beschluss einer Gesellschaft mit beschränkter Haftung oder einer Aktiengesellschaft. Durch die Ermöglichung der Einreichung einer positiven Feststellungsklage soll ein effektiverer Rechtsschutz sowohl für die Minderheit als auch für die Interessen der Gesellschaft selbst gewährleistet werden.

Die Masterarbeit kam zu dem Ergebnis, dass eine positive Feststellungsklage nach dem Vorbild des deutschen Gesellschaftsrechts bei einer Verletzung der Abstimmungspflicht möglich sein sollte. Die Pflicht zur Stimmabgabe kann sich aus einer bestimmten Gesetzesvorschrift, dem Grundsatz von Treu und Glauben, der Satzung einer Kapitalgesellschaft sowie einer

Stimmbindungsvereinbarung ergeben. Auch bei einem Verstoß gegen die Stimmrechtsverbot sollte eine Klage auf Feststellung möglich sein. Auch bei einer unrichtigen Feststellung des Abstimmungsergebnisses soll eine Positivfeststellungsklage möglich sein. Eine fehlerhafte Feststellung des Abstimmungsergebnisses kann auf einer fehlerhaften Anwendung der Stimmrechtsbeschränkung, einem möglichen Rechenfehler bei der Auszählung der Stimmen sowie einer fehlerhaften Anwendung von Mehrheitserfordernissen (z. B. wenn statt der einfachen Mehrheitserfordernisse fälschlicherweise qualifizierte Mehrheitserfordernisse angewendet werden) beruhen.

Es ist notwendig, die Anfechtungsklage mit dem Antrag auf Feststellung des Erlasses den Beschluss zu verbinden. Folglich hat ein Urteil, das im Rahmen einer positiven Feststellungsklage ergangen ist, eine erweiterte Rechtswirkung und unterliegt derselben Frist wie eine Anfechtungsklage. In prozessualer Hinsicht handelt es sich bei der positiven Feststellungsklage nicht um eine gewöhnliche Feststellungsklage, sondern um eine Gestaltungsklage, die das Rechtsverhältnis umgestaltet. Analog zur Anfechtungsklage ist der Beklagte bei der positiven Feststellungsklage die Gesellschaft. Allen Gesellschaftern einer Gesellschaft mit beschränkter Haftung oder Aktionären einer Aktiengesellschaft soll das Recht zustehen, sich als selbständiger Dritter im Sinne des Paragraph 213 der Zivilprozessordnung an dem Verfahren zu beteiligen.

KASUTATUD LÜHENDID

AG	Aktiengesellschaft
AktG	Aktiengesetz
BGH	Bundesgerichtshof
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
GmbHG	Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung
Hrsg	Herausgegeben
OLG	Oberlandesgericht
Rn	Randnummer
ZPO	Zivilprozessordnung
TsMS	Tsiviilkohtumenetluse seadustik
TsÜS	Tsiviilseadustiku üldosa seadus
Urt	Urteil
VÕS	Võlaõigusseadus
ÄS	Äriseadustik

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. Altmeppen, H. Beschlussfeststellung, Stimmrecht und Klageobliegenheit in der GmbH. GmbHR 2018, 225
2. Altmeppen, H. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG. 10. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2021.
3. Baumbach, A., Hueck, A. (u A). Gesetz betreffend Gesellschaft mit beschränkter Haftung. Beck'scher Kurzkommentare. 22. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2019.
4. Bauschatz, P. Zur Reichweite der mit einer Anfechtungsklage verbundenen positiven Beschlussfeststellungsklage im GmbH-Recht, NZG 2002, 317
5. Bayer, W., Hommelhoff, P., Kleindiek, D. GmbH-Gesetz. Kommentar. 20. Auflage. Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 2020.
6. Drygala, T., Staake, M., Szalai, S. Kapitalgesellschaftsrecht. Mit Grundzügen des Konzern- und Umwandlungsrechts. Springer: Heidelberg, Dordrecht, London, New York 2012.
7. Fleischer, H, Goette, W. (hrsg.) Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG, Band 2: §§ 35-52. 3. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2019.
8. Goette, W., Habersack, M. (hrsg) Münchener Kommentar zum Aktiengesetz: AktG, Band 3: §§ 118-178. 4. Auflage. 2018. Verlag C. H. Beck München 2018.
9. Grigoleit, H.-C. (hrsg) Aktiengesetz: AktG. 2. Auflage. Verlag C. H. Beck München 2020.
10. Heidinger, A. (hrsg) Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbH-Gesetz). 3. Auflage. Verlag C. H. Beck München 2017.
11. Henssler, M. (hrsg) Gesellschaftsrecht. Beck'scher Kurz-Kommentare. Band 62. 5. Auflage. Verlag C. H. Beck München 2021.
12. Henssler, M. (hrsg.) beck-online.GROSSKOMMENTAR AktG. Stand 01.02.2021.
13. Hoffmann-Becking, M., Austmann, A. (hrsg.) Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4: Aktiengesellschaft. 5. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2020.
14. Hüffer, U., Koch, J. Beck'scher Kurz-Kommentare. Band 53. Aktiengesetz. 15. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2021.

15. Jürimäe, K. Osanike otsuse tegemist reguleerivate normide kohustuslikkus ja võimalus neist põhikirjaga kõrvale kalduda. Magistritöö. Tartu 2020.
16. Kõve, V. 10-aastane äriseadustik – tagasivaade senisele arengule. – *Juridica* IX/2005, lk 597-598.
17. Kõve, V. jt (koost) Tsiviilkohtumenetluse seadustik I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017.
18. Kõve, V. jt (koost) Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017.
19. Lieder, J., Reform des gesellschaftsrechtlichen Beschlussmängelrechts. *NZG* 2018, 1321.
20. Maruste, R. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004.
21. Oelrichs, C. P., Muß der Versammlungsleiter bei der Feststellung von Haupt- oder Gesellschafterversammlungsbeschlüssen treuwidrig abgegebene Stimmen mitzählen? *GmbHHR* 1995, 863.
22. P. Varul jt (koost). Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2006.
23. Prinz, U., Winkeljohann, N. (hrsg.) *Beck'sches Handbuch der GmbH*. 6. Auflage. Verlag C.H. Beck München 2021.
24. Prosa, M. Aktsiaseltsi üldkoosolekul osalemine esindaja kaudu. Magistritöö. Tartu 2018.
25. Rahandusministeeriumi vastus ühinguõiguse kodifitseerimise kohta. Justiitsministeeriumi dokumendiregistri viit: 7-7/14-4763; registreerimise kuupäev: 15.10.2014.
26. Saare, K. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna. – *Juridica* IX/2016.
27. Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015.
28. Saare, K., Vutt, M. Vähemusosaluse omajate võimalused kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. Kahju hüvitamise näide. – *Juridica* IX/2017.
29. Schmidt, K. Geklärte und offene Probleme der „positiven Beschlußfeststellungsklage“. *FHZivR* 1980 26 Nr. 4523
30. Seletuskiri äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse juurde: Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf (21.04.2021).

31. Spindler, G., Stilz, E. Kommentar zum Aktiengesetz: AktG. Band 2: §§ 150–410. 4. Auflage. Verlag C. H. Beck München 2019.
32. Ziemons, H., Jaeger, C., Pöschke, M. (hrsg) Beck'scher Online-Kommentar GmbHG. 47. Edition. Stand 01.02.2021.
33. Zöllner, D. Zur positiven Beschlußfeststellungsklage im Aktienrecht (und anderen Fragen des Beschlußrechts), ZGR 1982, 623.
34. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (elektrooniliste võimaluste laiendamine koosolekute korraldamisel ja otsuste vastuvõtmisel) (180 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – [\(https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5a580d80-9735-437f-ab2e00123eba9343/Tsiviilseadustiku%20%u00faldosa%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20\(elektrooniliste%20v%u00f6imaluste%20laiendamine%20koosolekute%20korraldamisel%20ja%20otsuste%20vastuv%u00f6tmisel\)](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5a580d80-9735-437f-ab2e00123eba9343/Tsiviilseadustiku%20%u00faldosa%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20(elektrooniliste%20v%u00f6imaluste%20laiendamine%20koosolekute%20korraldamisel%20ja%20otsuste%20vastuv%u00f6tmisel)) (21.04.2021).
35. Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.
36. Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012.
37. Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuuskontseptsioon.pdf (27.03.2021).
38. Vorwerk, V., Wolf, C. Beck'scher Online-Kommentar Zivilprozessordnung. 40. Edition. Stand 01.03.2021.
39. Vutt, M. Digital Opportunities for – and Legal Impediments to – Participation in a General Meeting of Shareholders. – *Juridica International* 29/2020.
40. Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus kui hääle kohtulahendiga asendamise eeldus. – *Juridica* VI/2017.
41. Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga. Magistritöö. Tartu 2017.
42. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus: Ühinguõiguse revisjoni tööühma eelnõu. 13.01.2020. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seadus.pdf (21.04.2021).

Kasutatud õigusaktid

Eesti õigusaktid

43. Äriseadustik. – RT I, 28.02.2019, 10.
44. Tsiviilkohtumenetluse seadustik – RT I, 19.03.2019, 23.
45. Võlaõigusseadus. – RT I, 08.01.2020, 10. 48.
46. Tõestamise seadus – RT I, 22.12.2020, 47.
47. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 22.03.2021, 8.

Saksamaa õigusaktid

48. Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 15 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist - <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/index.html> (06.04.2021).
49. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 16 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist - <https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/index.html> (06.04.2021).
50. Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 8 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3320) geändert worden ist (06.04.2021).

Kasutatud kohtupraktika

Eesti kohtupraktika

51. RKPJKo 3-4-1-20-04
52. RKTKm 3-2-1-139-08
53. RKTKo 2-16-11216
54. RKTKo 2-16-19017/101
55. RKTKo 2-17-13391
56. RKTKo 2-17-9986
57. RKTKo 2-18-15388/49
58. RKTKo 2-18-7846

59. RKTko 2-18-9475/52
60. RKTko 3-2-1-122-11
61. RKTko 3-2-1-130-06
62. RKTko 3-2-1-133-11
63. RKTko 3-2-1-135-10
64. RKTko 3-2-1-144-11
65. RKTko 3-2-1-145-04
66. RKTko 3-2-1-153-12
67. RKTko 3-2-1-156-12
68. RKTko 3-2-1-157-10
69. RKTko 3-2-1-16-04
70. RKTko 3-2-1-16-13
71. RKTko 3-2-1-22-08
72. RKTko 3-2-1-23-04
73. RKTko 3-2-1-38-06
74. RKTko 3-2-1-55-14
75. RKTko 3-2-1-65-08
76. RKTko 3-2-1-7-10
77. RKTko 3-2-1-71-16
78. RKTko 3-2-1-72-13
79. RKTko 3-2-1-74-15
80. RKTko 3-2-1-76-14
81. RKTko 3-2-1-81-15
82. RKTko 3-2-1-82-15
83. RKTko 3-2-1-89-14
84. TlnRnk 2-14-54042

Saksa kohtupraktika

85. BGH Urt. v. 16.12.1953 – II ZR 167/52, BeckRS 1953
86. BGH Urt. v. 9.12.1968 – II ZR57/67, BeckRS 1968
87. BGH Urt. v. 11.3.1976 – III ZR 154/73, BeckRS 1976
88. BGH Urt. v. 28.1.1980 – II ZR 84/79, BeckRS 1980
89. BGH Urt. v. 13.3.1980 – II ZR 54/78, BeckRS 1980

90. BGH Urt. v. 7.2.1983 – II ZR 14/82, BeckRS 9998, 102083
91. BGH Urt. v. 23.6.1983 – III ZR 79/82, BeckRS 9998, 101870
92. BGH Urt. v. 26.10.1983 – II ZR 87/83, BeckRS 9998, 101731
93. BGH Urt. v. 20.1.1986 – II ZR 73/85, BeckRS 1986, 3985
94. BGH Urt. v. 21.3.1988 – II ZR 308/87, BeckRS 2008, 17864
95. BGH Urt. v. 17.10.1988 – II ZR 18/88, BeckRS 9998, 76339
96. BGH Urt. v. 19.11.1990 – II ZR 88/89, BeckRS 9998, 97299
97. BGH Urt. v. 13.11.1995 – II ZR 288/94, BeckRS 9998, 41015
98. BGH Urt. v. 10.5.2001 – III ZR 262/00, BeckRS 2001, 4923
99. BGH Urt. v. 24.4.2006 – II ZR 30/05, BeckRS 2006, 6535
100. BGH Urt. v. 11.2.2008 – II ZR 187/06, BeckRS 2008, 04403
101. BGH Urt. v. 13.10.2008 – II ZR 112/07, BeckRS 2008, 23292
102. BGH Beschl. v. 4.5.2009 – II ZR 166/07, BeckRS 2009, 28747
103. BGH Beschl. v. 24.3.2016 – IX ZB 32/15, BeckRS 2016, 7171
104. BGH Urt. v. 12.4.2016 – II ZR 275/14, BeckRS 2016, 7664
105. OLG Hamburg Urt. v. 28.6.1991 – 11 U 148/90, BeckRS 2013, 732
106. BayObLG Beschl. v. 1.7.1993 – 3Z BR 96/93, BeckRS 1993, 3440
107. OLG Stuttgart Entscheidung v. 13.4.1994 – 2 U 303/93, BeckRS 9998, 12801
108. OLG München Urt. v. 21.9.1994 – 7 U 3095/94, BeckRS 9998, 13432
109. OLG Celle Urt. v. 15.5.1996 – 9 U 185/95, BeckRS 1996, 09394
110. OLG Dresden Urt. v. 5.2.2001 – 2 U 2422/00, BeckRS 9998, 42604
111. OLG Köln Urt. v. 16.5.2002 – 18 U 31/02, BeckRS 2002, 7528
112. OLG Stuttgart Hinweisbeschluss v. 13.5.2013 – 14 U 12/13, BeckRS 2013, 10665
113. OLG Hamm Urt. v. 25.7.2016 – 8 U 160/15, BeckRS 2016, 13167
114. OLG Köln Urt. v. 14.6.2018 – 18 U 36/17, BeckRS 2018, 17085